

PERUSTULO POLITIIKAN AGENDALLA

Kehysanalyysi perustulon tavoitteista
suomalaisissa puolueohjelmissa vuosina
1987–2019

Pro gradu tutkielma
Sosiologia

Laatija: Sari Kinnunen

Ohjaaja:
VTT Mikko Niemelä

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

KINNUNEN SARI: Perustulo Suomen puolueohjelmissa. Kehysanalyysi perustulon tavoitteista

Tutkielma, 78 s., 2 liitettä

Sosiologia, Helmikuu 2021

Perustulosta on käyty maailmalla akateemista ja poliittista keskustelua jo pitkään. Suomalaisissa puolueohjelmissa perustulo on huomioitu jo 1980-luvun lopulta lähtien, mutta poliittiseen päiväjärjestykseen se nousi vasta vuonna 2015, kun pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelmaan kirjattiin perustulokokeilu, joka otettiin myös yhdeksi kärkihankkeeksi.

Suomalaiset poliittiset puolueet ovat olleet ajoittain kiinnostuneita perustulosta, mutta perustuloa kannattavilla puolueilla on niin erilaiset tavoitteet perustulolle, etteivät ne ole kyenneet sopimaan yhteistä perustulomallia, jota ajaa eteenpäin.

Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisilla argumenteilla poliittiset puolueet ovat kehystäneet perustuloa ja ovatko argumentit muuttuneet tutkittavalla aikavälillä 1987-2019. Tutkimuksen aineistona olevat puolueohjelmat on haettu Poliittisten ohjelmien tietovarannosta, Pohtivasta. Aineistona tutkimuksessa oli 110 ohjelmaa 19 puolueelta.

Analyysimenetelmänä on käytetty sisällönanalyysia, jonka avulla olen analysoinut ne ohjelmat, joissa perustulo on mainittu. Tämän jälkeen olen jatkanut analysointia kehysanalyysin keinoin. Puolueohjelmissa mainitut perustuloehdotukset jäsenyivät neljään kehykseen. Näitä kehyksiä olivat yksilönvapauden, toimeentulon, työllistymisen ja velvoitteiden kehykset.

Tulokset osoittavat, että kaikille puolueille yhteisiä tavoitteita on vain kaksi: nykyisen sosiaaliturvan uudistaminen tai korvaaminen sekä toive uusista perustulokokeiluista. Huolimatta yhteisistä tavoitteista on kaikille puolueille yhteisen perustulon saaminen hyvin hankalaa. Nykyisen sosiaaliturvan korvaaminen perustulolla pitäisi toisen puolueen mukaan tehdä tavalla, joka kannustaa työntekoon ja yrittäjyyteen, kun taas toinen puolue haluaisi perustulon olevan täysin vastikkeeton. Uusille perustulokokeiluille asetetut tavoitteet vaihtelevat myös puolueittain, joten vain toive uusista perustulokokeiluista on yhteinen.

Tulosten mukaan puolueet eivät ole löytäneet sellaista perustulon mallia tai tavoitetta, jonka useampi puolue olisi voinut hyväksyä. Kaksi puoluetta on voinut löytää osittain yhteisiä tavoitteita, mutta jo kolmannen puolueen mukaan ottaminen on voinut muuttaa koko tilanteen. Tämän lisäksi perustuloa suunnitellessa täytyy huomioida se, että kolme puoluetta on ottanut perustuloon kielteisen kannan ja ainakin kaksi suurta puoluetta on julkaissut oman, perustulosta eroavan yleisturvan.

Asiasanat: perustulo, puolue, puolueohjelma, kehysanalyysi

Sisällys

1. JOHDANTO.....	1
2. PERUSTULO	4
2.1. Perustulon tausta ja historia.....	4
2.2. Perustulomallit	7
3. SUOMALAISEN SOSIAALIPOLITIIKAN POLIITTINEN PERUSTA, INSTITUUTTIOT JA UUDET IDEAT	9
3.1. Suomalaisen sosiaalipolitiikan perusta.....	10
3.2. Instituutioiden muutos	13
3.3. Poliitiikan ideat, paradigmat ja kehykset	15
3.4. Suomalainen perustulokeskustelu ja keskustelun kehykset	16
3.4.1. Perustulokeskustelun alku.....	17
3.4.2. Perustulokeskustelun laajentuminen	18
3.4.3. Perustulo muuttuviin työmarkkinoihin	20
3.4.4. Perustulon kehykset Suomessa	21
4. TUTKIMUSASETELMA.....	28
4.1. Tutkimuskysymykset.....	28
4.2. Tutkimuksen aineisto.....	29
4.3. Tutkimusmenetelmät	32
4.3.1. Sisällönanalyysi.....	32
4.3.2. Kehysanalyysi	33
5. TULOKSET.....	35
5.1. Puolueohjelmat 1987–1997.....	37
5.2. Puolueohjelmat 1998–2008.....	51
5.3. Puolueohjelmat 2008-2019.....	59
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	75

1. JOHDANTO

Perustulo on ilmiö, josta on käyty maailmalla akateemista ja poliittista keskustelua jo pitkään. Perustulon perusteiksi on esitetty muun muassa sosiaalista osinkoa kansallisesta varallisuudesta ja sen tavoitteeksi yksilönvapautta ja oikeutta valita itselleen sopiva elämä. Nykyisessä huonossa taloustilanteessa perustuloa pidetään turvana työmarkkinoiden epävakaudelle ja joustovaatimuksille, vaihtoehtona erilaisten elämäntapojen, kuten yrittäjyyden, vapaaehtoistyön tai kansalaistyön mahdollistamiselle sekä yksilönvapauden mahdollistajana (esim. Andersson & al 1993; Julkunen 2006).

Perustuloa perustellaan sekä periaatteellisilla että pragmaattisilla näkökulmilla (De Whispelaere 2015, 7). Periaatteellinen näkökulma painottaa perustuloa oikeudenmukaisuuden rakentajana yhteiskunnassa, jossa jokaisella on mahdollisuus osallistua yhteisön päätöksentekoon sekä oikeus elää itse valitsemaansa elämää. Pragmaattinen näkökulma sen sijaan painottaa sitä, kuinka perustulo olisi nykyistä sosiaaliturvaa parempi ja sopeutuvampi ratkaisu yhteiskunnallisiin ongelmiin kuten mm. köyhyyteen ja tuloeroihin, työttömyyteen, yhteiskunnalliseen osallistamiseen, yksilön työelämän joustoihin sekä sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Viime vuosina perustulo on tullut osaksi vakavasti otettavia poliittisia keskusteluita sekä EU:ssa että muualla maailmassa juuri pragmaattisten syiden vuoksi. Työllä ansaittava toimeentulo on muuttunut yhä epävarmemmaksi lisäten taloudellisia eroja ja eriarvoisuutta ja samalla työn tekemisen tavat ovat muuttuneet, vakituisten ja kokoaikaisten työsuhteiden korvautuessa epätyypillisillä työsuhteilla sekä työn ja erilaisten elämäntilanteiden yhdistämisellä. Nykyiset sosiaaliturvan muodot eivät ole pystyneet vastaamaan työn tekemisen muutoksiin ja ongelmiin on täytynyt hakea ratkaisuja uudenlaisesta sosiaalipolitiikasta. Perustulo on näin noussut yhdeksi mahdolliseksi ratkaisuksi globaaliin ongelmaan.

Tällä hetkellä useat maat suunnittelevat perustulokokeiluja tai tekevät selvityksiä perustulon mahdollisuudesta. Paikallisia kokeiluja perustulosta ja sen kaltaisista malleista on tehty jo aiemmin esimerkiksi Pohjois-Amerikassa, Intiassa, Keniassa, Ugandassa ja Brasiliassa. Uusia perustulokokeiluja on suunnitteilla muun muassa Hollannissa, Britannian Skotlannissa, Ranskassa ja Sveitsissä (Neue Züricher Zeitung 2018; Kangas & Pulkka 2016, 23-37).

Vaikka perustulokokeiluja on aiemmin tehty muissa maissa, oli Suomessa vuosina 2017–2018 toteutettu perustulokokeilu ainutlaatuinen. Kelan yhteiskuntasuhteiden johtajana tuolloin toiminut Olli Kangas kertoi vuonna 2017, ettei missään vastaavassa maassa, jossa on jollain tavoin institutionalisoitu sosiaalipolitiikka, ole vielä kokeiltu perustulon tyyppistä mallia (Yle uutiset 2017). Vuonna 2015 pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelmaan kirjattiin perustulokokeilu (Valtioneuvosto, hallitusohjelma 2015), joka otettiin myös yhdeksi kärkihankkeeksi. Kaksivuotinen kokeilu aloitettiin vuoden 2017 alussa. Perustulokokeilun tarkoituksena oli saada tietoa perustulon vaikutuksesta kokeiluun osallistuvien henkilöiden työmarkkinakäyttäytymiseen sekä muiden perustulon vaikutusten selvittäminen.

Jokaisella sosiaaliturvajärjestelmällä on omat toimintamuotonsa ja oma poliittinen taustansa (Kangas 2006, 194) ja hyvinvointijärjestelmiä on rakennettu päättäjien arvojen, intressien ja näkemysten mukaan. Suomen sosiaalipoliittinen järjestelmä on pitkälti sosialidemokraattien ja agraaripuolueiden ns. punamultayhteistyön tulos, johon myös työmarkkinajärjestöt ovat vahvasti osallistuneet. Suomessa sosialidemokraatit ovat ajaneet ensisijaisesti palkansaajien etuja eli ansioturvaa, kun taas maalaisliitto, nykyinen Keskusta, on puoltanut kattavaa perusturvaa (esim. Niemelä & Salminen 2006; Kettunen 2012, 85-87). Pohjoismainen hyvinvointijärjestelmä on siis rakennettu sekä asumisperusteisen universaalien perusturvan että työllä ansaitun sosiaaliturvan pohjalle. Tämä on osittain vastakkainen perustulon idealle, vaikka perustulon voisi kuitenkin ajatella sopivan yhteen hyvinvointivaltion universaaliuuden kanssa, sillä perustuloa vastaavia ideoita on Suomessa jo käytössä lapsilisän ja kansan- ja takuueläkkeen muodossa. (Julkunen 2009, 262.)

Koska hyvinvointivaltiojärjestelmä on puutteistaan huolimatta tasoittanut eriarvoisuutta ja taannut turvaverkon sitä tarvitseville, tulisi kilpailevan järjestelmän osoittautua sitä paremmaksi korvatakseen jo olemassa olevan järjestelmän instituutioineen. Järjestelmän paremmuuden lisäksi mahdollisuuksia tulevalle sosiaalipolitiikalle rajoittavat hyvinvointivaltioprojektin luomat instituutiot ja institutionalisoituneet käytännöt, joiden uusiminen on hidasta, pienin askelin tehtävää muutosta. Muutoksia kuitenkin saadaan aikaiseksi, josta osoituksena muun muassa edellä mainittu Suomen vuonna 2017 aloitettu perustulokokeilu.

Suomalaiset poliittiset puolueet ovat olleet ajoittain kiinnostuneita perustulosta, mutta poliittiseen päiväjärjestykseen se ei ole kyennyt ennen vuotta 2015 nousemaan. Kangas ja Pulkka (2002) näkivät perustulon etenemisen esteenä Suomessa olleen kaksi syytä.

Ensimmäinen syy heidän mukaansa on ollut sosialidemokraattien ja kokoomuksen perustulokielteisyys yhdistettynä työmarkkinajärjestöjen vastahankaisuuteen. Toiseksi syyksi he nimeävät sen, että perustuloa kannattavilla puolueilla on niin erilaiset tavoitteet perustulolle, etteivät ne ole kyenneet sopimaan yhteistä perustulomallia, jota ajaa eteenpäin.

Kielteisimpiä perustuloa kohtaan ovat olleet Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue ja Kokoomus, jotka kehittäisivät nykyistä perusturvaa kannustavampaa suuntaan painottaen työnteon ensisijaisuutta, sosiaaliturvan pienentämistä ja tiukkaa syyperusteisuutta (esim. Perkiö 2016; Honkanen & al 2007; Andersson & Kangas 2002). Keskusta on halunnut säilyttää työn ja sosiaaliturvan välisen kytköksen, vaikka on ollut hyvin kiinnostunut perustulosta (Kangas & Pulkka 2016, 42). Eniten perustuloa ovat kannattaneet Vihreät ja vasemmistopuolueet, jotka ovat nähneet perustulon ratkaisuna mm. matalapalkkatyön ja epätyypillisten työsuhteiden mahdollistajana sekä tulo- ja varallisuuseroja tasoittavana ja elämänhallintaa tukevana tulona.

Täydellä perustulolla tarkoitetaan useimmiten kaikille pysyvästi maassa asuville maksettavaa vastikkeetonta ja säännöllistä tuloa, johon ei vaikuta saajan ikä, sukupuoli, taloudellinen tilanne tai perhesuhteet (esim. De Whipelaere 2012,15). Täyden perustulon lisäksi on olemassa muita perustulomalleja, jotka vaihtelevat muun muassa anteliaisuuden, rahoituksen ja vastikkeellisuuden mukaan. Onkin sanottu, että perustulosta väittelemisen on vähän kuin väittelisi siitä, onko kissaeläimen pitäminen lemmikkinä hyvä idea, ilman että määritetään tarkemmin, puhutaanko tiikeristä vai maatiaiskissasta (Kangas 2016, 4). Koska perustulo on saanut kannatusta useassa puolueessa, mutta puolueilla on erilaiset tavoitteet perustulolle, on tärkeää tarkastella, miten puolueet perustuloa kehystävät ja millaisia argumentteja ne ovat esittäneet perustulon puolesta ja vastaan.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millä argumenteilla poliittisessa keskustelussa on esitetty tai puolustettu perustuloa. Lisäksi mukaan on otettu perustulokeskustelun ajallinen muutos. Keskeisimmät tutkimuskysymykset tutkimuksessani ovat:

1. Millä argumenteilla poliittiset puolueet ovat kehystäneet perustuloa?
2. Millä tavalla kehukset ovat muuttuneet aikavälillä 1987–2019?
3. Onko yksittäisen puolueen argumenteissa tapahtunut muutoksia tutkittavalla aikavälillä?

Perustulo on ajankohtainen aihe, sillä työmarkkinat ovat muuttumassa globaalisti, ja näiden muutosten tuomiin haasteisiin ehdotetaan ratkaisuksi yhä useammin perustuloa. Suomen vuosina 2017–2018 toteutettua perustulokokeilua ja sen vaikutuksia seurattiin tiiviisti sekä poliittisesta että sosiaali- ja taloustieteellisen tutkimuksen näkökulmasta. Loppuraportti perustulokokeilun loppuarviosta on saatavilla Valtioneuvoston julkaisuissa (Kangas & al 2020)

Tämän tutkielman luvussa 2 käsitellään perustulon taustaa ja historiaa sekä erilaisia perustulomalleja. Luvussa 3 tarkastellaan suomalaisen sosiaalipolitiikan perustaa ja instituutioiden muuttumista ja politiikan uusien nousua sekä suomalaista perustulokeskustelua. Luku 4 esittelee tutkimusasetelman, tutkimusaineiston ja käytetyt menetelmät eli sisällönanalyysin ja kehysanalyysin. Luku 5 sisältää tutkielman tulokset ja luku 6 johtopäätökset tuloksista.

2. PERUSTULO

2.1. Perustulon tausta ja historia

Perustulo on käsite, jolla on monta nimeä ja toisistaan eroavia määritelmiä. Yleisimmin perustulolla tarkoitetaan kaikille pysyvästi maassa asuville maksettavaa vastikkeetonta ja säännöllistä tuloa, joka ei ole riippuvainen iästä, sukupuolesta, taloudellisesta tilanteesta tai perhesuhteista (esim. De Whispelaere 2016). Kansainvälisen perustuloverkoston (*Basic Income Earth Network*, BIEN) sivuilla perustulon määritelmää on hieman tarkennettu: ”A basic income is periodic cash paymet unconditionally delivered to all individual basis”, jossa perustulon määritelmään kuuluu säännöllinen maksu, joka maksetaan rahana tai tilisuorituksena, ei tuotteina tai maksukuponkeina. Maksu on henkilökohtainen, eikä riipu perhesuhteista tai talouden koosta ja jonka maksaminen ei vaadi vastiketta, kuten työn tekemistä, vapaaehtoistyötä tai muuta valtion määräämiä tehtäviä (BIEN 2017). Suomessa perustuloa on määritellyt mm. vihreä poliitikko Osmo Soininvaara, jonka kirjassa Hyvinvointivaltion eloonjäämisoppi (1994, 175) perustulo on ”kaikille täysi-ikäisille kansalaisille automaattisesti ja ehdoitta kuukausittain tilille maksettava raha, joka

muodostaisi tulojen perustan”. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen esitys vuodelta 2016 (HE 215/2016) perustulokokeilua koskevaksi laiksi määrittelee perustulon seuraavasti:

”Määritelmällisesti perustulo on säännöllisin väliajoin, ilman ehtoja tai tarveharkintaa maksettava yksilöllinen etuus. Osassa perustulomalleista etuus maksetaan kaikille yhteiskunnan jäsenille, mutta usein se on rajattu käsittämään ainoastaan yhteiskunnan täysi-ikäiset jäsenet. Suomalaisessa keskustelussa perustulolla viitataan yleensä osittaisen perustulon malliin, jossa perustulo korvaisi suurimman osan tarveharkintaisista etuuksista, mutta säilyttäisi sellaiset etuudet, joiden korvaaminen joko heikentäisi ihmisten asemaa tai joiden korvaaminen ei muuten olisi tarkoituksenmukaista”.

Perustulon kaltaisia ideoita on esitetty jo satojen vuosien ajan ja eri lähteissä esiintyy useita henkilöitä, joiden on kerrottu käsitelleen perustuloa tai sen ”sukulaiskäsitteitä”. Jo 1400-luvulla on ehdotettu perustulon kaltaista maksua, sillä Thomas More (1478–1535) teoksessaan *Utopia* (More, 1869) ja Juan Luis Vives (1492–1540) teoksessaan *De Subventionem Pauperum*, Köyhien avustaminen (1526) perustelivat minimi- tai vähimmäistulon jakamista köyhyyden ja siitä aiheutuvan rikollisuuden vähentämiseksi.

Varsinaisen perustulon idean isäksi on usein nimitetty Thomas Paine (1737–1809), joka teoksessaan *Agrarian Justice* (1797) esitti perustuloa taloudellisena kompensaatona maan perintöoikeuden menetyksestä. Jotta omaisuus ei keskittyisi liiaksi harvojen käsiin, yhdisti Paine perustuloon korkeat perintöverot.

Painen jälkeen 1800- ja 1900-luvuilla perustulon kaltaisista ideoista on keskusteltu runsaasti ja useat filosofit, sosiologit ja taloustieteilijät ovat pohtineet perustulon mahdollisuuksia ja malleja. Tunnetuiksi perustulon puolestapuhujiksi on nostettu (Perkiö 2014; Honkanen & al 2007) muun muassa filosofi ja utopistisocialisti Charles Fourier. Ihmisoikeusaktivisti Martin Luther King ehdotti Amerikan ”epäedullisessa asemassa” oleville maksettavaa korvausta, jotta voitaisiin vähentää koulunkäynnin keskeyttämisiä, perheiden hajoamisia, rikollisuutta, laittomuuksia, mellakointia ja muita yhteiskunnallisia ongelmia. Perustulo on saanut kannatusta myös taloustieteen puolelta. Artikkelissaan *A simple and powerful idea for the 21st century* Philippe van Parijs (2004, 22) mainitsee taloustieteilijä James Meaden, joka suunnitteli sosiaalisen osinkoon perustuvan perustulon, joka rahoitettaisiin julkisista tuotto-omaisuuksista.

Isossa-Britanniassa perustulosta on keskusteltu Painen jälkeen useaan kertaan ja ehdotuksia perustulosta ja muista sen kaltaisista malleista on tehty useita. Ensimmäinen perustuloehdotus (*state bonus*) tehtiin jo vuonna 1918, jonka pohjalta Oxfordissa toiminut professori G.D.H. Cole esitti kaikille maksettavaa sosiaalista osinkoa (Julkunen 2009, 261; Mattila 2001, 59). Sosiaalinen osinko oli myös brittiläisen majuri Clifford Douglasin ehdotus perustulosta. Ehdotuksen mukaan kaikilla kansalaisilla on oikeus kansalliseen varallisuuteen, jonka jako toteutettaisiin jakamalla rahaa, joka lisäisi laman aikaista ostovoimaa ja kysyntää. Ehdotus sai suurta kannatusta myös Iso-Britannian ulkopuolella, mutta ei kuitenkaan edennyt yhdessäkään maassa toteutukseen saakka (Ylikahri 2007, 18).

Vuonna 1943 liberaali poliitikko Juliet Rhys-Williams ehdotti perustulomallia, joka olisi valtion ja kansalaisen välille solmittava sosiaalinen sopimus, joka puhtaasta perustulomallista eroten velvoittaisi työn vastaanottoon. Ehdotus ei kuitenkaan saanut tarpeeksi kannatusta ja unohtui, kun brittiläistä sosiaaliturvaa alettiin rakentaa Beveridge-läisen syy- ja ansioperustaisen idean pohjalta (esim. Ylikahri 2007, 18; Mattila 2001, 59).

Amerikkalainen ekonomisti Milton Friedman kehitti sosiaaliturvan uudistamiseen negatiivisen tuloveron mallin vuonna 1962. Friedmanin ehdotuksessa kansalainen maksaisi tuloveroja, jos tulot olisivat suuremmat kuin henkilökohtaiset menot, mutta saisi negatiivista veroa, tulonsiirtoa, jos tulot eivät kattaisi henkilökohtaisia menoja. Kongressi ei esitystä hyväksynyt, mutta negatiivista tuloveroa kokeiltiin neljässä eri projektissa Yhdysvalloissa ja Kanadassa vuosina 1968–1982. (Ylikahri 2007, 19.) Negatiivisen veron malli on nykyisin käytössä Hollannissa, mutta se on suunnattu vain ansiotyössä oleville, eikä sitä sen vuoksi voi kutsua varsinaiseksi perustuloksi (Ylikahri 2007, 18–19).

Vastikkeetonta perustuloa on kritisoitu sen negatiivisten kannustinvaikutusten vuoksi ja yksi tunnetuimmista perustulon kriitikoista on taloustieteilijä Anthony Atkinson (1996), joka kehitti perustulosta oman aktiivisuuteen kannustavan osallistumistulon. Osallistumistulo on perustulon lailla henkilökohtainen ja ei-tarveharkintainen tulo, mutta perustulon vastikkeettomuudesta poiketen osallistumistuloa saa vain aktiivisen osallistumisen perusteella. Osallistuminen voi olla aktiivista työnhakua, kouluttautumista, vapaaehtoistyötä tai muuta erikseen määriteltyä työtä (Mattila 2001, 61; Julkunen 2009, 267). Atkinsonin vastikkeellinen osallistumistulo on yksi nykyisen suomalaisen työttömyysturvan uudistamismalli. Samaan aikaan, kun suomalaista osallistavaa työttömyysturvaa suunnitellaan toteutettavaksi osallistumistulon mallin pohjalta, ei Suomen perustulokokeilua

luultavasti laajennettu tai edes jatkettu, vaikka kokeilu saikin positiivista huomiota maailmanlaajuisestikin. Raportti perustulokokeilun loppuarviosta on saatavilla Valtioneuvoston julkaisuissa (Kangas & al 2020)

Tämän hetken tunnetuimpia perustulon tutkijoita ja kannattajia lienee belgialainen sosiaali- ja talousetiikan professori Philippe Van Parijs, joka näkee perustulon Thomas Painen tapaan yksilön oikeutena maapallon resursseihin sekä vapautena omien arvojen mukaiseen elämään (Van Parijs, 1992 9-13). Sosiologi Erik Olin Wright myös näkee perustulon keinona lisätä yksilön vapautta ja autonomiaa, mutta sen lisäksi hän määrittelee perustulon kapitalismin valtaa vähentävänä välineenä (Wright, 2015, 3-155). Feministitutkija Carole Patemanin mukaan perustulo on osa yhteiskunnan demokraattista muutosta, ja jonka avulla voitaisiin murtaa työn ja tulojen yhteys sekä mahdollisesti lopettaa sellaisten instituutioiden vahvistaminen kuten avioliitto, työ tai kansalaisuus (Pateman 2004, 91.) Pateman katsoo perustulon myös edistävän naisten vapautta sekä kompensoivan hoivatyön palkattomuutta, eikä hän jaa eräiden feministien epäilyjä siitä, että perustulon johtaisi lisääntyneeseen hoivatyöhön vähentäen naisten mahdollisuuksia palkkatyön tekoon (Pateman 2004, 101-103). Perustuloa ratkaisuna prekaareihin työmarkkinoihin on esittänyt taloustieteilijä Guy Standing (2004), sillä perustulo mahdollistaisi joustavan palkkatyön, yrittäjyyden ja osa-aikaisuuden. Prekaariudella tässä tarkoitetaan epätyypillisiä työsuhteita, joihin voi liittyä epäsäännöllisiä, määräaikaista, osa-aikaisia tai osapäiväisiä työsuhteita, vuokratyötä, apurahalla työskentelyä, erilaista yrittäjyyttä ja muita tyypilliseen palkkatyöhön liittymättömiä asioita (ks. esim. Pyöriä & Ojala 2016).

2.2. Perustulomallit

Perustulo voidaan järjestää eri tavoin ja näitä tapoja kutsutaan malleiksi. Malleja voidaan luokitella sen mukaan, kuinka antelias malli on, kuka on oikeutettu saamaan perustuloa, millä tavoin perustulo rahoitettaisiin, kuinka vastikkeellinen malli on, sekä se, miten mallissa otettaisiin huomioon sosiaaliturva, verotus ja muut tulot (Perkiö 2016, 4; De Wispelaere 2016, 34-43).

Täydellinen perustulo on rahasumma, joka korvaisi kaikki tai suurimman osan olemassa olevista tulonsiirroista, verotuksella tehdyt tulontasaukset ja näiden lisäksi yksilön olisi

mahdollista kattaa sillä riittävät asumis- ja elinkustannukset. Täydellisen perustulon nähdään tehostavan hallintoa sekä yksinkertaistavan ja vähentävän tulonsiirtoihin liittyvää byrokratiaa. Käytännössä täydellinen perustulo vaikuttaisi olevan rahoituksen vuoksi mahdotonta toteuttaa. Ongelmana on myös riittävän toimeentulon tason määrittäminen kussakin ajassa ja paikassa. (De Wispelaere 2016, 41.)

Osittainen perustulo ei kata minimitoimeentuloa, vaan sen lisäksi tarvittaisiin tarveharkintaista ja syyperustaista sosiaaliturvaa, mikä tarkoittaisi sitä, että perustulolla tavoiteltu byrokratian vähentäminen ei olisi mahdollista. Osittaisen perustulon tarkoituksena on kannustaa ihmisiä työntekoon, sillä se kannustaisi vastaanottamaan epäsäännöllisiä, määräaikaista, osa-aikaisia tai osapäiväisiä työsuhteita. Ongelmaksi osittaisessa perustulossa voidaan nähdä se, että epätyypillisistä työsuhteista tulee ”uusi normaali”, joissa epätyypillisuus voi liittyä sekä työaikoihin että työsuhteisiin (Mattila 2001, 35).

Negatiivinen tulovero on verotuksen ja automaattisen tulotuen yhdistelmä, joka perustuu siihen, että määritellyn tulorajan alle jääviä tuloja ei veroteta. Kansalaiset, joiden tulot jäävät tulorajan alle jäävät saavat tulotukea eli negatiivista tuloveroa, joka vähenee tulojen noustessa. Rajan ylittävistä ansioista maksetaan vero. Negatiivisen tuloveron tavoitteena on selkiyttää sosiaaliturvaa ja vähentää köyhyyttä, mutta säilyttää työnteko kannustavana. Negatiivisen tuloveron mallia on kokeiltu projektiluontoisesti Yhdysvalloissa ja Kanadassa vuosina 1968–1982, mutta tulokset eivät olleet erityisen hyviä, eikä ehdotusta hyväksytty muun muassa liian suurien kustannusten vuoksi. (Ylikahri 2007, 18-19.)

Osallistumistulo on Anthony Atkinsonin (1996) perustulosta kehittämä malli, jossa tuen saamisen ehtona on osallistuminen yhteiskunnan toimintaan. Osallistuminen voi olla aktiivista työnhakua, kouluttautumista, vapaaehtoistyötä, hoivatyötä tai muuta erikseen määriteltyä työtä (Mattila 2001, 61; Julkunen 2009, 267), joka kannustaa osallistumaan yhteiskunnan eri toimintoihin ja ohjaa sitä kautta mahdollisesti myös palkkatyöhön. Osallistumista ei vaadita eläkeläisiltä, vammaisilta, työkyvyttömiltä tai alle 18-vuotiailta tai yli 70-vuotiailta. Atkinsonin vastikkeellinen osallistumistulo on otettu malliksi nykyisen suomalaisen työttömyysturvan uudistamisessa.

Kansalaisosinko tai sosiaalinen osinko on kaikille kansalaisille tai tietyn alueen asukkaille maksettava kertaluontoinen tai säännöllinen etuus. Kansalaisosinko ei välttämättä tarvitse riittää elämiseen, sillä se on riippuvainen jonkin tuotteen markkinatuotoista. Kansalaisosinko on käytössä mm. Alaskassa, jossa öljytulojen tuottoa jaetaan alueen asukkaille.

Yhteiskunnallinen osinko on perustulon malli, joka pohjautuu siihen, että kansalaisilla on oikeus saada osuus yhteiskunnan aiempien sukupolvien työllä kootusta kansallisomaisuudesta ja tuottavuudesta.

Sosiaalinen osuus tai sosiaalinen peruspääoma on kertaluonteisesti maksettava ”sosiaalinen perintö”. Bruce Ackerman ja Anne Alstott ehdottivat vuonna 1999 Yhdysvalloissa 80 000 dollarin suuruista pääomaa, joka maksettaisiin neljässä vuosittaisessa erässä henkilön täytettyä 21 vuotta. Osuuden saamisen ehto olisi se, että henkilö suoriutuu toisen asteen opinnoista, eikä syyllisty rikoksiin, ja jokainen saisi osuutensa esimerkiksi täysi-ikäisenä. Jokainen saa käyttää pääomansa haluamallaan tavalla. Ehdotuksessa sosiaalinen pääoma rahoitettaisiin yksityisomaisuuteen kohdistuvalla varallisuusverolla.

Perustili on suomalaisen oikeistoliberaalin ajatushautomo Liberan vuonna 2013 kehittämä perustulomalli (Hamilo & al 2013). Perustilimallissa jokainen täysi-ikäinen saisi yhteiskunnalta perustilinsä peruspääomaksi 20 000 euroa. Tämän lisäksi yksilön omista ansiotuloista 10 prosenttia talletetaan automaattisesti perustilille. Jos perustilin saldo on alle 20 000 euroa, on nostoraja 400 euroa kuukaudessa, mutta jos saldo ylittää peruspääoman, saa tililtä nostaa haluamansa summan kuukausittain. Tili voi mennä rajattomasti miinukselle ja mahdolliset velat annettaisiin anteeksi tilinhaltijan täytettyä 65 vuotta.

Muita nimiä perustulolle ovat myös *kansalaispalkka ja kansalaistulo*, jotka ovat olleet käytössä lähinnä Pohjoismaissa. Kansalaistulo on perustuloa vastaava malli, jossa tulon saaminen perustuu kansalaisuuteen. Kansalaispalkka on osallistumistulo, johon liittyy velvoite osallistua esimerkiksi kansalaistyöhön tai muuhun hyödylliseen työhön.

3. SUOMALAISEN SOSIAALIPOLITIIKAN POLIITTINEN PERUSTA, INSTITUUTIOT JA UUDET IDEAT

Poliittisten uudistusehdotusten toteuttamiskelpoisuus riippuu ainakin jossain määrin aina siitä, mihin institutionaaliseen ympäristöön uudistusta ehdotetaan. Kyse on instituutioiden ehdollistavasta vaikutuksesta eli polkuriippuvuudesta. Tämän vuoksi tässä luvussa tarkastellaan aluksi suomalaisen sosiaalipolitiikan kehittymistä sen poliittisen historian näkökulmasta (luku 3.1). Tämän jälkeen tehdään katsaus instituutioiden muutosta

koskevaan kirjallisuuteen (luku 3.2) sekä lopuksi suomalaiseen perustulokeskusteluun (luku 3.3).

3.1. Suomalaisen sosiaalipolitiikan perusta

Myöhään liikkeelle lähtenyt suomalainen hyvinvointivaltio kuuluu pohjoismaiseen hyvinvointivaltiomalliin, joka perustuu oman maan kansalaisten universaaliin, valtion rahoittamaan ja tuottamaan sosiaaliturvaan, työllisyyden turvaamiseen sekä tasa-arvoisiin sosiaalsiin oikeuksiin (Andersen & al 2007, 402-403; Metteri 2013, 23; Mutka 1998, 10). Vaikka Suomen hyvinvointivaltio lähti myöhään liikkeelle, sai se toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä muita hyvinvointivaltioita kiinni hyvin nopeasti (Anttonen & Sipilä 2000, 96) ja 1980-luvulla Suomen sosiaalimenojen ja palveluiden taso alkoi olla muiden Pohjoismaiden tasolla (Anttonen & Sipilä 2000, 77). Suomen sosiaaliturvan rakentuminen on kuvattu taulukossa 1.

Suomalaisen hyvinvointivaltion kehittyminen ja muotoutuminen perustui pitkälti Maalaisliiton ja sosiaalidemokraattien eli ns. punamultahallituksen tekemään yhteistyöhön, jossa sosiaaliturvan perustan muodostivat sekä universaalit, kaikille suunnatut etuudet, että työhön ja palkkatuloihin sidotut etuudet. Maalaisliitto, jonka kannattajakunta koostui tuolloin itsenäisistä omavaraistaloudessa eläneistä talonpojista ja heidän perheistään, ajoi kannattajankunnalleen edullista universaalia, kaikille kansalaisille kuuluvaa minimiturvamallia. Universaalia sosiaaliturvaa kannattivat myös Maalaisliitosta eronnut pientalonpoikia edustava SMP sekä myös maalaisväestön etuja ajanut SKDL. Palkkatuloihin sidotun turvan kannalla, työläisiä edustanut SDP oli vuosisadan alkupuolella vielä kannattanut universaalia järjestelmää, mutta huomattuaan järjestelmän suosivan maaseudun ihmisiä kaupunkien työläisten kustannuksella, alkoikin ajaa palkkatyöläisiä suosivan sosiaaliturvan rakentamista (Anttonen & Sipilä 2000, 60-63). Ansiosidonnaiseen linjaan lähtivät mukaan myös kaupunkilaisia ja toimihenkilöitä edustanut Kokoomus ja porvarillinen, ruotsinkielisten RKP (Kangas & Paavonen 2006, 347-348; Mickelsson 2015). Suomalaisen sosiaaliturvan perustaksi muodostui näin kompromissi, jonka tavoitteena oli yhdistää kaikkien ryhmien etu puolueiden erilaisuudesta lähtevään tarpeeseen.

Taulukko 1. Suomen sosiaaliturvan rakentuminen. Muokattu alkuperäisen lähteen (Hiilamo & al. 2012) pohjalta.

– 1950	1950-luku	1960-luku	1970-luku
Sosiaaliturvan universalismin idean alku	Hyvinvointivaltion alku	Sosiaaliturvauudistukset ja hyvinv	Julkisten hyvinvointipalvelujen kehittäminen
1895 tapaturmavakuutus	1956 kansaneläkeuudistus	1960 työttömyysturvauudistus	1970 työeläkkeiden laajennus
1922 köyhäinhoitolaki	1956 huoltoapulaki	1962 yksityisen alan työeläkkeet	1972 kansanterveyslaki
1925 tapaturmavakuutusuudistus	1956 sairaalalaki	1964 sairausvakuutuslaki	1973 päivähoitolaki
1927 terveydenhoitolaki			1979 työterveyshuolto
1936 huoltolait			
1937 kansaneläkelaki			
1948 lapsilisälaki			
1980-luku	1990-luku	2000-luku	2010-luku
Hyvinvointivaltion kehittäminen, laajentaminen ja uudistaminen	Hyvinvointivaltion syytökset: tehoton ja kallis	Kannustaminen ja aktivointi:	Tuloerot, työttömyys ja köyhyys
1980-1985 kansaneläkeuudistuksia	1991 kuntoutusjärjestelmän uudis	2005 eläkeuudistus	2011 takuueläke
1982 Sairaus- ja tapaturmavakuutusuudistukset	1993 valtiosuusuuudistus	2006 Kunta- ja palvelurakenneuudistus, Paras-hanke	2016-2018 Perustulokeikeilu
1984 sosiaalihuoltolaki	1997 toimeentulotukiudistus		2018 Aktiivimalli
1985 laki lasten kotihoidon tuesta			
1985 työttömyysturvauudistus			

Ensimmäinen kompromissilinjan mukainen vakuutus oli kansaneläkejärjestelmä, jota koskeva laki säädettiin vuonna 1937 ja joka tuli voimaan vuonna 1939. Vaikka eläke oli pakkosäästämiseen perustuva ja pohjimmiltaan ansiosidonnaisuuteen perustuva, takasi se kaikille ainakin minimieläkkeen (Anttonen & Sipilä 2000, 69). Kansaneläkelaki oli ensimmäinen universaaliuteen perustuva laki sosiaaliturvasta, ja sen myötä sosiaalivakuutukset alkoivat vähitellen koskea työläisten sijaan koko kansaa.

Vaikka sosiaaliturvaa alettiin kehittää jo 1930-luvulla, säädettyjen lakien toteuttamiseen tarvittavaa rahoitusta ja muita resursseja oli vain niukasti, jonka vuoksi uudistukset jäivät vaatimattomiksi (Rauhala 2001, 305). Hyvinvointivaltioksi Suomi alkoi rakentua vasta 1950-luvulta lähtien, jolloin Suomessa alettiin tehdä uudenlaista sosiaali- ja talouspolitiikkaa, johon kuuluivat mm. valtakunnan- ja talouspoliittinen suunnittelu, uudenlainen työvoimapolitiikka, kasvu- ja vakauttamispolitiikka ja uudenlainen maatalouspolitiikka. Hyvinvointivaltion rakentamisen myötä valtion vastuu kansalaisten hyvinvoinnin takaamisesta korostui ja huomio kiinnitettiin kansalaisten sosiaalisiin oikeuksiin (Paavonen 2006, 12). Sosiaalisia oikeuksia ovat taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet (TSS-oikeudet), kuten oikeus työhön, koulutukseen, välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, sosiaaliturvaan sekä riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin (KELA 2018). Sosiaalisia oikeuksia turvaamaan luotiin mm. sosiaalivakuutus, hyvinvointipalvelujärjestelmä ja työehtosopimusjärjestelmä (Paavonen 2006, 12).

Vielä 1960-luvulla oli Suomen sosiaaliturva muihin Pohjoismaihin verrattuna heikkoa. Köyhäinhoitoon perustuva sosiaaliturva koski vain heitä, jotka eivät sairauden tai työkyvyttömyyden vuoksi kyenneet ansiotyöhön. Köyhäinhoidon perinne alkoi heiketä vasta 1960-luvun loppupuolella, kun suomalainen yhteiskunta siirtyi agraarisuudesta ja talonpoikaisuudesta palkkatyön yhteiskuntaan ja tarve kaikille suunnattuihin sosiaalipalveluihin kasvoi. Sosiaaliturvan tavoitteeksi otettiin koko väestön kattava yhdenvertainen eläke- ja sosiaaliturva, jonka tarkoituksena varmistaa kaikille kohtuullinen elintaso ja sosiaalinen turvallisuus (esim. Anttonen & Sipilä 2000, 57, 69-72, 78; Rauhala 2017, 149-154).

Vasta 1980-luvulla Suomen sosiaalimenojen ja palveluiden taso alkoi olla samalla tasolla kuin muilla Pohjoismailla (Anttonen & Sipilä 2000, 77). Sosiaalipolitiikan päätavoitteena ei enää ollut köyhyiden poistaminen, vaan kohtuullisen toimeentulon turvaaminen kaikille, sekä keskiluokan hyvinvoinnin turvaaminen. Tavoitteena oli uudistaa sosiaalihuollon

toimintaperiaatteita, laajentaa terveystalvveluita ja mahdollistaa koulutus yhä useamman saataville (Anttonen & Sipilä 2000, 77; Rauhala 2017).

1980-luvulla Suomi uudisti, laajensi ja kehitti sosiaalipolitiikkaansa ja hyvinvointivaltion kehitys oli vakaata, mutta 1990-luvulla Suomi koki hyvinvointihistoriansa syvimmän laman. Syitä lamalle on haettu idänkaupan romahtamisesta, Länsi-Euroopan taantumasta, kotimaisten rahoitusmarkkinoiden hallitsemattomasta vapauttamisesta sekä Suomen liittymisestä Euroopan unioniin ja rahaliittoon (esim. Julkunen 2001, 65). Myös julkisen sektorin kasvu nimettiin osasylliseksi lamaan ja sen syvenemiseen ja hyvinvointivaltiota alettiin syyttää tehottomuudesta, passivoinnista, valinnanvapauden rajoittamisesta, kalleudesta sekä oikeutuksen ja hyväksyttävyyden puutteesta (Jallinoja 1993, 31-33).

Lamasta johtuva työttömyys kasvoi nopeasti pienentäen verotuloja ja kasvattaen sosiaalimenoja, antaen hyväksyttävän syyn uudenlaiseen politiikkaan ja hyvinvointivaltion leikkauksiin: etuuksien vähentämisiin ja karsimisiin, maksullisten palveluiden lisäämisiin ja työntekijöiden vähentämiseen. Leikkausten vuoksi Suomen sosiaaliturvaa muutettiin yhä enemmän työ- ja ansiosidonnaisemmaksi, vähimmäisturvassa korostettiin tulo- ja tarveharkintaa. (Niemelä & Salminen 2006, 22.) Laman jälkiseurauksina Suomeen jäi korkea työttömyys ja sen aiheuttama verotulojen pienentyminen, epävakaa työmarkkinat, pankkikriisi ja suuri valtion velka korkomenoineen (Paavonen 2006, 178-180, Julkunen 2001, 63).

Kun hyvinvointivaltion kehittämisen aikana tulo- ja hyvinvointieroja kavennettiin erilaisilla sosiaalipoliittisilla toimilla, on 2000-luvun lamavuosina tavoitteeksi otettu valtion ja julkisen vallan vastuun vähentäminen, yksilön ja perheen vastuun noustessa ensisijaiseksi (Julkunen 2001, 261). Haasteiksi hyvinvointivaltion jatkumiselle on nähty talouden alamäki, työttömyyden ja väestön ikääntymisen aiheuttamat rahoitusongelmat, sosioekonomisen rakenteen muutos väestön keskiluokkaistuessa sekä globalisaatio, joka voi aiheuttaa paineita sosiaaliturvan ja verotuksen yhtenäistämiseksi työvoiman liikkuvuuden vuoksi (Uusitalo 1993, 85-87).

3.2. Instituutioiden muutos

Instituutioiden on sanottu olevan yhteiskunnan virallisia pelisääntöjä, jossa pelaajina toimivat organisaatiot ja yksilöt, jotka pyrkivät saamaan mahdollisimman paljon instituutioiden sallimia resursseja tai vaihtoehtoisesti muuttamaan pelin sääntöjä eli instituutioita. Instituutiot ovat ihmisten toiminnallaan luomia sosiaalisia, poliittisia ja

taloudellisia rakenteita, joiden tarkoitus on lisätä järjestystä ja vähentää epävarmuutta (esim. North 1990, 97; Saari 2011,7; Julkunen 2001, 18).

Vaikka suomalaisella hyvinvointivaltiolla on paljon haasteita, omat haasteensa tuo myös sen muuttaminen. Radikaalit muutokset eivät useimmiten ole mahdollisia, vaan muutosprosessi on historian sitomaa ”pienien askelien politiikkaa” (Saari 2011, 7). Hyvinvointivaltiojärjestelmä on puutteistaan huolimatta tasoittanut eriarvoisuutta ja taannut turvaverkon sitä tarvitseville. Muuttumista rajoittavat myös hyvinvointivaltioprojektin luomat instituutiot ja institutionalisoituneet käytännöt, jotka asettavat rajoja ja suuntaviivoja tulevalle sosiaalipolitiikalle (Anttonen & Sipilä, 2000, 271). Prosessia selitetään polkuriippuvuuden (*path dependence*) käsitteellä.

Ajatuksena polkuriippuvuuden taustalla on se, että myöhäisemmät muutokset ovat riippuvaisia aiemmista käytännöistä ja päätöksistä, eli aiempi polun valinta rajaa pois muita mahdollisuuksia tai lukitsee valitun suunnan niin vahvasti, että muuttaminen on myöhemmin vaikeaa (Tirronen 2011, 30-31). Syvään juurtuneet kansalliset instituutiot ja institutionalisoituneet käytännöt luovat polkuriippuvuutta eli ehdollistavat tulevien muutosten suuntaa ja mahdollisuuksia ja ohjaavat sosiaalipolitiikkaa (Julkunen 2001, 19, 34; Saari 2009, 13). Uusi hyvinvointijärjestelmä, kuten perustulo, joutuu kilpailemaan nykyisen hyvinvointivaltioninstituution kanssa ja sen täytyy osoittautua taloudellisesti, sosiaalisesti tai poliittisesti nykyistä järjestelmää paremmaksi, jotta se voisi syrjäyttää jo olemassa olevan instituution.

Tirrosen (2011, 26-31) mukaan yhteiskunnan muutokset ovat prosesseja, joissa vaihtelevat tasapainotilat, voimakkaat muutosjaksot ja niihin sisältyvät käännekohdat. Ennen varsinaista muutosjaksoa tapahtuu vähittäistä muutoksen rakentumista, uusia ajatus- ja toimintatapoja tai nopeasti ajankohtaistuvia poliittisia muutoksia, kuten mm. talouden taantuma ja työelämän rakennemuutos. Muutoksen rakentumisen aikana kehitetään jo uusia toimintamalleja, jotka vauhdittavat uudistusten etenemistä, mutta varsinainen muutosprosessi tarvitsee oikean ajan ja oikeat olosuhteet. Näissä tilanteissa polkuriippuvuus voidaan murtaa ja vanhoista normeista ja toimintamalleista voidaan irtautua ja siirtyä uusille poluille (Tirronen 2011, 33).

Hyvinvointi-instituutioiden muutoksia on selitetty aiemmin rakenteiden, intressien ja instituutioiden muutoksella. Pitkäaikaiset tai nopeasti aktivoituvat rakennemuutokset kuten kansainvälisen kilpailukyvyyn heikentyminen, muuttoliike, työmarkkinoiden tai

väestörakenteen muutos vaativat uudenlaista politiikkaa ja pakottavat arvioimaan uudelleen jo rakennettuja instituutioita. Mahdollisia muutoksia määrittävät eturyhmien intressit sekä rajoittavat talouden resurssit (Saari, 2011, 7-8). Instituutioiden vaikutus hyvinvointivaltioon on sekä ehdollistava että muuttava. Aiemmat instituutiot ehdollistavat seuraavan sukupolven muutoksia polkuriippuvuuden kautta, mutta instituutiot muuttuvat myös organisaatioiden ja yksilöiden tekemien valintojen seurauksena. Instituutioilla on myös organisaatioiden ja yksilöiden arvoja muokkaava vaikutus (Saari 2011,5-7).

3.3. Poliitiikan ideat, paradigmat ja kehykset

Poliittisia muutoksia tutkittaessa ovat rakenteiden, intressien ja instituutioiden rinnalle tulleet poliittiset ideat. Hyvinvointivaltion muuttumista on alettu tutkia mentaalisten mallien ja niihin liittyvien ideoiden kautta. Ideat ovat politiikan toimijoiden käsityksiä todellisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta ja edustavat uudenlaisia ajattelu- ja toimintamalleja, joiden avulla poliittisten toimijoiden on mahdollista irtautua perinteistä itsenäisempään toimijuuteen (Kananen & Saari 2009, 14-15; Björklund 2008, 4).

Sosiaalipoliittisia ideoita on tutkittu paradigmojen, agendan asettamisen ja kehystämisen näkökulmista. Paradigmaattiset ideat ovat näkemyksiä siitä, miten yhteiskuntaa täytyisi kehittää ja niiden merkitys korostuu epävarmoina aikoina. Paradigmaattiset ideat otetaan käyttöön tilanteessa, jossa muuttunut yhteiskunnallinen tilanne vaatii uusia ratkaisukeinoja. Uudet ideat ovat seurausta muuttuneen tilanteen uudelleenarvioinnista ja käyttöön otettuna muuttavat olemassa olevia instituutioita elinvoimaisemmiksi (Björklund 2008, 7; Kananen & Saari 2009, 20-21).

Poliittisen paradigman muutos on pitkä, joka jaetaan kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa poliittinen tilanne ja sen kehykset alkavat muuttua, mutta aiemmat toimintatavat pysyvät vielä ennallaan. Toisessa vaiheessa politiikan keinot alkavat muuttua ja toimijoiden on tehtävä valintaa vanhojen, instituutioiden ja uusien vaihtoehtojen välillä. Kolmannessa vaiheessa politiikkaparadigma muuttuu ja muutokset vaativat uusien ideoiden käyttöönottoa ja instituutioiden muokkausta (Björklund 2008, 8).

Ideat vaikuttavat myös poliittisten agendojen rakentumiseen. Poliittinen agenda koostuu asioista ja ongelmista, jotka politiikan tekijät mieltävät tärkeiksi. Agendalle nousuun vaikuttavat poliittisten toimijoiden intressit ja käsitykset todellisuudesta ja

oikeudenmukaisuudesta sekä mahdollinen uusi, ajankohtainen tieto, joka vetoaa toimijaan (Kananen & Saari 2009, 22-23).

Uudet yhteiskunnalliset tilanteet vaativat viitekehyksen vaihtamista ja uusien todellisuutta vastaavien kehysten löytämistä. Ideoiden kehystäminen eli esittämistapa vaikuttaa siihen, kuinka idea hyväksytään. Kehyksen avulla voidaan määritellä ja muotoilla yhteiskunnallisia ongelmia sekä tarjota ongelmaan myös ratkaisu. Poliitiikan siirto on yksi kehystämisen väline. Poliitiikan siirto on tilanne, jossa toisessa maassa, tilanteessa tai ajassa käytettyä politiikkaa tai toimintamallia sovelletaan omaan tilanteeseen. Siirrettävä malli voi toimia perusteena politiikan muutokselle tai sitä voidaan käyttää mallina toimivasta politiikasta (Tirronen 2011, 36).

3.4. Suomalainen perustulokeskustelu ja keskustelun kehykset

Perustulokeskustelu Suomessa ja muissa Pohjoismaissa on ollut suhteellisen vähäistä ja rauhallista, sillä sosiaaliturva on puutteistaan huolimatta tasoittanut eriarvoisuutta ja taannut turvaverkon sitä tarvitseville. Vaikka perustulo on kilpaileva idea nykyiselle sosiaaliturvalle, perustulon voisi kuitenkin ajatella sopivan yhteen hyvinvointivaltion universaaliuuden kanssa. Perustuloa vastaavia ideoita on Suomessa jo käytössä lapsilisän ja takuueläkkeen muodossa. (Julkunen 2009, 262.) Perustulo on joutunut kuitenkin kilpailemaan vakiintuneiden sosiaalipoliittisten instituutioiden ja suomalaisuuteen kuuluvan työn eetoksen kanssa, eikä perustulon ei ole katsottu olevan sopiva suomalaiseen arvomaailmaan.

Keskustelu perustulosta aloitettiin jo 1970-luvulla, mutta poliittiseen keskusteluun perustulo ylsi vasta 1980-luvulta lähtien. 2000-luvulle tultaessa on keskustelu kiihtynyt ja laajentunut, ja suurinta se on ollut aina vaalien alla (Perkiö 2016, 6). Perustulokeskustelun nouseminen ja laantuminen on riippuvainen yhteiskunnallisesta tilanteesta ja varsinkin työttömyydestä. Perustuloa tutkineet ja suomalaisten mielipiteitä perustuloon selvittäneet Andersson ja Kangas (2002) ovat huomanneet, että työttömyyden lisääntyessä myös perustulon houkuttelevuus lisääntyy. Työttömyys on heidän mukaansa myös syy siihen, että Pohjoismaissa eniten perustulosta on keskusteltu Suomessa ja Tanskassa, joiden työttömyys on korkeampi kuin esimerkiksi Ruotsissa. Suomessa ja Tanskassa korostetaan lisäksi valtio vahvaa roolia perusturvan takaajana, jolloin perustulo olisi sidoksissa valtion jo olemassa olevaan rooliin. Andersson ja Kangas näkevät perustulomallin yhdistelmänä työteon palkitsemista ja perusturvaa, joka sopii suomalaiseen työtä korostavaan kulttuuriin.

Tosin he lisäävät, että työntekoa palkitseva osallistumistulo vastaisi vielä paremmin suomalaista ajatusmaailmaa.

Anderssonin ja Kankaan (2002) tutkimuksesta selviää, että suomalaisista enemmistö kannattaa perustuloa, varsinkin osallistumistulomallia, jossa perustulon päälle voi työllä ansaita lisää ilman, että se vaikuttaisi perustuloa alentavasti. Tutkimuksessa mielipiteitä perustuloon pyrittiin selvittämään muun muassa suhtautumisella erilaisiin perustulomalleihin, perustulon ja työnteon yhdistämiseen, työttömien kannustamiseen tai heidän ehtojensa kiristämiseen. Mielipiteet vaihtelivat eniten sosioekonomisen aseman, työmarkkina-aseman ja puoluekannan mukaan.

3.4.1. Perustulokeskustelun alku

Keskustelu perustulosta aloitettiin Suomessa jo 1970-luvulla. Ensimmäiseksi perustuloehdotuksen tekijäksi Suomessa mainitaan työläiskirjailija Samuli Paronen, joka ehdotti vuonna 1970 kirjoituksissaan minimitulot takaavaa ”riippumattomuusrahaa”, jota maksettaisiin kaikille kansalaisille ”ihmisyysperusteella”. (Lahtinen 1992, 17-22.)

Sosiaalityön professori Jorma Sipilä pohti teoksessaan *Sosiaalisten ongelmien synty ja lievittäminen* negatiivisen tuloveron ja yleisavustuksen (kansalaispalkan) sopivuutta uudeksi toimeentulojärjestelmäksi. Hänen mukaansa molemmissa malleissa olisi omat ongelmansa, mutta ne olisivat vähemmän byrokraattisia ja leimaavia kuin olemassa oleva toimeentuloturvajärjestelmä (Sipilä 1979, 114-120).

1980-luvulla Osmo Soininvaara, tunnettu perustulon puolestapuhuja julkaisi yhdessä Osmo Lampisen kanssa teoksen *Suomi 1980-luvulla - Pehmeän kehityksen tie* (1980), jossa he ehdottivat kansalaispalkkaa työttömyyden ja ekologisesti kestävämmäksi paisuneen tuotannon ongelmiin sekä omien valintojen mukaisen elämän mahdollistamiseen (Ylikahri 2007, 33). Suomessa oli 1980-luvulla laskusuhdanne ja korkea työttömyys. Soininvaara ja Lampinen katsoivat kansalaispalkan mahdollistavan hoivatyön, ympäristön huolehtimiseen liittyvät tehtävät sekä vapaamman työajan, joka mahdollistaisi aikaa perheelle, harrastuksille ja muille aktiviteeteille (Ylikahri 2007, 32). Soininvaara on tämän jälkeen jatkanut perustulon puolustamista ja julkaissut aiheesta useita kirjoja, mutta myöhemmin kehystänyt perustulon lähinnä matalapalkka-alojen tueksi (esim. Soininvaara 1994) vapaiden elämänvalintojen sijaan.

Automaation aiheuttama työttömyyden lisääntyminen oli myös professoreiden Jaakko Uotila ja Paavo Uusitalo perustuloa muistuttavan ehdotuksen takana, kun he teoksessa *Työttömyys, laki ja talous* (1984) ehdottivat sapattivapaata ja kansalaispalkkaa työttömyysongelmien ratkaisuksi (Perkiö 2014, 14). Kansalaispalkalla pidettävä sapattivapaa mahdollistaisi työn jakamisen ja työ tilaisuuksien luomisen (Mattila 2001, 223).

Matti Virtasen vuonna 1987 tekemä perustuloehdotus tähtäsi rakennemuutoksen aiheuttamisen muutosten tukemiseen (Perkiö 2014, 15). Virtasen vuonna 1987 esittämä perustulomallin idea lähti teollisuustyön vähenemisestä, jonka tilalle hänen mukaansa tulisi tulokseen sidottu ja luovuutta vaativa studiotyö. Työnantaja voisi vähentää työntekijän saaman perustulon palkasta, jolloin työnantajan työllistämiskulut vähenisivät. Perustulo korvaisi myös suurimman osan harkinnanvaraisista tuista. (Mattila 2001, 222.)

Vasemmistolainen taloustieteilijä Jan Otto Andersson ehdotti vuonna 1988 tekemässään kansalaistulomallissa, että kansalaistulo (perustulo) olisi suunnattava ensin jo sosiaalitukia saaville ja laajentaen sitä sen jälkeen kaikkiin kansalaisiin. Kansalaistulon lisäksi Andersson esitti myöhemmin kansalaispalkkaa kansalaistyöstä tai työstä kolmannella sektorilla. Anderssonin mallin tärkein tavoite oli köyhyysongelman poistaminen ja tuloerojen tasaaminen sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden lisääminen (Kopra 2007; Honkanen & al 2007).

3.4.2. Perustulokeskustelun laajentuminen

1990-luvulla keskustelu perustulosta laajeni ja keskusteluun alkoi tulla Vihreiden Soininvaaran ja Vasemmistoliiton Anderssonin lisäksi myös muiden puolueiden sekä yksityisten henkilöiden avauksia. Vuonna 1998 Keskustan Olli Rehn ja Vihreiden David Pemberton kutsuivat kokoon Vaihtoehtoisen yhteiskuntapolitiikan seuran keskustelemaan ja tekemään ehdotusta perustulosta. Rehnin ja Pembertonin lisäksi jäseninä olivat Pentti Arajärvi, Jan Otto Andersson, Eeva Kuuskoski-Vikatmaa, Marjatta Stenius-Kaukonen ja Osmo Soininvaara. Seura ei päässyt yksimielisyyteen perustulomallista, mutta 1992 Ylioppilaskuntien liiton sihteeri Ilpo Lahtinen laati keskusteluiden perusteella oman perustulomallinsa, joka hänen mukaansa olisi ”poliittisesti toteutettavissa oleva, ja josta olisi hyvä jatkaa”. Teoksessa *Perustulo. Kansalaisen palkka* (1992) esitelty malli lähti tavoitteesta, jonka Lahtisen mielestä tuli olla tarpeeksi hyvä ja josta olisi helpompi siirtyä täyteen perustuloon. Lahtisen mallissa tavoitteena oli taata pieni minimiturva kaikille, sekä

määritellyille, työhön kykenemättömille ryhmille lisäavustus. Mallin tarkoituksena oli sosiaaliturvan byrokraattisuuden ja monimutkaisuuden vähentäminen.

1990-luvun lamavuosien aikaan keskustelu perustulosta hiljeni, mutta jatkui taas muutaman vuoden hiljaiselon jälkeen. Uusissa ehdotuksissa ja keskusteluissa perusturvan tavoitteet muuttuivat vähitellen köyhyyden ja tasa-arvoisuuden teemoista työn tekemisen mahdollistamisen teemoihin. Tavoitteiksi 2000-luvulla tulivat matalapalkkatyön tekemisen kannattavuus, epätyypillisten töiden mahdollistaminen, sosiaaliturvan ja ansiotyön yhdistämisen helpottaminen. Tavoitteiden muutos on nähtävissä muun muassa Johanna Perkiön työpaperin liitetaulukosta (liite 1), johon hän on koonnut suomalaiset perustuloehdotukset (Perkiö 2016, 26-28).

Laman aikana hyvinvointivaltion julkisia menoja jouduttiin leikkaamaan ja etuuksia karsimaan. Taloustieteilijä Pekka Korpisen perustuloehdotus vuonna 1990 lähti juuri hyvinvointivaltion supistamisajatuksista, sillä hänen ehdotuksessaan julkiset palvelut olisivat muuttuneet maksullisiksi ja riittävän korkealla perustulolla (kansalaistulo) olisi taattu kaikille toimeentulominimi sekä mahdollisuus koulutukseen, terveydenhuoltoon, päivähuoltoon ja kulttuuripalveluihin. (Mattila 2001, 221.)

Vuonna 1994 Soininvaaran sosiaali- ja terveysministeriölle tekemässä raportissa *Hahmotelma perustulomallista (1994b)* Soininvaara yhdisti perustulon matalapalkkatöiden, taloudellisen tehokkuuden ja palvelusektorin kehityksen tukemiseen. Soininvaara julkaisi samana vuonna myös kirjan *Hyvinvointivaltion eloonjäämisoppi*, jossa hän aiemmasta poiketen ehdotti täyden perustulon sijaan osittaista perustuloa, joka jakaantuisi vastikkeettomaan, matalaan perustuloon sekä harkinnanvaraiseen lisätukeen. Soininvaaran (1994, 194) mukaan ”täysi perustulo ei ole mahdollista eikä syytäkään ottaa käyttöön, sillä se tulisi aivan liian kalliiksi”.

Sosiaalipolitiikan asiantuntija Kati Peltola esitti vuonna 1997 kansalaistulomallia, jossa perustana olisi työllä ansaittu veroton pohjatulo. Erilaisten sosiaaliturvaa vaativissa elämäntilanteissa maksettaisiin sosiaaliturvaa, jonka määrä työkykyisillä olisi ansiotuloista ja työvuosista riippuvainen. Työkyvyttömille, vanhuksille ja lapsille taattaisiin pohjatulo ja harkinnanvaraiset sosiaalietuudet. Työttömyysturva kestäisi mallissa vain neljä kuukautta, jonka jälkeen kunnalla on velvollisuus järjestää kansalaistyötä, jolla pohjatulo ansaittaisiin (Mattila 2001, 225; Perkiö 2016, 26-28).

Yksi 1990-luvulla toimineen Nuorsuomalaisten puolueen pääteemoista oli perustulo, jota he esittivät sosiaaliturvan ja verotuksen uudistamiseksi vuonna 1998. Nuorsuomalaisten mallissa on ikäporrastettu verovapaa perustulo, jonka lisäksi verovapaus koskisi tiettyyn rajaan saakka myös ansiotuloja. Koska perustulo ei yksin takaisi toimeentuloa, olisi sen rinnalla muita harkinnanvaraisia tukia. Nuorsuomalaisten mallin tavoitteena oli byrokratian purkamisen lisäksi tarjota kansalaisille minimiperustulo, jonka lisäksi yksilön olisi osallistuttava yhteiskunnan tarjoamiin kansalaistöihin saadakseen riittävä toimeentulo (Mattila 2001, 227; Perkiö 2016, 26-28). Kansalaistöihin osallistumisen katsottiin kannustavan vastuun ottamista oasta elämästä sekä lisäävän elämänhallintaa.

Suomen Keskusta esitti vuonna 1998 työreformia, jossa keskeisenä vaatimuksena on työikäisen ja työkykyisen kansalaisen vastuu omasta toimeentulosta ja perusturva on lähinnä heille, jotka eivät kykene sairauden tai muun elämäntilanteen vuoksi tekemään työtä. Keskusta ehdotti reformissaan perusturvan yksinkertaistamista, työn käsitteen laajentamista sekä työn ja sosiaaliturvan joustavampaa yhdistämistä niin, että se kannustaa kansalaista aktiivisuuteen, osallistumiseen ja parempaan elämänhallintaan (Mattila 2001, 230; Perkiö 2016, 26-28).

3.4.3. Perustulo muuttuviin työmarkkinoihin

Keskustelu työnteon kannattavuudesta, työmarkkinoiden joustovaatimuksiin vastaamisesta sekä sosiaaliturvan ja ansiotyön yhdistämisen helpottamisesta oli alkanut jo 1990-luvulla, mutta työllisyyden parantuessa keskustelu perustulosta hiljeni. Ainoan ehdotuksen perustulosta 2000-luvun alussa esitti perustulosta väitöskirjansa tehnyt Anita Mattila, joka esitti aiempien perustulomallien analyysin pohjalta kahta soviteltua perustulomallia vuonna 2001. Mattila muokkasi perustulomallinsa nykyiseen sosiaaliturvaan sopivaksi. Kohderyhmänä olivat työttömät, epävakaisissa työsuhteissa olevat ja matalapalkka-aloilla työskentelevät. Mattilan mukaan perustulomallit korvaisivat vähitellen työttömien vähimmäisetuudet sekä osan tarveharkintaisia etuja. Ansiosidonnaisiin etuihin malli ei tekisi muutoksia. Mallien tarkoituksena olisi matalapalkkaisten, osa-aikaisten ja määräaikaisten työntekijöiden toimeentulon turvaaminen, itsenäisten valintojen mahdollistaminen ja työllisyyden tukeminen (Mattila 2001, 153-164).

Johanna Perkiön (2013) mukaan keskustelu perustulosta alkoi uudestaan vuonna 2006 silpputyöläisten oikeuksia vaatineen prekariaattiliikkeen aloitteesta, joka vaati riittävän korkeaa perustuloa toimeentulon turvaamiseksi ja pienituloisten neuvotteluaseman

parantamiseksi. Vuonna 2007 Vihreät tekivätkin perustuloehdotuksen, jonka tarkoituksena oli epäsäännöllisen työn, pienyrittäjyyden, työn ja opiskelun yhdistämisen mahdollistaminen ja kannustinloukkujen poisto. Ehdotuksessa vaadittiin myös kategorisoinnin vähentämistä ja vapautta määritellä oma elämäntapansa. Vihreät päivittivät ehdotustaan vuonna 2014, jolloin tavoitteisiin kirjattiin silpputyötä tekevien toimeentuloturvan takaaminen sekä työn vastaanottamisen kannattavaksi tekeminen. (Perkiö 2016, 26-28.)

Vasemmistoliiton perusturvan ja -tulon ryhmän perustuloehdotuksessa vuonna 2011 päätavoitteina oli tuloerojen tasaaminen ja köyhyyden vähentäminen, kontrollin vähentäminen sekä pienituloisten neuvotteluvoiman vahvistaminen. (Perkiö 2016, 26-28.) Ajatuspaja Liberan perustuloehdotus *Perustili* (Hamilo & al, 2013) lähtee uudistuksessaan toimeliaisuuteen, työllistämiseen ja säästämiseen kannustavasta sosiaaliturvasta, joka tekisi työn teettämisestä yksinkertaisempaa, edullisempaa ja joustavampaa. Perustulon kaltaisen perustilin taustalla olisi lainapohjainen sosiaaliturva sekä harkinnanvaraisia muita etuuksia.

Myös Kristillisdemokraatit lähtivät vuonna 2015 tekemässään kannustavasta perusturvasta (Kristillisdemokraatit 2015), jossa kansalaistiliin yhdistettäisiin palkanmaksu, etuusmaksut sekä dynaamisesti muuttuva verotus. Demarinuorten vuonna 2015 tekemä perustuloehdotus (Demarinuoret 2015), yleisturvan oli monin tavoin yhtenevä Kristillisdemokraattien ehdotukseen, sillä demarinuorten ehdotuksessa yhdistettiin myös palvelut ”yhdelle luukulle” ja liitettiin ne joustavaan verotukseen. Demarinuorten yleisturva on kolmiportainen, jossa alimmalla portaalla sovellettaisiin negatiivisen tuloveron mallia. Tavoitteena ehdotuksessa oli sosiaaliturvan yksinkertaistaminen, riittävän sosiaaliturvan takaaminen sekä eri elämäntilanteiden yhdistäminen. Vuonna 2015 pääministeri Sipilän hallitusohjelmaan kirjattiin yhdeksi kärkihankkeeksi perustulokokeilu, jonka tarkoituksena on tutkia perustulon vaikutusta työttöminä olevien, työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa saavien henkilöiden työmarkkinakäyttäytymiseen ja osallisuuteen (Valtioneuvosto, hallitusohjelma 2015).

3.4.4. Perustulon kehukset Suomessa

Kehystäessään poliittisia ehdotuksiaan toimijat pyrkivät saamaan ehdotuksilleen mahdollisimman laajan kannatuksen ja yhteiskunnallisesti määräävän aseman. Kehystämisen tarkoituksena on osoittaa jonkin asian muutostarve, näyttää siihen sopiva ratkaisuehdotus ja auttaa poliittista toimijaa perustelemaan päätös julkisuudessa (Kangas,

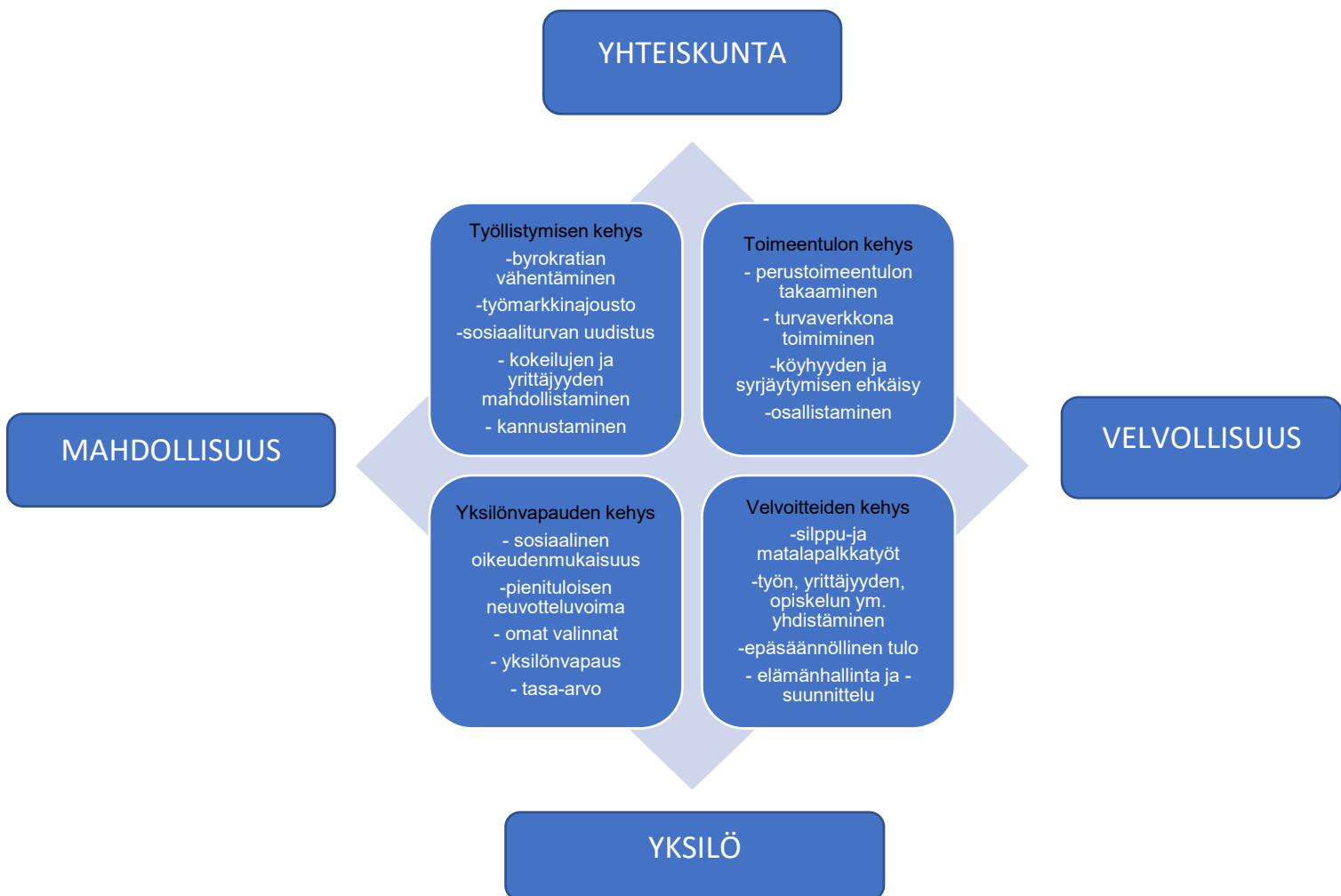
Niemelä & Varjonen 2011, 144-145). Tässä tutkielmassa tavoitteeni on tarkastella, millaisilla kehyksillä perustuloa on ehdotettu eli mikä on ehdotuksen taustalla oleva muutostarve ja miten ehdotus sen ratkaisisi. Erving Goffmanin kehysanalyysiä käytän välineenä, jolla analysoin, mitä kehystämisen kautta nousee esille ja mitä puolia kehystämällä korostetaan.

Kuvioon 1 olen analysoinut Suomessa esitettyjen perustuloehdotusten sisältöjä. Analysoinnissa apuna olen käyttänyt Johanna Perkiön kokoamaa taulukkoa suomalaisista perustulomalleista ja ehdotuksista sekä niiden tavoitteista (Perkiö 2016, 26-28). Olen muokannut Perkiön taulukkoa ottaen analyysini kannalta tarpeelliset perustuloehdotusten tekijät ja ehdotusten tavoitteet (ks. liite 1).

Ehdotuksissa perustulo esitetään erilaisten toimintojen mahdollistajana, joten vaaka-akselin toiseksi ulottuvuudeksi valitsin käsitteen mahdollisuus. Mahdollisuuden vastinparina on usein uhka, mutta tähän kuvioon pariaksi muodostuu velvollisuus. Perustuloehdotuksissa toimet kohdistuvat joko yksilöön tai yhteiskuntaan, joten ne muodostavat pystyakselin ulottuvuudet. Näitä ulottuvuuksia olivat yksilö ja hänen toimintamahdollisuutensa ja yhteiskunta, joka asetetaan joko toiminnan mahdollistajaksi tai yksilön perusoikeuksien turvaajaksi.

Analysoidessani ehdotuksia ja tavoitteita, perustulo näyttäisi antavan yksilölle erilaisia mahdollisuuksia, mutta yksilölle suunnattuja velvollisuuksia tai velvoitteita niissä ei mainita. Ehdotusten sijoittaminen kehyksiin tuo sen sijaan esiin myös perustulon yksilölle asettamia velvollisuuksia, jotka voidaan käsittää ”kehyksen alle” piilotettuina tavoitteina, jotka ovat Entmanin mukaan ”*määrittelyjä, tulkintoja ja ratkaisuja toisten kustannuksella*” (Entman 1993, 52–53).

Kuvio 1. Nelikenttä perustulon kehyksistä.

Työllistymisen kehys

Työllistymisen kehys muodostuu niistä toimenpiteistä, joita perustulon käyttöönotto mahdollistaisi yhteiskunnalle. Useimmin ehdotuksissa mainittu tavoite perustulolle on byrokratian vähentäminen (esim. Lahtinen 1992; Mattila 2001; Nuorsuomalaiset 1994; Vihreä liitto 2014A), joka mahdollistaisi joustavamman työmarkkinoiden vaatimuksiin vastaamisen. Perustulon avulla myös matalapalkka-aloille olisi mahdollisuus saada lisätyövoimaa ilman, että palkkakustannukset nousisivat työnantajalle liian korkeiksi. Perustulon avulla olisi mahdollisuus uudistaa sosiaaliturvaa (esim. Kangas & Pulkka 2016, 43), joka ei mahdollista eikä tunnista nykyisen kaltaista tilannetta, jossa ihminen voi olla yhtä aikaa tai limittäin opiskelija, palkkatöissä ja yrittäjä. Vastikkeettoman ja kaikille

myönnettävän perustulon ajatuksena on helpottaa työllistymistä, kun suuri osa työssäkäynnin aiheuttamasta raportoinnista poistuisi.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen perustulokokeilu pohjautuu lähinnä tähän kehykseen. Valtioneuvoston kärkihanke-esittelyssä (Valtioneuvosto 2015) perustulokokeilun tarkoituksiksi on määritelty ”tuloköyhyyden vähentäminen, väliinpuotoamisen, sosiaalietuuksiin ja verotukseen liittyvän byrokratian vähentäminen sekä työntekoon kannustaminen”, mutta perustulokokeiluun liittyvässä lakiehdotuksessa haetaan työmarkkina- ja työllisyysvaikutuksia (HE 215/2016).

Muutostarpeen kohteeksi määritellään työllisyyden kehyksessä liiallinen byrokratia, joka estää tai ei kannusta ottamaan vastaan matalapalkkaisia, lyhyitä tai osa-aikaisia töitä tai yhdistämään niitä opiskeluun tai yrittäjyyteen. Perustulo nostetaan tässä kehyksessä välineeksi, jolla mahdollistetaan ihmisten sujuva siirtyminen eri työmuotojen, opiskelun ja työttömyyden välillä, kannustetaan matalapalkka- ja silpputyön vastaanottamiseen sekä vastataan työmarkkinoiden joustovaatimuksiin. Julkunen (2009, 279) on tuonut esille tämän kehyksen saaman kritiikin, joka pohjautuu pelkoon siitä, että perustulo antaisi moraalisen oikeutuksen matalien palkkojen maksamiseen sekä mahdollistaisi kokopäivätöiden vähentämisen. Työllisyyden kehyksen kritiikiksi voi mielestäni esittää myös sen, että se ei vastaa perustulon alkuperäistä ideaa yksilön oikeuksista, vaan idea lähtee työmarkkinoiden tarpeesta ja siihen vastaamisesta.

Toimeentulon kehys

Toimeentulon kehyksen muodostavat ne yhteiskunnan velvollisuudet, jotka voitaisiin järjestää tai korvata perustulon avulla. Näistä velvollisuuksista turvaverkkona oleminen ja perustoimeentulon takaaminen ovat nykyisin sosiaaliturvan kautta hoidettuja velvollisuuksia ja jotka perustulo tässä kehyksessä tulisi korvaamaan (esim. Vihreä liitto 2006, vaaliohjelma; Vihreä liitto 2014 A ja B ; Vasemmistoliitto 2010B; Kristillisdemokraatit 2006, yleisohjelma). Perustulo muodostaisi pohjan, jonka mahdollistaisi minimitoimeentulon, joskin alempaakin tulotaso on esitetty. Kaikille automaattisesti maksettava perustulo takaisi perustoimeentulon kaikille ja auttaisi heitä, jotka eivät aiemmin ole osanneet tai halunneet hakea toimeentulotukea sen leimaavuuden ja byrokratian vuoksi (Kangas & Pulkka 2016). Perustulon on katsottu ehkäisevän köyhyyttä ja syrjäytymistä sen takia, ettei se vaadi vastikkeellisuutta tai selvityksiä, mutta toisaalta perustuloa on kritisoitu siitä, että se olettaa kaikkien ihmiset olevan yhtä kyvykkäitä ja unohtaa, että toiset ihmiset tarvitsevat sekä

sosiaalista tukea että muuta yhteiskunnan apua elämässään (Kantola 2014, 187). Kantola painottaa myös sitä, että ”perustulo rajaa merkittävästi yhteiskunnan mahdollisuuksia puuttua yksilöiden käytökseen”. (Kantola 2014, 188.)

Toimeentulon kehyksessä perustulolla katsotaan olevan myös osallistava vaikutus. Osallistavaa perustuloa ovat ehdottaneet muun muassa vasemmistopoliitikko Kati Peltola ja Nuorsuomalaiset. Osallistavassa perustulossa valtio tai kunnat ovat velvollisia tarjoamaan kansalaistyötä perustuloa vastaan. Yksi nykyisen sosiaaliturvan uudistusideoista lähtee vastikkeellisen sosiaaliturvan tarjoamisesta, lähentyen Atkinsonin osallistumistuloa (1996). Perustulon ajatus vastikkeettomasta tulosta kuitenkin etäännyttyä alkuperäisestä ideasta vastikkeellisuuden tullessa mukaan.

Kehykseen liittyvät ehdotukset korostavat sitä, että nykyinen sosiaaliturva ei vastaa muuttuneita työmarkkinoiden vaatimuksia. Muutostarpeen kohteeksi määritellään vanhentunut sosiaaliturva, joka korvattaisiin paremmin vaatimukseen vastaavalla perustulolla. Tavoitteena on nykyisen sosiaaliturvan uudistaminen tai korvaaminen, minimitoimeentulon turvaaminen ja syrjäytymisen vähentäminen, osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden mahdollistaminen sekä leimaavuuden poistaminen.

Yksilönvapauden kehys

Yksilönvapauden kehyksessä perustulosta puhutaan omien valintojen mahdollistajana sekä vapaudesta määritellä oman elämäntapansa ja identiteettinsä. Tämä kehys välittyy ennen muuta Vihreiden (Vihreä liitto 200, yleisohjelma; Vihreä liitto 2014 A ja B) sekä tutkija Anita Mattila (2001) puheessa. Vasemmistoliitto on sen sijaan Jan Otto Anderssonin kansalaistuloehdotuksessa (1988) sekä puolueen vuonna 2011 tekemässään ehdotuksessa korostanut perustulon vaikutusta pientuloisten neuvotteluvoiman vahvistamisessa sekä tulo- ja varallisuuseroja tavoittavana ja elämänhallintaa lisäävänä tekijänä, koska työnantajan olisi vaikeampaa painostaa työntekijää.

Perustulo voidaan nähdä yksilönvapauden kehyksessä myös omien valintojen mahdollistajana, joka tarkoittaa koti- ja hoivatyötä, opiskelua, kansalaistyötä tai muuta vapaaehtoistyötä (Julkunen 2009, 280) ja se voisi mahdollistaa perheen omat valinnat, kuten lasten kotihoidon entistä paremmin. Perustulossa nähdään kuitenkin myös naisansa (Julkunen 2009, 280), sillä pitkään kotona lasten kanssa olleella (yleensä) naisella voi olla vaikea palata takaisin työelämään pitkän poissaolon ja vanhentuneiden tietojen vuoksi.

Kehyksen mukaisesti perustulo antaisi mahdollisuuden jäädä pois tuottavasta työstä ja keskittyä siihen, mikä on itselle ja perheelle tärkeää, vaikkakin perustulon matala taso mahdollistaa vain perustoimeentulon. Kehykseen liittyvä kritiikki lähtee juuri työstä pois jäämisestä. Perustulon pelätään heikentävän työmoraalia ja sen uskotaan sallivan ”vapaamatkustamisen” muiden työntekijöiden kustannuksella (esim. Kangas & Pulkka 2016, 43). Soininvaara on kuitenkin esittänyt (Ylikahri 2007, 32), että nykyisinkään ei työttömän tarvitse ottaa vastaan työtä, jota ei halua, joten siinä suhteessa ei perustulo asiaan vaikuttaisi. Soininvaara mukaan myös perustulon mataluus tai osittainen perustulo estäisi myös ”vapaamatkustuksen”, koska yksistään sillä ei pitkään pysty elämään.

Tutkija Markus Kantola (2014) on pohtinut perustulon ja vapauden välistä suhdetta ja hänen kritiikkinsä kohdistuu juuri yksilönvapauden kehykseen. Kantola näkee perustulon huonontavan kognitiivisesti heikompien ihmisten, köyhien, syrjittyjen ja motivaatiota vailla olevien vammaisten tai toimeentulotuella olevan yksinhuoltajaäidin hyvinvointia, sillä hänen mukaansa muut tietävät paremmin, mikä ko. ryhmille olisi parasta. Kantola ei kuitenkaan artikkelissaan määrittele, ketkä ovat näitä ”paremmin tietäjiä” ja millä tavalla heidän tietonsa olisi parempaa.

Yksilönvapauden kehys korostaa vapautta tehdä omia valintoja, jolloin muutoksen tarve lähtee kansalaisten eriarvoisuudesta. Eriarvoisuus voi näkyä erilaisina mahdollisuuksina valita elämäntapa, mutta myös mahdollisuutena neuvotella omista työehdoista. Perustulo toisi ehdotusten mukaan mahdollisuuden tehdä omia valintoja, vahvistaa työntekijän neuvottelumahdollisuuksia ja keskittyä itseä kiinnostaviin asioihin.

Velvoitteiden kehys

Perustuloehdotusten yksilöön kohdistuvat tavoitteet on esitetty mahdollisuuksina, joita perustulo yksilölle suo. Analysoidessani ehdotuksia yllä olevaa kuviota varten, nousi esiin piilotettu velvoitteiden kehys, jossa perustulo tuo yksilölle myös velvollisuuksia. Yksilön velvollisuudet nousevat esiin käänteisinä niille toimille, mitä perustulo mahdollistaa yhteiskunnalle.

Perustulo on nähty mahdollistavan yhteiskunnan byrokratian vähenemisen ja sitä kautta paremman vastaamisen työmarkkinoiden vaatimuksiin. Tämä kääntyy Velvoitteiden kehyksessä vaatimuksena yksilölle vastata työmarkkinoiden joustovaatimuksiin. Kun perustulon katsotaan turvaavan minimitoimeentulon, odotetaanko yksilön myös ottavan

vastaan entistä enemmän matalapalkkatöitä, osa-aikaisia töitä keikkatöitä ja muita epätyypilliseksi laskettavia töitä kokoaikatoiden sijaan? Koska jo nykyisin työelämä on hyvin epävarmaa ja työmarkkinat vaativat työntekijältä joustavuutta, lisäten epävarmuutta turvattomuutta. Lisäisikö perustulo tätä kehitystä vahvistamalla osa-aikaisia töitä, tarvittaessa töihin kutsuttavien määrää ja matalapalkka-alan töitä?

Ville Kopra (2007) on selvittänyt ”perustulon kipukohtia”. Raportissaan hän esittää, että perustulo ja työmarkkinoiden vapauttaminen merkitsisi sitä, että rakennemuutoksen ja yrittäjyyden riskit siirrettäisiin työntekijälle. Työntekijän työmäärä ja työtulo eivät olisi ennakolta hahmotettavissa, työnantajan tarjoama työmäärä olisi kysynnästä riippuvainen ja yrittäjäriski ulkoistettaisiin näin työntekijälle. Myös matalapalkka-alojen tukemiseen tähtäävän perustulon hän näkee pienipalkkaisen työn suosimisena, ei työntekijän auttamisena (Kopra 2007, 46).

Koska perustulon on ajateltu vapauttavan työmarkkinat sääntelystä, voi siihen sisältyä myös valtakunnallisten sopimisten ja yleissitovuuden poistuminen. Kopra näkee, että palkansaajien järjestäytyminen heikkenisi ja yhteinen edunvalvonta voisi hankaloitua, koska jokainen neuvottelisi itse sopimuksensa työnantajan kanssa. Perustulon vaikutus voi näkyä myös sukupuolten palkkatasa-arvossa. Kopra näkee perustulon lisäävän painetta myös palkkojen laskemiseen, sillä työnantaja voisi huomioida perustulon osuuden palkkoja määrittäessään ja kysyy, miten käy työmotivaation ja työn mielekkyyden, kun ansio on vain osittain riippuvainen työn teosta (Kopra 2007, 45-48).

Velvoitteiden kehyksessä yhteiskunnan yhdeksi mahdollisuudeksi ehdotettu työn, yrittäjyyden, opiskelun ja muiden elämäntilanteiden yhdistämisen mahdollistaminen. Sama mahdollisuus osoittautuu yksilön velvollisuudeksi yhdistää palkkatyöhön erilaisia elämäntilanteita, yrittäjyyttä, kansalaistyötä ja hoivatyötä. Koska työllisyyden kehys lähtee työmarkkinoiden joustoon vastaamisesta, voidaan olettaa tästä tulevan ”uusi normaali” lisäten epätyypillisten työsuhteiden määrää, joissa epätyypillisuus voi liittyä sekä työaikoihin että työsuhteisiin (Mattila 2001, 35). Tällaisessa tilanteessa on pelko, että yksilön oletetaan osaavan yhdistää opiskelu, osa-aikatyö ja vapaaehtoistyö, yhdistäen ne osa-aikayrittäjyyteen. Jos elämänhallinta on heikkoa pitkittyneen työttömyyden, mielenterveysongelmien tai päihteiden käytön vuoksi, on erittäin epätodennäköistä, että perustulo ja sen tarjoamat elämäntilanteiden yhdistämiset onnistuisivat ilman ulkopuolisen suunnittelua ja auttamista, jos sittenkään. Perustulon kritiikissä onkin epäilty, että

kannattajat olettavat kaikkien olevan kansainvälisiä aktivistinuoria, unohtaen koulupudokkaiden, syrjäytymisvaarassa olevien, köyhien, alkoholisoituneiden ja pitkäaikaistyöttömien ongelmat. (Julkunen 2009, 282.)

Kehysten suhteet toisiinsa

Kehysanalyysi paljastaa myös kehysten suhteen toisiinsa, joka paljastuu verratessa yksilönvapauden ja toimeentulon kehyksiä. Toimeentulon kehyksessä yhteiskunta velvoitetaan toimimaan perustulon avulla yksilön turvaverkkona ja takaamaan hänelle perustoimeentulon, joka mahdollistaa yksilönvapauden kehyksessä esitetyt omat valinnat, vaikka ne ovat muita valintoja kuin työhön osallistuminen. Ilman yhteiskunnalle suunnattuja velvollisuuksia eivät yksilön mahdollisuudet ole suurimmalle osalle kansalaisista mahdollisia. Toimeentulon kehyksen tavoitteena on myös auttaa köyhyyden tai työttömyyden aiheuttamissa taloudellisissa ongelmissa. Tällä hetkellä Suomessa osa yksilönvapauden mahdollisuuksista on mahdollistettu sosiaaliturvan oikeuttamilla oikeuksilla. Näitä ovat muun muassa kotihoidon tuki, ansiosidonnainen työttömyysturva tai peruspäiväraha sekä viimeisenä turvana toimeentulotuki. Useimmissa ehdotuksissa perustulo korvaisi ensisijaisesti tämän jo olemassa olevan turvan (esim. Kristillisdemokraatit 2006, yleisohjelma; Mattila 2001; Vihreä liitto 2014 A ja B) joko vastikkeettomana tai osassa ehdotuksissa vastikkeellisena.

4. TUTKIMUSASETELMA

4.1. Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millä argumenteilla poliittisessa keskustelussa perustuloa puolustetaan tai vastustetaan. Mukaan on otettu myös perustulokeskustelun ajallinen muutos. Keskeisimmät tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millä argumenteilla poliittiset puolueet ovat kehystäneet perustuloa?
2. Millä tavalla kehykset ovat muuttuneet aikavälillä 1987–2019?
3. Onko yksittäisen puolueen argumenteissa tapahtunut muutoksia tutkittavalla aikavälillä?

Tutkimuksen aineistoksi olen valinnut puolueohjelmat, koska puolueohjelmia voidaan tarkastella valintoja sisältävinä poliittisina tekoina (Pekonen 1995, 26). Ohjelmat kertovat Pekosen (1995) mukaan kirjoittajien (ohjelman hyväksyjien) maailmankuvasta, todellisuuskäsityksistä, poliittisista tulkinnoista sekä siitä, millä tavalla yleisöä pyritään hyväksyttämään puolueen tulkinta.

Kangas ja Pulkka (2002) ovat esittäneet, että perustuloa kannattavilla puolueilla on niin erilaiset tavoitteet perustulolle, etteivät ne kykene sopimaan yhteistä perustulomallia, jota ajaa eteenpäin. Tutkimukseni tavoitteena on löytää ne argumentit, joilla perustulosta puhutaan. Ohjelmia analysoimalla tarkastelen, millaisia kehyksiä eri puolueet ovat perustulolle rakentaneet ja eroavatko eri puolueiden kehykset toisistaan. Tai onko puolueiden kehyksissä yhteneväisyyksiä?

Ajallisen analyysin tarkoituksena on selvittää, ovatko perustulon kehyksissä tapahtunut muutosta joko yleisesti tai yksittäisen puolueen sisällä. Ajallisen muutoksen tarkoituksena on myös selvittää, voidaanko puolueohjelmia käyttää aineistona tutkittaessa poliittista ideaa, joka ei varsinaisesti kuulu osaksi järjestelmää.

4.2. Tutkimuksen aineisto

Aineistoni koostuu Poliittisten ohjelmien tietovarannossa (Pohtiva) saatavilla olevista poliittisten puolueiden ohjelmista. Aineistoni aikajänne kattaa vuodet 1987-2019. Syynä rajaukseen on se, että ensimmäinen perustuloa käsitellyt puolueohjelma julkaistiin vuonna 1987 ja vuosi 2019 on viimeinen, josta on tutkimuksen kirjoittamisen aikaan saatavilla kaikkien puolueiden ohjelmat. Tarkastelussa mukana oleviin puolueohjelmiin lukeutuvat puolueiden yleisohjelmat, vaaliohjelmat ja erityisohjelmat kuten hyvinvointipoliittiset ohjelmat ja työllisyysohjelmat.

Poliittisista ohjelmista olen ottanut mukaan ne vuosien 1987-2019 ohjelmat, joissa perustulo (kansalaistulo, kansalaispalkka, negatiivinen tulovero) on mainittu. Sen lisäksi olen tarkastellut perustulon säännöllisesti puolueohjelmiinsa ottaneiden puolueiden niitä ohjelmia, joissa perustulo on jätetty ohjelmasta pois. Tämän tarkoituksena on ollut selvittää, millaisia ratkaisuja puolue on ehdottanut perustulon sijaan.

Taulukko 2. Aineistossa olevat puolueohjelmat, joissa maininta perustulosta.

	1987-1997		1998-2008		2009-2019		Yhteensä	
	Ohjelmia	Sivuja	Ohjelmia	Sivuja	Ohjelmia	Sivuja	Ohjelmia	Sivuja
Yleisohjelmat	15	250	7	145	5	82	27	477
Vaaliohjelmat	0	0	10	111	20	194	30	305
Eriyisohjelmat	6	69	15	203	32	456	53	728
Yhteensä	21	319	32	459	57	732	110	1510

Perustulon mainitsivat ohjelmissaan 18 puoluetta. Suurista puolueista vain SDP ja Kokoomus eivät maininneet perustuloa. Aineistoni koostuu kaikkiaan 110 puolueohjelmasta (liite 2), joissa mainitaan perustulo tai sitä vastaavat käsitteet Perustuloa koskevia puolueohjelmia hakiessani hakusanoina olivat ”perustulo”, ”kansalaistulo”, ”kansalaispalkka” ”käänteinen tulovero” sekä ”negatiivinen tulovero”. Mukaan tutkielmaani olen ottanut kaikki ne ohjelmat, joissa mainitaan kyseiset hakusanat.

Taulukosta 2 huomataan, että perustuloa koskevat maininnat ovat jonkin verran ajallisesti vaihdelleet ohjelmatyypeittäin. Alkuvaiheessa perustulokeskustelu keskittyi pääasiassa yleisohjelmiin, joissa puolueet kertoivat tavoitteistaan ja lähtökohdistaan. Vuosina 1998-2007 perustulokeskustelua käytiin sekä erityisohjelmissa että vaaliohjelmissa. Perustulo nousi tuolloin yhteiskunnalliseksi ilmiöksi, johon yhä useammalla puolueella oli otettava kantaa erityisohjelmissaan. Tieto perustulosta oli nyt myös riittävän laajalle levinnyt, jotta puolueet uskalsivat ottaa sen teemaksi vaaliohjelmiinsa. Vuosina 2008-2017 perustulokeskustelu väheni yleis- ja erityisohjelmissa, mutta pysyi yhä vaaliohjelmien teemana. Aiempaan vuosikymmeneen verrattuna erityisohjelmissa käyty keskustelu perustulosta on vähentynyt.

Puolueohjelmat

Puolueohjelmat ovat tekstejä, jonka kirjoittamista, hyväksymistä, lukemista ja arviointia rajaa se, että se on kirjoitettu puolueiden kontekstissa (Aarnio ja Palonen 1995, 21-22). Ohjelmien rakentamisella määritellään yhteiskunnallisia ongelmia – ja ratkaisuja näihin ongelmiin. Puolueohjelmien hyödyntäminen puolueiden hyvinvointipoliittisia eroja tutkittaessa on varsin yleistä (esim. Chydenius ym. 2016).

Puolueiden koko, toiminta, kannattajat ja organisaatio vaihtelevat, joten myös puolueohjelmia valmistellaan eri tavoin, erilaisilla kokoonpanoilla ja erilaisin aikatauluin (Aarnio & Kanerva 1995, 2). Ohjelmien kirjoittamiselle on monia syitä. Olavi Borgin (Borg 1995, 6-9) mukaan ohjelmien uusimiseen ja kirjoittamiseen voivat vaikuttaa muun muassa aiemman ohjelman vanheneminen, puolueen toimintalinjan ja tavoitteiden muuttuminen tai puolueen johdon merkittävä vaihdos. Ohjelman vaihdosta voidaan käyttää myös puolueen sisäisen kriisin laukaisijana tai kannatustaktisista syistä (Borg 1995, 7-8). Uuden puolueen syntyessä puoluelaki edellyttää puolueelta periaateohjelmaa tai periaateluontoista julistusta (Borg 1995, 6).

Aarnio ja Palonen (1995) jakavat puolueiden kirjoittamat ohjelmat kolmeen päätyyppiin, jotka ovat 1) ohjelmajulistukset, jotka yleensä ovat suppeita yhden aihealueen kannanottoja tai tehtävälistoja, 2) periaateohjelmat, joissa pyritään tiivistämään olennaisella tavalla puolueen ideologiset periaatteet ja 3) yleisohjelma, jotka pyrkivät kuvaamaan yleisellä tasolla puolueen ominaisuuksia. Pekonen (1995, 25) puolestaan lajittelee ohjelmat kolmeen tyyppiin: 1. periaateohjelmat, 2. erityisohjelmat ja 3. tilannekohtaiset kampanjaohjelmat kuten vaaliohjelmat.

Poliittisten ohjelmien tietovarannon, Pohtivan jako perustuu Borgin ohjelmajakoon, jota käytän myös tässä tutkielmassa (ks. taulukko 2). Pohtivan (Pohtiva) mukaan yleisohjelmat, kuten periaate-, puolue- ja tavoiteohjelmat ovat perusdokumentteja, joissa puolueet kertovat tavoitteistaan ja lähtökohdistaan. Vaaliohjelmat ovat valtakunnallisia vaaleja varten julkaistuja erityisohjelmia. Erityisohjelmat ovat kannanottoja rajattuun yhteiskunnalliseen tai muuhun ajankohtaiseen ilmiöön. Näitä ovat muun muassa lapsi-, kulttuuri ja liikennepoliittiset ohjelmat. Näiden lisäksi Pohtivasta on löydettävissä myös muita ohjelmallisia tekstejä, joita ovat muun muassa puoluekokousten tai puoluevaltuustojen kannanottoja, vaaliohjelmaa tukevia tekstejä tai muita historiallisia tekstejä. Näistä teksteistä en löytänyt mainintoja perustulosta, joten tässä tutkielmassa keskityn yleis-, vaali- ja erityisohjelmiin.

4.3. Tutkimusmenetelmät

4.3.1. Sisällönanalyysi

Analyysin ensimmäisessä osassa tarkastelen poliittisia asiakirjoja sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysiä käyttäen aineisto järjestetään johtopäätösten tekoa varten tiivistetyssä muodossa (Sarajärvi & Tuomi 2004, 105). Tämän jälkeen jatkan analyysia kehysanalyysin keinoin.

Sisällönanalyysi jaetaan sisällönerittelyyn ja sisällönanalyysiin. Sisällön erittely on analyysiä, jossa aineistoa kuvataan kvantitatiivisesti, kun sisällönanalyysissa aineistoa kuvataan sanallisesti ja aineistosta pyritään löytämään merkityksiä (Sarajärvi & Tuomi 2004, 106–107). Sisällönanalyysissa tutkittavaa aineistoa pyritään tiivistämään johtopäätösten tekoa varten, hukkaamatta kuitenkaan informaatiota. Sisällönanalyysissa aineisto pelkistetään, yhdistetään ja luokitellaan uusiksi merkityskokonaisuuksiksi tai teemoiksi (Sarajärvi & Tuomi 2004, 111-113). Kritiikin mukaan näitä luokitteluja ja järjestelyä ei kuitenkaan tule esittää tuloksina, vaan järjestelytuloksista on pystyttävä tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä (Sarajärvi & Tuomi 2004, 105).

Laadullisen aineiston sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriasidonnaisesti tai teorialähtöisesti. (Emt. 110.) Aineistoni analyysi on idealtaan teoriasidonnainen, jossa tutkimusyksiköt nostetaan aineistosta tutkimuksen, mutta aiempi tieto ohjaa ja auttaa analyysia (Emt., 98). Tuomen ja Sarajärven mukaan teoriasidonnaisessa analyysissa aiempi tieto tunnistetaan, mutta sen merkitys ei ole teoriaa testaavaa analyysissa, vaan tarkoituksena on löytää uusia uria. (Emt., 98).

Tässä analyysissa määrittelin aineistosta analyysiyksiköitä, joita ovat ne näkökulmat, joilla perustulo nostetaan jonkin yhteiskunnallisen ongelman tai ilmiön ratkaisuksi. Näiksi näkökulmiksi muodostuivat sosiaaliturvaan uudistamisen tarve, työllisyyden parantaminen, työn käsitteen laajentaminen ja yksilönvapaus. Ohjelmassa esiintyneitä näkökulmia vertasin muiden puolueiden näkökulmiksi yhdistellen niitä uusiksi alaluokiksi, teemoiksi. Teemoiksi muotoutuivat toimeentulon ongelmat ja niihin vastaaminen, työn tekemiseen ja riittävyteen liittyvät asiat sekä yksilön oikeudet ja velvollisuudet. Teemoittelua suuntasivat aiemmin luvussa kolme saadut kehukset.

4.3.2. Kehysanalyysi

Tämän tutkielman analyttisena työkaluna toimii kehysanalyysi, joka perustuu sosiologi Erving Goffmanin pääteokseksi *nostetun Frame analysis: An Essay on the Organization of Experience* (1974) esseisiin perustuvaan teoriaan. Kehysanalyysissa keskeisin käsite on kehys, jolla Goffman kuvaa tapahtumaprosessia, jossa ihmiset arvioivat, tunnistavat ja nimeävät niitä asioita ja toimintoja, joita tilanteessa tapahtuu (Goffman 1974, 10–11). Käyttämiesä kehysten avulla ihmiset pystyvät hahmottamaan vuorovaikutustilanteissa oman ja muiden toiminnan mielekkääksi osaksi maailmaa (Goffman 1974, 8-11).

Kehykset ovat yhteisön jäsenten jakamia, kulttuurisesti rakentuneita tapoja ymmärtää ja tulkita erilaisia ilmiöitä. Kehystämiseen vaikuttavat aina kulttuuriset arvot, normit ja rakennelmat (Puroila 2002, 29, 33–34). Kulttuurin muuttuessa ajallisesti tai paikallisesti muuttuu myös tulkinta. Kehysten ja yksilön suhde on vastavuoroista, sillä yksilö tulkitsee sosiaalista todellisuutta kulttuuristen kehysten kautta, jolloin kehykset ylläpitävät sekä muuttavat sosiaalista todellisuutta. Mutta myös kehykset muuttuvat kulttuurin, ajan ja tilanteiden muuttuessa.

Goffmanin käsite kehuksesta painottaa sitä, että määritellessään ilmiöitä ja tapahtumia ihmiset eivät kuvaa todellisuutta, vaan luovat todellisuudesta erilaisia tulkintoja. Määritelmä ei ole objektiivinen kuvaus tapahtuneesta todellisuudesta vaan tulkinta, johon vaikuttavat yhteisössä jaetut tavat, arvot ja normit.

Kehyksen käsitteen esitteli alun perin Gregory Bateson artikkelissaan *A Theory of Play and Phantasy* (1950). Goffman kehitti Batesonin ajatuksia vuorovaikutuksen kehyksistä kehysanalyysiksi (*frame analysis*), jolla hän tarkoittaa kehysanalyysin tutkivan sosiaalisen todellisuuden luonnetta. Lähtökohtana kehysanalyysissa on kysymys: ”Missä olosuhteissa me ajattelemme asioiden olevan todellisia?”. Kehysanalyysissä perustana ei siis ole sosiaalisten tilanteiden todellisuus vaan todellisuuden tunne, se mikä on todellista ja missä olosuhteissa hän kokee asioiden olevan totta. Goffmanin kehysten käsitettä on kommentoitu ja tulkittu eri näkökulmista ja kehysten käsitettä käytetään muun muassa psykologian, kielitieteiden, viestintätieteiden ja mediatutkimuksen sekä politiikan tutkimuksen alueilla. (Rönkä 2011, 25.)

Robert Entman (1991) on tutkinut kehystämistä poliittisessä viestinnässä. Hänen mukaansa ”kehystäminen on joidenkin puolien havaitsemista havaitusta todellisuudesta ja niiden

tekemistä muita näkyvämmäksi niin, että suositaan ja edistetään tiettyä ongelman määrittelyä, kausaalista tulkintaa, moraalista arviota tai toimintasuoritusta” (Entman 2004). Kehystämällä tehdään valintoja, korostamista ja poissulkemista ja erilaisilla kehystämistavoilla suositaan tietynlaisia ongelman määrittelyjä, tulkintoja ja ratkaisuja toisten kustannuksella. (Entman 1993, 52–53.)

Goffmanin (1986) tunnettu kysymys ”mitä tässä on tekeillä?” on sovellettavissa myös puolueohjelmien analysointiin. Puolueet pyrkivät määrittelemään ja kehystämään ohjelmissaan yhteiskunnan tilannetta, sen ongelmia, sekä ratkaisemaan kehystetyn ongelman. Puolue voi haluamansa kehikon avulla, nostamalla ilmiön tietyt puolet näkyvämmäksi, pyrkiä saamaan kannattajakuntansa ajattelemaan asiasta haluamallaan tavalla (Entman 1993, 52–53).

Kehyistäminen liittyy olennaisesti yhteiskunnalliseen valtataisteluun. Poliitikka-asiakirjoihin siirrettynä kehysanalyysi tarkoittaa sen tutkimista, millaisia valintoja puolueohjelmiin on sisällytetty ja millaista yhteiskunnallista todellisuutta niissä rakennetaan. Puolueohjelmien avulla puolueet rakentavat haluamaansa kuvaa todellisuudesta sen sijaan, että ohjelma olisi kuva todellisuudesta (Aarnio 2004, 157). Puolueohjelmissaan puolueet pyrkivät rakentamaan kehyksiä, joiden avulla poliittiset toimijat tulkitsevat yhteiskunnallisia tilanteita, joiden rajoissa yhteiskunnallisista asioista keskustellaan ja joilla rajoitetaan tilanteen poliittisia vaihtoehtoja. Tarkoituksenmukaisella kehyksellä tulkinta on helpompi vakiinnuttaa määrääväksi yhteiskuntapuheen termiksi.

Tämän tutkimusaineiston käsittelyä ohjaavat luvussa kolme muodostetut kehykset, joita ovat työllisyyden, toimeentulon, yksilönvapauden ja velvoitteiden kehykset. Kehykset muodostuivat kahden akselin rajaamina. Näistä akseleista toisen muodostivat yksilö - yhteiskunta -ulottuvuus ja toisen mahdollisuus -velvollisuus -ulottuvuus. Ei ole yllättävää, että puolueohjelmien sisällä perustulopuhetta käytiin samoilla akseleilla kuin perustuloehdotuksissa. Myös puolueohjelmissa perustulon vaikutukset rajattiin joko yksilöä tai yhteiskuntaa koskeviksi tai perustulo nähtiin joko jonkin asian mahdollistajaksi tai yhteiskunnan velvollisuuksien hoitamisen apuvälineeksi.

Analyysissäni olen jaotellut ohjelmissa käydyin perustulopuheen puolueittain ja ohjelmittain niin, että olen pyrkinyt löytämään kustakin ohjelmasta käytetyt pääkehykset. Tämän avulla pyrin vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ”millä argumenteilla poliittiset puolueet ovat kehystäneet perustuloa?”

Ohjelmat olen jakanut ajallisesti kolmeen noin kymmenen vuoden aikajaksoon, jolloin niistä on mahdollista tarkastella, onko kehyksissä tapahtunut eroja verrattuna muihin aikajaksoihin. Tämä auttaa myös löytämään yksittäisen puolueen kehyksissä tapahtuneet mahdolliset muutokset, joka on kolmannen tutkimuskysymyksen tavoite.

5. TULOKSET

Puolueiden ohjelmiin perustulo löysi tiensä 1980–1990-luvun vaihteessa. Perustulokeskustelun aloitti Suomen kommunistinen puolue, SKP vuonna 1987, Vihreä liitto seurasi perässä heti puolueeksi rekisteröidyttyään vuonna 1988. Kolmantena mukaan tuli Suomen Keskusta vuonna 1989. Puolueiden perustulolle asetetut tavoitteet vaihtelevat suuresti riippuen siitä, minkä ongelman ratkaisijaksi puolue perustulon kehystä. Perustuloa ehdotetaan useassa ohjelmassa olemassa olevan perusturvajärjestelmän korvaajaksi tai uuden järjestelmän pohjaksi. Ratkaisut vaihtelevat sen mukaan, nähdäänkö sosiaaliturvan ongelmaksi byrokratia ja leimaavuus vai työhaluttomuuden ja ”vapaamatkustamisen” mahdollistaminen.

Työllistymisen kehyksessä perustulo purkaisi nykyisten sosiaaliturvajärjestelmän luomat kannustinloukut, joiden nähdään vähentävän ihmisten työhalukkuutta ja lisäävän työttömyyttä. Sosiaaliturvan uudistajana perustulon nähdään mahdollistavan eri elämäntilanteiden yhdistäminen ja helpottavan työllistymistä, kun suuri osa työssäkäynnin ja sosiaaliturvan saamisen aiheuttamasta byrokratiasta poistuisi. Perustulon katsotaan olevan ratkaisu myös työmarkkinoiden joustovaatimuksille tai matalapalkka- ja osa-aikatyöhön. Perustulo nähdään myös apuvälineenä työn käsitteen laajentamiseksi niin, että työksi laskettaisiin myös kotona tehtävä hoitotyö, vapaaehtoistyö tai harrastusmainen toiminta.

Toimeentulon kehyksen mukainen perustulo toimisi turvaverkkona ja perustoimeentulon takaajana. Kaikille automaattisesti maksettava perustulo takaisi perustoimeentulon kaikille ja auttaisi heitä, jotka eivät aiemmin ole osanneet tai halunneet hakea toimeentulotukea sen leimaavuuden ja byrokratian vuoksi (Kangas & Pulkka 2016). Toimeentulon kehyksessä perustulo ehkäisisi köyhyyttä ja syrjäytymistä, koska se ei vaatisi vastikkeellisuutta tai selvityksiä.

Philippe Van Parijs näkee perustulon yksilön oikeutena maapallon resursseihin sekä vapautena omien arvojen mukaiseen elämään (Van Parijs, 1992 9-13). *Yksilönvapauden kehys* lähtee perustulosta, joka tarkoitus on mahdollistaa yksilön omat valinnat sekä vapauttaa kansalaiset määrittelemään oman elämäntapansa ja identiteettinsä. Perustulon yhdistäminen eriarvoisuuden vähentämiseen ja yksilöllisten valintojen vahvistamiseen voidaan katsoa myötäilevän Van Parijsin ajatuksia. Samoin kun perustulon avulla saatava pientuloisten neuvotteluvoiman vahvistaminen sekä perustulo tulo- ja varallisuuseroja tasoittavana ja elämänhallintaa lisäävänä tekijänä.

Velvoitteiden kehysten voidaan katsoa olevan käännteinen vastinpari toimeentulon kehykselle. Perustulon tarjoama mahdollisuus erilaisten elämäntilanteiden yhdistämiseen voidaan velvoitteiden kehyksessä katsoa tulevan yksilön velvollisuudeksi. Koska perustulon katsotaan turvaavan minimitoimeentulon, odotetaan yksilön pystyvän yhdistämään siihen itsenäisesti palkkatyötä, yrittäjyyttä tai opiskelua.

Kehysten rajat eivät ohjelmissa ole välttämättä selkeitä, toisistaan erottuvia kehyksiä, vaan ne voivat mennä limittäin, päällekkäin tai sulautua osittain toisiinsa. Tarkoituksenani on löytää jokaisesta ohjelmasta pääkehys ja sen lisäksi mahdollisia muita, täydentäviä kehyksiä.

Tarkastellulla ajanjaksolla perustuloon ovat ottaneet kantaa lähes kaikki puolueet puolueohjelmissaan. Vahvimmin perustuloon ovat ottaneet kantaa Vihreä liitto ja Keskusta ja Vasemmistoliitto. Vihreän liiton puolueohjelmissa perustulo on säilynyt koko tarkastelujakson ajan, mutta Keskustan puolueohjelmista perustulo hävisi vuonna 2000, palaten takaisin vuoden 2010 yleisohjelmaan.

Kielteisesti perustuloon ovat suhtautuneet Ruotsalainen kansanpuolue ((RKP 1998, erityisohjelma) ja Perussuomalaiset (Perussuomalaiset 1995, yleisohjelma). Perussuomalaisista vuonna 2017 eronnut puolue Sininen tulevaisuus sen sijaan kannattaa käännteisen tuloveron mallia. Kristillisdemokraatit kannattivat vuonna 1997 Kristillinen liittönimellä toimiessaan perustuloa (esim. Kristillinen liitto 1997, erityisohjelma), mutta myöhemmin ilmoittivat, etteivät kannata kansalaispalkka-ajatusta (Kristillisdemokraatit 2006, yleisohjelma).

Suurista puolueista ainoastaan Kokoomus ja Suomen sosialidemokraattinen puolue eivät ole kommentoineet perustuloa ohjelmissaan. Suomen sosialidemokraattinen puolue tosin ilmoitti vuoden 2011 vaaliohjelmassaan, että se ”esittää julkisiin panostuksiin perustuvia

henkilökohtaisia koulutustilejä, joille kertyvää koulutusoikeutta ihmisellä olisi halutessaan mahdollisuus täydentää henkilökohtaisella säästämällä”. Ehdotuksen voidaan katsoa lähenevän oikeistoliberaalin ajatushautomo Liberan Perustilimallia (Hamilo & al, 2013), mutta ajatusta ei kuitenkaan voida tulkita siten, että puolue kannattaisi perustulon kaltaista järjestelmää. Puolue ei myöskään tämän tutkimuksen tarkasteluperiodilla ollut ottanut kantaa puolueohjelmissaan mm. demarinuorten vuonna 2015 esittämää yleisturvamalliin.

5.1. Puolueohjelmat 1987–1997

Perustulokeskustelu alkoi 1980-luvulla kaikissa perustulokeskustelussa mukana olevissa puolueissa yksilönvapauden kehuksesta. Perustuloa puolustettiin yksilön omien valintojen mahdollistajana ja osallisuuden ja tasa-arvon lisääjänä. Myös työllisyyden ja toimeentulon kehukset tulivat mukaan vahvasti jo keskustelun alkuvuosina. Työllisyyden kehyksessä perustulon nähtiin auttavan vaikeaan työllisyystilanteeseen ja työn käsitteen laajentamiseen. Toimeentulon kehyksessä perustulon kaavailtiin joko parantavan tai korvaavan nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän. Perustulon katsottiin myös poistavan nykyisen sosiaaliturvan leimaavuuden sekä vähentävän byrokratiaa. Sen sijaan velvoitteiden kehys ei ollut tällä tarkastelujaksolla kovinkaan vahvasti esillä. Lähinnä Vihreä liitto ja Keskusta yhdistivät perustuloon elinikäisen oppimisen, omatoimisuuden ja joustavuuden vaatimukset.

Yksilönvapauden kehys

Yksilönvapauden kehys sisältää niitä toimia, joilla perustulo parantaisi yksilön mahdollisuuksia toimia paremmin yhteiskunnassa ja omassa elämässään. Tämän kehysten sisällä puolueet pohtivat myös tasa-arvoisuutta. Yksilönvapautta korostivat 1980-luvun lopulla Vasemmistoliitto ja Vihreä liitto. Keskusta käytti yksilönvapauden kehystä 1990-luvun puolella välissä, mutta yhdisti siihen työllisyyden ja toimeentulon kehäksiä. Vasemmistoliiton ja Vihreän liiton tavoitteet perustulolle ovat koostuneet myös toimeentulon ja työllistymisen kehukseen perustuvista arvoista, mutta ne ovat pitäneet ohjelmissa mukanaan myös pelkästään yksilönvapauden kehystä.

Yksilönvapauden kehysten sisällä puolueet puolustavat perustuloa yhteiskunnallisen osallistumisen parantajana (Vasemmistoliitto 1990A; 1995, yleisohjelma; Vihreä liitto 1997, erityisohjelma; Keskusta 1994B; Keskusta 1996, yleisohjelma). Yhteiskunnallisen osallistumisen lisäksi perustulolla tavoitellaan valinnanvapautta ja yksilön omien valintojen

mahdollistamista (Vasemmistoliitto 1990B; Vasemmistoliitto 1995, yleisohjelma), tasa-arvoisuutta eri ryhmien välille (Vihreä liitto 1990, yleisohjelma; Vapaan Suomen liitto 1994, yleisohjelma) sekä elämäntilanteiden sujuvaa vaihtamista (Vihreä liitto 1990, yleisohjelma; Vasemmistoliitto 1990A; Keskusta 1989, yleisohjelma; Keskusta 1996, erityisohjelma; Ihmissyyden puolesta 1992, yleisohjelma).

Perustulo erilaisiin elämäntilanteisiin

1990-luvun laman myötä syntynyt työttömyysongelma, byrokraloukut ja kokopäiväisten työpaikkojen puuttuminen sai puolueet pohtimaan, millä tavalla ihmisten olisi helpompi siirtyä elämäntilanteesta toiseen. Usea puolue katsoi perustulon mahdollistavan vuorottelun työn, opiskelun, hoivatyön ja osa-aikatyön välillä. Perustulon suuntaamisen elämäntilanteesta toiseen voidaan katsoa turvaavan yksilön vapautta hakeutua itselleen sopivaan toimintaan. Toisaalta se voidaan käsittää oletuksena, että kaikki kansalaiset ovat kykeneviä joustavuuteen suunnitelmallisuuteen ja täyteen elämänhallintaan, jolloin pelkona on unohtaa esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevien, köyhien, alkoholisoituneiden ja pitkäaikaistyöttömien ongelmat. (Julkunen 2009, 282.)

Suomen kommunistinen puolue oli ensimmäinen, joka lähti pohtimaan perustulon suomia mahdollisuuksia erilaisiin elämäntilanteisiin. Puolue loisi sosiaaliturvan pohjaksi kansalaistulon, joka "antaisi elämisen tarpeet työttömälle ja sairaalle, opiskelijalle ja ammatinvaihtoon valmistautuvalle, taiteenharjoittajalle, kehitysapu- ja vapaaehtoistyöhön ryhtyvälle" (SKP 1987, yleisohjelma). Keskusta puolestaan pohti kattavan perusturvajärjestelmän luomista, joka olisi "askel kohti perustuloa". Perustulo olisi oikeudenmukaisuustekijä, joka helpottaisi yhteiskunnan väliinpuotoajien, työttömien, opiskelijoiden, nuorten perheiden ja kotona hoitotyötä tekevien asemaa. Perustulon avulla siirtyminen elämänvaiheesta toiseen helpottuisi sekä antaisi mahdollisuuden esimerkiksi itsensä sivistämiseen, ideoiden ja keksintöjen kehittelyyn, työn vuorotteluun ja hoivatyöhön. (Keskusta 1989, yleisohjelma.)

Vihreän liiton ohjelmassa todettiin perustulon helpottavan vuorottelua työn ja koulutuksen välillä. Perustulo ehkäisisi myös loppuun palamista ja uupumista, sillä perustulon avulla jokainen voisi pitää tarpeen vaatiessa välivuoden töistä ilman lääkärintodistusta tai työkyvyttömyyseläkettä (Vihreä liitto 1990, yleisohjelma). Vasemmistoliiton ohjelman mukaan perusturvan (kansalaistulon) lähtökohtana on sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja

ihmisen elämän kokonaisuus. Tällöin ”lapsuus, naiseus opiskelu ja eläkeläisyys ei ole riski vaan osa ihmisen elämää” (Vasemmistoliitto 1990A). Lisäksi Ihmisyiden puolesta-puolueen ohjelmassa perustulo yhdistettiin työelämässä olevien jatko-opiskelumahdollisuuksien helpottamiseen (Ihmisyiden puolesta 1992, yleisohjelma).

Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus

Perustulo nähdään monissa ohjelmissa tasa-arvoa tuottavana välineenä niin työelämässä kuin yleisesti yksilön elämässä. Esimerkiksi Suomen kommunistisen puolueen tavoitteena oli vuonna 1987 ”kaikille kansalaisille maksettava kansalaistulo”, joka lisäisi ihmisen vapautta ja auttaisi ihmistä ottamaan elämän ohjat omiin käsiin (SKP 1987, yleisohjelma). Vasemmistoliiton kansalaistulon lähtökohtana oli puolestaan ”sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja ihmisen elämän kokonaisuus”. Perustulo nähdään keinona lisätä ihmisten valinnanvapautta, elämänhallintaa ja osallisuuden kokemista (Vasemmistoliitto 1990A).

Vasemmistoliiton mukaan perustulo vahvistaisi pääosin naisten tekemän hoivatyön asemaa palkkatyöhön verrattuna sekä edistäisi nuorten itsenäistymistä vanhemmistaan. Vanhuksille perustulo merkitsisi elinehtojen tasavertaistumista, sillä se ei olisi sidoksissa aiempiin tuloihin. Maaseudun ihmisille se puolestaan merkitsisi elämän edellytysten parantumista taatessaan toimeentulon jokaisessa osassa maata. Perustulo toisi tasa-arvoa myös työelämässä, sillä ”kansalaistulo vahvistaisi palkkatyön ulkopuolelle syrjäytyneiden työntekijöiden asemaa”. Se parantaisi myös kansalaisten vapauksia työelämässä ja lisäisi yksilöllistä joustavuutta työmarkkinoilla, sillä työntekijä voisi kieltäytyä ”huonosti palkatusta, kuluttavasta ja eettisesti arveluttavasta työstä”. Mahdollisuus kieltäytyä itselleen sopimattomasta työstä pakottaisi työnantajat parantamaan työoloja ja palkkasummaa (Vasemmistoliitto 1990A).

Myös Vihreä liitto näki perustulon tasa-arvoisuuden lisääjänä. Perustulo vähentäisi nuorten taloudellista riippuvuutta vanhemmistaan ja antaisi heille ”mahdollisuuden kokeilla erilaisia töitä ja elämäntapoja, suunnitella opintojaan ja valita sopivin asumisen muoto” (Vihreä liitto 1990 yleisohjelma; Vihreä liitto 1994, yleisohjelma). Perustulo olisi ”tärkeä edellytys mielekkäämmän elämäntavan kehittämiseksi”. Vanhuksille perustulo antaisi mahdollisuuden jättää ansiotyö yksilöllisten toiveiden ja elämäntilanteiden mukaan. Perustulon tarkoituksena puolue näki muun muassa tulonjaon tasaamisen, yksilönvapauden

lisäämisen sekä ikäryhmien ja sukupuolten välisen eriarvoisuuden vähentämisen. (Vihreä liitto 1990, yleisohjelma.)

Eriarvoisuuden vähentäminen korostui myös Vapaan Suomen liiton ohjelmassa, jonka mukaan ”Olemme yhteisvastuussa toisistamme, joten heikompiosaisille yhteiskunnan on taattava perusturva, millä taataan avun tarpeessa oleville inhimilliset elämisen mahdollisuudet” (Vapaan Suomen liitto 1995, yleisohjelma). Ohjelman mukaan tämä tehtävä olisi toteutettavissa parhaiten perustulojärjestelmällä. Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus näkyvät myös Keskusta perustuloa koskevassa argumentoinnissa, vaikkakaan ei niin vahvasti kuin edellä. Keskustan ohjelmassa ehdotetaan sosiaaliturvajärjestelmien muuttamista ”omatoimisuutta ja yrittämistä kannustaviksi, kuitenkin niin, että ne samalla tuottavat oikeudenmukaista tasa-arvoa, kannustavat elämää ja ihmisyyttä sekä tukevat avuntarpeessa olevia ihmisiä (Keskusta 1994B).

Perustulo vain pienituloisille

Osa puolueista suuntaisi perustulon kaikkien sijaan rajatulle ryhmälle. Keskusta, Vihreä liitto ja Suomen kommunistinen puolue loisivat pienituloisille suunnatun perustulon (Keskusta 1989, yleisohjelma; SKP 1987, yleisohjelma; Vihreä liitto 1997, yleisohjelma). Keskustan mukaan perustulo olisi ”heikkotuloisten kansalaisten asemaa parantava oikeudenmukaisuustekijä”, joka helpottaisi työttömien, nuorien perheiden ja kotona hoitotyötä tekevien asemaa (Keskusta 1989, yleisohjelma).

Vihreän liiton ohjelmassa perustulo olisi ”automaattisesti pienituloisille maksettava kansalaisraha”. Tulon tavoitteena ei olisi turvata toimeentuloa työkykyisille, vaan sen tarkoitus olisi tuoda ”lisätuki” pienipalkkaisille, pätkätyötä tekeville sekä sapattivapaalla oleville tai muuten palkkatyönsä jakaville (Vihreä liitto 1997, yleisohjelma). Vihreän liiton kansalaisrahasta poiketen Suomen kommunistisen puolueen kansalaisrahan tarkoituksena olisi ollut antaa ”elämisen tarpeet työttömälle ja sairaalle, opiskelijalle ja ammatinvaihtoon valmistautuvalle, taiteenharjoittajalle, kehitysapu- tai vapaaehtoistyöhön ryhtyvälle (SKP 1997, yleisohjelma).

Yleishyödyllinen yhteiskunnallinen toiminta

Vihreä liitto esitti jo ensimmäisessä perustuloa käsittelevässä ohjelmassaan ”kaikille taattavaa perustuloa, joka vapauttaa ihmiset mielekkääseen, yhteisölliseen elämäntyöhön”

(Vihreä liitto 1988, yleisohjelma). Perustulon kollektiivinen ja yhteisöllinen puoli korostui niin ikään Ihmisyyden puolesta -puolueen ohjelmassa, jossa puolue ilmoitti haluavansa ottaa kansalaispalkan ” vakavan tutkiskelun alaiseksi kollektiivisen psyyken hoidon kannalta” (Ihmisyyden puolesta 1992, yleisohjelma).

Perustulon kansalaisyhteiskuntaa vahvistava voima korostuu myös Vasemmistoliiton vuoden 1990 ohjelmassa, jossa puolue ehdotti kansalaispalkan maksua ”yhteisötyöstä vanhusten, lasten tai vammaisten huollossa, kehitysyhteistyötehtävissä, nuoriso-, raittius-, urheilu- tai kulttuuritoiminnassa ym. yhteiskunnallisesti hyödyllisessä kansalaistoiminnassa (Vasemmistoliitto 1990A). Vuonna 1995 ohjelmassa puolue yhdisti perustulon (kansalaistulon) aktiiviseen kansalaisuuteen, itsensä kehittämiseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen (Vasemmistoliitto 1995, yleisohjelma).

Keskustan ohjelmissa perustulon tarkoituksena oli taata perustoimeentulo, joka mahdollistaisi osallistumisen kansalaisyhteiskuntaan, vapaaehtoistyöhön, harrastuksiin, opintoihin ja satunnaisiin töihin (Keskusta 1994B). Puolue kehittäisi myös ”perustulon pohjalta toimivia sosiaalisia ja sivistyksellisiä innovaatioita lujittamaan kansakunnan sisäistä eheyttä” (Keskusta 1994B). Yhteistä hyvää edistävää, palkatonta toimintaa ehdotettiin myös yhdeksi työn muodoksi Keskustan vuoden 1996 yleisohjelmassa. Myös Vihreä liitto korosti vuoden 1997 erityisohjelmassaan korosti maaseudun yleishyödyllisen toiminnan sitomista perustuloon (Vihreä liitto 1997, erityisohjelma).

Työllisyyden kehys

Työllistymisen kehyksessä puolueet perustelevat perustuloa sen työllisyysvaikutuksilla ja työn tekoon kannustamisella. Perustuloa työhön kannustavana tulona ehdottivat useat puolueet. Keskustalla työhön kannustava perustulo esiintyy kaikissa perustuloa käsittelevissä ohjelmissa. Vihreän liiton ohjelmissa työhön kannustavuus oli sen sijaan vain yksi perustulon monista tavoitteista. Vihreä liitto ja Vasemmistoliitto ehdottivat perustuloa yleishyödylliseen, yhteisölliseen toimintaan, joka samalla antaisi yksilölle mahdollisuuden valita itse haluamansa tavan tehdä työtä (Vihreä liitto 1988, yleisohjelma; Vasemmistoliitto 1990A). Nuorsuomalaiset esittivät ainoassa ohjelmassaan ”kannustavaa sosiaaliturva, joka takaa perustulon, mutta kannustaa lisätulojen hankkimiseen” (Nuorsuomalaiset 1994, yleisohjelma). Samoilla linjoilla oli myös Liberaalinen kansanpuolue, jonka mukaan ”yhteiskunnan turvaaman kansalaisten perustulon tulee kannustaa omatoimisuuteen ja

yritteliäisyyteen sen sijaan, että olisi passivoivaa, jopa yksilön yrittämistä rankaisevaa” (Liberaalinen kasanpuolue 1994, yleisohjelma). Vihreä liitto näki ohjelmassaan ”kaikille taattavaa perustuloa, joka vapauttaa ihmiset mielekkääseen, yhteisölliseen elämäntyöhön” (Vihreä liitto 1988, yleisohjelma).

Aktivoiva ja työhön kannustava perustulo

Keskustan ohjelmissa perustulo esiteltiin säännöllisesti työhön kannustavana perusturvana (esim. Keskusta 1994A). Perustulon avulla perusturvaa uudistettaisiin niin, että se kannustaisi ihmisiä aktiivisuuteen ja omatoimiseen työllistymiseen, estäisi köyhyysloukkujen syntymistä ja mahdollistaisi lisätulojen hankkimisen perustulon rinnalle. Passiivisesta tuesta olisi siirryttävä aktiiviseen tukeen, jonka avulla työttömyyskorvausten saajien työpanosta saataisiin yhteiskunnan käyttöön.

Aktivointi ja työhön kannustaminen ei sen sijaan ollut yhtä voimakkaana esillä Vihreän liiton tai Vasemmistoliiton argumentoinnissa. Joskin molemmat korostavat myös työntekoa kannustavuutta. Vihreä liitto ehdottaa ohjelmassaan perustuloa, joka ”takaisi riittävän turvallisuuden ja kannustaisi työntekoon” (Vihreä liitto 1994, yleisohjelma). Vuoden 1997 yleisohjelmassa Vihreä liitto esittelee uutta sosiaaliturvajärjestelmäänsä, jossa perustulo olisi ”automaattisesti kaikille maksettava tulo, jonka tarkoitus ei ole turvata työkykyisille koko toimeentuloa, vaan antaa lisätuki pienipalkkaista työtä ja pätkätyötä tekeville” (Vihreä liitto 1997, yleisohjelma). Myös Vasemmistoliiton ohjelmassa perustulon nähdään tuovan mahdollisuuksia tilapäisen tai osa-aikatyön tekemiseen, toisin kuin nykyisen työttömyysturvan (Vasemmistoliitto 1990A).

Perustulo maaseudun ongelmien ratkaisijana

Sekä Vihreän liiton että Vasemmistoliiton ohjelmissa uskotaan perustulon olevan ratkaisu maaseudun työnteko- ja autoitumisongelmaan. Kansalaisrahaksi ja kansalaispalkaksi nimetty tulo lisäisi maaseudulla elämisen mahdollisuuksia. Tulo mahdollistaisi perustoimeentulon, jonka lisäksi maaseudun asukas voisi ansaita lisää useasta pienipalkkaisesta tulonlähteestä (Vihreä liitto 1997, erityisohjelma, Vasemmistoliitto 1990B).

Vasemmistoliitto oli huolissaan maaseudun työtilaisuuksien vähäisyydestä. Puolueen ohjelmassa esitetäänkin ”maaseudulle suuntautuvaa kansalaistuloa, joka saattaisi johtaa monipuoliseen taloudelliseen toimeliaisuuteen” (Vasemmistoliitto 1990B). Vihreän liiton

ohjelmassa maaseudun työttömälle kaavailtiin mahdollisuutta valita joko perinteinen työttömyyskorvaus tai halutessaan kansalaispalkka, jonka myötä hän ”hyväksyy kohdalleen myös pysyvän vajaatyöllisyyden” (Vihreä liitto, 1997, erityisohjelma). Maaseudun kansalaispalkka olisi luonteeltaan työntekoon ja lisäansioihin kannustava tulo ja siihen voisi ohjelman mukaan liittää vaatimuksen yhteiskunnallisen työn – kansalaistyön - tekemisestä. Yhteiskunnallinen työ voisi olla ”kylätoiminnassa mukana oloa, halkojen tekemistä naapurin mummulle, paikallisperinteen keräämistä” ja jopa asuminen maaseudulla ”periferiassa” voisi joissain tapauksissa täyttää yhteiskunnallisen työn merkit. (Vihreä liitto 1997, erityisohjelma).

Maaseudun kansalaispalkka tarjoaisi Vihreän liiton ohjelman mukaan myös vaihtoehdon maaseudun koulujen sulkemiseen. Ohjelmassa ehdotetaan, että koulujen matalapalkkaiset työt, kuten kiinteistöhuolto, ruokahuolto ja siivous järjestettäisiin perustuloon pohjautuvalla rahalla. Perustulon avulla voitaisiin järjestää joka osa opetuksesta ja muusta julkisen sektorin työstä (Vihreä liitto 1997, erityisohjelma).

Työn käsitteen laajentaminen perustulon avulla

Vaikka puolueet uskovat perustulon kannustavan työllistymiseen, pohtivat ne ohjelmissaan työn käsitteen laajentamista työnteon mahdollistamiseksi. Perustulo olisi vastikkeellista tuloa, jonka saaminen vaatisi ainakin jonkinlaista työn tekemistä. Vihreä liitto, Keskusta ja Vasemmistoliitto ehdottivat ohjelmissaan työn käsitteen laajentamista. Työn teoksi ne ehdottivat esimerkiksi lasten ja vanhusten hoitotyötä, kotitöitä, yhteiskunnallisten innovaatioiden kehittämistä tai vapaaehtoistyötä (Vihreä liitto 1990; Vihreä liitto 1994 yleisohjelma; Vihreä liitto 1997 erityisohjelma; Keskusta 1994 erityisohjelma; Keskusta 1996, yleisohjelma; Keskusta 1996, erityisohjelma). Näin työn käsitteen laajentaminen perustulon yhteydessä yhdistyy myös edellä käsitellyyn perustulon kollektiiviseen ja yhteisölliseen rooliin (ks. luku 5.1.1).

Keskusta esittää työn olevan tärkeimpiä itsensä toteuttamisen muotoja. Tämän vuoksi työn käsitettä olisi laajennettava kotityöhön, opiskeluun, vapaaehtoispalveluun sekä ”muuhun, nyt palkattomaan toimintaan, joka edistää yhteistä hyvää” (Keskusta 1996, yleisohjelma). Ohjelman mukaan ”olisi myös harkittava, voitaisiinko erilaista vapaaehtoistyötä, yleensä ei rahatalouteen perustuvaa työpanosten vaihtoa ja antoa kannustaa ja täydentää sillä yhteiskunnan palvelutarjontaa”. Puolue haluaisi kehittää myös ”uusien, perustulon pohjalta

toimivia sosiaalisia ja sivistyksellisiä innovaatioita lujittamaan kansakunnan sisäistä eheyttä ja parantamaan pitkäaikaistyöttömien ja syrjäytyneiden elämää” (Keskusta 1994, erityisohjelma).

Vihreän liitto puolestaan katsoi perustulon nostavan epävirallisen, palkattoman työn, kuten lasten ja vanhusten hoidon ja kotityön arvostusta (Vihreä liitto 1990 yleisohjelma). Vasemmistoliitto näkee perustulon vahvistavan naisten tekemän palkattoman työn asemaa verrattuna palkkatyöhön ja näin vahvistavan naisten taloudellista itsenäisyyttä (Vasemmistoliitto 1990B). Puolue ehdotti luotavaksi myös kansalaistulojärjestelmää, jonka avulla maksettaisiin kansalaispalkkaa yhteisötyöstä yhteiskunnallisesti hyödyllisessä kansalaistoiminnassa. (Vasemmistoliitto 1990A).

Myös Ihmisyuden puolesta-puolue tarttui työn käsitteen uudelleen määrittelyn tarpeellisuuteen. Ohjelmassaan se kertoo, että teknologian kehittyminen ja sitä seuraavat rakennemuutokset vähentävät markkinataloudellisen tehotyövoiman tarvetta”. Puolue ehdottaa kansalaispalkkaa ”kollektiivisen psyyken hoidon kannalta”, sillä maailmanpoliittinen kokonaistilanne tulee vaatimaan työn käsitteen uudelleen määrittelyä ja työn uusjakoa”, joka (Ihmisyuden puolesta, 1992 yleisohjelma).

Perustulo työn ja palkkasumman jakamisen kompensoijana

Työn käsitteen laajentaminen ei kuitenkaan näytä vielä riittävän työnteon mahdollistamista kaikille. Työn käsitteen laajentamisen lisäksi työtä olisi myös jaettava. Perustulon tarkoituksena on tällöin kompensoida työn vähentämisen aiheuttamaa tulotason laskua (Keskusta 1994, erityisohjelma; Vihreä liitto 1994, yleisohjelma; Vihreä liitto 1997 erityisohjelma). Työn jakaminen korostui erityisesti Vihreän liiton ja Keskustan ohjelmissa. Vihreiden mukaan palkkatyötä olisi jaettava uudelleen ja nykyistä kahdeksan tunnin työpäivää muutettava kuusituntiseksi. Toimeentuloa olisi myös kehitettävä täysiaikaisen työn ja työttömyyden tai osa-aikaisen työn väliin. Parhaiten tämä onnistuisi perustulojärjestelmän kehittämällä (Vihreä liitto 1994, yleisohjelma). Keskustalaisten mukaan järjestelmä auttaisi luomaan ”itsepalveluyhteiskunnasta toinen toisemme työllistämisen yhteiskunnan”, jossa perustulon tarkoituksena olisi tukea matalapalkkatyön tekemistä (Keskusta 1994, erityisohjelma).

Työelämän joustot ja työntekijän neuvotteluaseman paraneminen

Vasemmistoliitto ja Vihreä liitto näkevät perustulon myös parantava työntekijän neuvotteluasemaa ja tekevän työelämästä joustavamman (Vihreä liitto 1990, yleisohjelma; Vihreä liitto 1995, yleisohjelma; Vihreä liitto 1994, yleisohjelma; Vasemmistoliitto 1990A). Vasemmistoliiton mukaan perustulo auttaisi yksinhuoltajaa pärjäämään osa-aikatyön tekemisellä sekä mahdollistaisi kieltäytymisen eettisesti arveluttavasta ja huonosti palkatusta työstä (Vasemmistoliitto 1995, yleisohjelma). Samaa mieltä on myös Vihreä liitto ja näkee lisäksi, että perustulo mahdollistaa myös kieltäytymisen kanssaihmissä ja luontoa vahingoittavasta työstä (Vihreä liitto 1990, yleisohjelma).

Työn ja toimeentulon erottaminen

Vasemmistoliitto ja Vihreä liitto haluaisivat erottaa työn ja toimeentulon toisistaan (Vihreä liitto 1994, yleisohjelma; Vasemmistoliitto 1990B). Vasemmistoliiton kertoi kansalaistulon olevan ”jokaisen suomalaisen perusosuus kansallisvarallisuutemme tuotosta”. Kansalaisella on tähän oikeus riippumatta siitä, osallistuuko hän palkkatyöhön vai ei” (Vasemmistoliitto 1990A). Ohjelman mukaan kansalaistulon vahvistaisi palkkatyön ulkopuolelle jääneiden elämää (Vasemmistoliitto 1990B). Saman vuoden toisessa yleisohjelmassa puolue halusi myös lisätä ”mahdollisuutta palkkatyöstä vapautumiseen, muun muassa kansalaistulon, sapattivapaan ja työajan lyhentämisen avulla”, lisäten samalla vapautta ja luovuutta myös palkkatyön puitteissa (Vasemmistoliitto 1990A).

Vihreän liiton mukaan työ ja toimeentulo olisi erotettava toisistaan, ja osa kansantulosta olisi jaettava suomalaisten kesken perustulona (Vihreä liitto 1990B; Vihreä liitto 1994, yleisohjelma). Puolueen mukaan olisi ”luovuttava aikansa eläneestä jaosta työssä oleviin ja työttömiin”. Sen sijaan täytyisi pureutua suurtyöttömyyden ja vajaatyöllisyyden ongelmiin ”perustulokansalaisrahajärjestelmän” avulla (Vihreä liitto 1994, yleisohjelma; Vihreä liitto 1997, erityisohjelma).

Toimeentulon kehys

Toimeentulon kehysten kontekstissa puolueet puolustavat perustuloa sosiaaliturvan uudistajana, joka yhtenäistäisi ja selkeyttäisi nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää (esim. Keskusta 1994, erityisohjelma; Nuorsuomalaiset 1994, yleisohjelma; Vihreä liitto 1997, yleisohjelma). Osa puolueista rakentaisi perustulon avulla nykyisen perusturvan sijaan

täysin uudenlaista perusturvaa (esim. Vasemmistoliitto 1990A; Vihreä liitto 1994, erityisohjelma; Keskusta 1994, yleisohjelma). Perustuloa puolustetaan myös byrokratian ja nöyryyttämisen vähentämällä (esim. SKP 1987, yleisohjelma; Vasemmistoliitto 1990A) ja sen katsotaan takaavan vähimmäistulon kaikille kansalaisille (SKP 1987, yleisohjelma; Vasemmistoliitto 1990A; Keskusta 1994, erityisohjelma).

Perustulo sosiaaliturvan uudistajana

Osa puolueista näki perustulon sosiaaliturvan uudistajana ja täydentäjänä. Perustulo paikkaisi ja täydentäisi vanhaa sosiaaliturvajärjestelmää niiltä osin, mistä nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää on kritisoitu.

Perustuloa nykyisen sosiaaliturvan uudistajaksi ehdotti ohjelmissaan Vihreän liiton ja Keskustan. Vihreät katsoivat perustulon tekevän ”nykyisestä sosiaaliturvasta yhtenäisemmän ja kattavamman”. Sosiaaliturvaa olisi selkeytettävä ja kehitettävä kohti perustuloa (Vihreä liitto 1994, yleisohjelma.)

Keskustan ohjelman mukaan ”perustulo yhtenäistää ja kokoaa sosiaaliturvan”. Jos perustulo yhdistettäisiin verotukseen, se poistaisi keskeiset sosiaaliturvan ongelmat, joita ohjelman mukaan ovat ”väliinputoajien loukut ja päällekkäisten järjestelmien väärinkäyttö” (Keskusta 1994, yleisohjelma). Vuoden 1996 yleisohjelmassa katsotaan, että ”oikeudenmukaisesti toteutettu työreformi edellyttää sosiaaliturvajärjestelmän uudistamista ja joustavan perustulojärjestelmän käyttöönottoa (Keskusta 1996, yleisohjelma). Myös Vapaan Suomen liitto takaisi heikompiosaisille perusturvan, joka olisi puolueen mielestä toteutettavissa parhaiten perustulojärjestelmällä (Vapaan Suomen Liitto, 1995 erityisohjelma).

Nykyisten voimavarojen uudelleen kohdentaminen perustuloksi

Perustuloa on kritisoitu kalliiksi järjestelmäksi. Osa puolueista rakentaisi perustulon niin, että se katettaisiin nykyisillä sosiaaliturvamenoilla, eikä uutta rahoitusta tarvittaisi. Keskustan ohjelmissa perustulo nähtiin järjestelmäksi, jolla nykyisiä sosiaaliturvamenoja olisi mahdollista koota ja kohdentaa uudelleen. Keskusta ehdotti, että perusturvaa laajennettaisiin ”perustulon suuntaan kokoamalla yhteen niitä voimavaroja, joita nyt eri muodoissa käytetään kompensoimaan pienituloisuutta” (Keskusta 1994, yleisohjelma; Keskusta 1994, erityisohjelma). Puolue ”kannattaa perustulomallin toteuttamista siten, että

se perustuu nykyisten sosiaaliturvamenojen kohdistamiseen ja tehostamiseen, eikä siitä aiheudu lisämenoja (Keskusta 1996, erityisohjelma).

Samalla tavoin Vihreän liiton tavoitteena oli ”yhdistää nykyisiä sosiaalisia tukimuotoja, jonka vuoksi kansalaisrahan käyttö ei synnytä lisäkustannuksia” (Vihreä liitto 1994, erityisohjelma). Eri tukimuotojen yhdistämistä esitti myös Liberaalinen kansanpuolue. Puolueen yleisohjelmassa perustulo kaavailtiin suunnattavan lapsille, nuorille ja työelämästä syrjäytyneille, joiden toimeentulo olisi järjestettävä kansalaisten perustulolla. Perustulo korvaisi tällöin nykyiset tukimuodot sekä mahdollistaisi työnteon ja ansiotoiminnan (Liberaalinen kansanpuolue 1994, yleisohjelma).

Vasemmistoliiton ohjelmassa ensimmäisenä askeleena edettäessä kansalaistuloon esitetään nykyisten vähimmäisetuuksien tason yhtenäistämistä. Kansalaistulojärjestelmän puitteissa maksettaisiin vähintään yhtenäisen perusturvasoista kansalaispalkkaa yhteisötyöstä yhteiskunnallisesti hyödyllisessä kansalaistoiminnassa. (Vasemmistoliitto 1990A). Vapaan Suomen liiton mukaan perustulojärjestelmä toisi julkisten menojen säästöä, koska uuden järjestelmän avulla voitaisiin kehittää eri sektoreiden yhteistyötä ja karsia turhia päällekkäisyyksiä (Vapaan Suomen Liitto, 1995 erityisohjelma). Puolue toteaa ohjelmassaan myös, että perustulo voisi korvata valtion maksamat eläkkeet ja muut toimeentulo- ym. avustukset ja täten muodostaisi kokonaisuudessaan kannattavamman maksutavan (Ihmisyden puolesta, 1992 yleisohjelma).

Kaikille maksettava vähimmäistulo

Osa puolueista rakentaisi perustulosta kaikille maksettavan vähimmäistulon, jota jokainen Suomen kansalainen saisi ilman tarveharkintaa. Vähimmäistulo turvaisi jokaisen kansalaisen toimeentulon, mutta samalla se tuottaisi oikeudenmukaisuutta ja lisäisi yksilöiden välistä tasa-arvoa. Vähimmäistulo asettuu sekä toimeentulon kehyksen että yksilönvapauden kehyksen alle. Keskustan, Suomen kommunistisen puolueen ja Vasemmistoliiton ohjelmissa perustulon tarkoituksena olisi taata vähimmäistulo kaikille kansalaisille. Keskustan ohjelmassa ”perustuloon on oikeutettu jokainen kansalainen” (Keskusta 1989, yleisohjelma). Perustulo vähenisi muiden tulojen noustessa. Keskustan erityisohjelman mukaan perustulo ”takaisi perustoimeentulon, mutta sallisi myös osallistumisen kansalaisyhteiskuntaan” (Keskusta 1994, erityisohjelma).

Vasemmistoliiton ohjelman mukaan ”kansalaistulon tarkoituksena on taata jokaiselle suomalaiselle vähimmäistoimeentulo elämäntilanteesta riippumatta, ilman tarveharkintaa” (Vasemmistoliitto 1990A). Vasemmistoliiton ohjelman tavoite perustulolle on ”kaikille kansalaisille taattava kansalaistulo”, joka olisi ”ehdoista ja valvonnasta vapaa perusta.” (Vasemmistoliitto 1990B). Lapsille puolue ehdotti lapsilisäjärjestelmää kehittämällä luotavaa lasten omaa kansalaistuloa (Vasemmistoliitto 1990A).

SKP:n ohjelmassa tavoitteeksi asetettiin ”kaikille kansalaisille maksettava kansalaistulo. Se lisää ihmisen vapautta. (SKP 1987, yleisohjelma). Nuorsuomalaisen vuoden 1994 ohjelmassa perustulon kerrottiin olevan ”kannustava sosiaaliturva, joka takaa perustulon, mutta kannustaa lisätulojen hankkimiseen” (Nuorsuomalainen puolue 1994, yleisohjelma).

Perustulon uudet kohteet

Perustuloa sovitettiin myös täysin uusiin kohteisiin, joihin nykyisen sosiaaliturvan ei katsottu yltävän. Vihreä liitto uudistaisi perustulolla verotusjärjestelmää (Vihreä liitto 1990, yleisohjelma) ja lisääisi yritysten vastuunkantoa ”oikeudenmukaisuuskysymyksissä” (Vihreä liitto 1994, yleisohjelma). Puolue rakensi myös uutta sosiaaliturvamallia, johon se lisääsi asumistukijärjestelmän (Vihreä liitto 1994, yleisohjelma). Vasemmistoliitto ja Vihreä liitto rakentaisivat perustulon avulla erillistä kansalaispalkkamallia maaseudun työttömyysalueille (Vasemmistoliitto 1995, yleisohjelma; Vihreä liitto 1994, yleisohjelma).

Vuonna 1990 Vihreä liitto kytki perustulon ohjelmassaan verotuksen muuttamiseen. Ohjelmassa ehdotetaan ympäristö- ja luonnonvarojen käytön verotuksen kiristämistä. Perustulon avulla puolue hyvittäisi ”haittaverosta aiheutuvan hintojen nousun, jotta pienituloiset eivät joutuisi kärsimään” (Vihreä liitto 1990, yleisohjelma). Neljä vuotta myöhemmin puolue halusi maksajaksi vientiteollisuuden, jonka täytyisi ”kantaa vastuunsa yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden puolustamisesta”. Oikeudenmukaisempaan vastuunkantamiseen päästäisiin sillä, että sosiaaliturvan määräysperusteeksi otettaisiin palkkasumman sijaan myyntikate. Tästä kertyvä summalla rahoitettaisiin perustulojärjestelmää ja luotaisiin uusia työpaikkoja. (Vihreä liitto 1994, yleisohjelma.)

Vuoden 1994 yleisohjelmassa Vihreä liitto ehdotti uudenlaista sosiaaliturvamallia. Siinä sosiaaliturva jaettaisiin kolmeen osaan: 1. ansiosidonnaiseen osaan, 2. automaattisesti pienituloisille maksettavaan perustuloon, jonka ”tarkoituksena ei ole turvata työkykyisille koko toimeentuloa” ja 3. tarveharkintainen osa, jolla ”taataan niiden toimeentulo, joiden ei

työkyvyttömyyden tai muu perustellun syyn vuoksi ole mahdollista hankkia toimeentuloaan työllä”. Uudistuneeseen sosiaaliturvamalliin puolue liittäisi perustulon avulla myös uuden asumisen tukijärjestelmän. (Vihreä liitto 1994, yleisohjelma.)

Vihreän liiton mukaan ”nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä on luotu aivan toisenlaisia oloja varten”. Puolue haluaisi rakentaa vaihtoehtoisen sosiaaliturvan, kansalaispalkan heille, jotka työllistäisivät itsensä yrittäjänä tai yrittäjämäisellä toiminnalla. (Vihreä liitto 1994, erityisohjelma). Vasemmistoliiton mukaan työelämässä tarvitaan ”ansiosidonnaista järjestelmää täydentävää, vähimmäistoimeentulon turvaavaa kansalaistuloa”. Kansalaistulo antaisi yksilölle mahdollisuuden itsensä kehittämiseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen sekä aktiiviseen kansalaisuuteen. (Vasemmistoliitto 1995, yleisohjelma.)

Keskustan mukaan ”olennainen osa perustulojärjestelmää” olisi perustulon ja verotuksen yhteensovittaminen. Sen lisäksi tarvittaisiin bruttotuloista riippuvien palvelumaksujen uudelleen arviointia (Keskusta 1994, yleisohjelma). Lisäksi Keskustassa pohdittiin perustulon riittävyttä, sillä ”kaikissa tilanteissa yhtenäinen perusturva tai perustulo ei ole riittävä”. Erityistilanteisiin, kuten vammaisuudesta tai sairaudesta johtuviin lisäkustannuksiin ehdotettiin perustulon rinnalle yksilöllistä korvausmenettelyä (Keskusta 1994, yleisohjelma). Lapsista johtuviin kustannuksiin ehdotettiin vuoden 1994 yleisohjelmassa lasten perustuloa, jonka riittävästä tasosta täytyisi pitää huolta (Keskusta 1994, yleisohjelma). Vuonna 1997 Suomen kristillinen liitto esitti, että puoliso vähennyksellä tai perustulomallia kehittämällä huomioitaisiin yhden tulonsaajan perheiden asemaa (Suomen kristillinen liitto 1997, erityisohjelma).

Byrokratian ja valvonnan vähentäminen

Etenkin vasemmistopuolueet kritisoivat sosiaaliturvajärjestelmää byrokraattiseksi ja nöyryyttäväksi. Vasemmistoliitto ja Suomen kommunistinen puolue esittivätkin perustulon olevan vähemmän byrokraattinen järjestelmä, joka ei nöyryyttäisi avuntarvitsijaa. Perustulo myös ”parantaisi ja vahvistaisi” nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää ja vähentäisi valvonnan tarvetta.

Vasemmistoliiton mukaan perustulo ei romuttaisi nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää, vaan ”parantaisi ja vahvistaisi sitä”. Samalla perustulo ”vähentäisi hallinnollista hierarkiaa, byrokratiaa sekä avuntarvitsijaa nöyryyttävää valvontaa”. (Vasemmistoliitto 1990B; Vasemmistoliitto 1995, yleisohjelma.) Suomen kommunistinen puolue esitti kansalaistuloa,

joka ”vähentää byrokratiaa ja valvontaa”. Sen mukaan ”nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä ylläpitää eriarvoisuutta. Se on myös ”sekava, byrokraattinen ja kallis ja nöyryyttää avun tarvitsijaa, joka on useimmiten pelkkä passiivinen toimenpiteiden kohde” (SKP 1987, yleisohjelma). Ihmisyyden puolesta –puolue oli samoilla linjoilla vasemmistopuolueiden kanssa. Sen mukaan ”kansalaispalkasta on todettava, että se poistaa epäinhimillisiä tekijöitä, kuten ihmistä itsestään riippumatonta työttömyyden häpeää ja byrokratiajuoksua paineineen. perustulo myös yksinkertaistaisi ”sosiaalialaan kuuluvia maksuperusteita, byrokratiaa ja konttorirutiineja” (ihmisyyden puolesta, 1992 yleisohjelma).

Velvoitteiden kehys

Velvoitteiden kehys tuo esille niitä velvollisuuksia, joita perustulo yksilölle tuo. Yksilön velvollisuudet nousevat esiin käänteisinä niille toimille, mitä perustulo mahdollistaa yhteiskunnalle. Tässä kehyksessä yksilöiden oletetaan olevan omatoimisia, itseohjautuvia ja aktiivisia moniosaajia, ja joilla elämänhallinta on kunnossa.

Vuoden 1995 ohjelmassa Perussuomalaiset jopa vaativat kansalaistuloksi nimetyn tulon saamisen ehdoksi työn tekemisen. Ohjelman mukaan ”tilapäisen, välttämättömän ja kunnollisen työttömyyskorvauksen eli kansalaistulon vastikkeeksi jokaisen työttömän on oltava valmis ryhtymään yhteisesti hyväksytyyn kansalaistyöhön tai -tehtävään. Vastikkeetonta rahaa ei ole olemassa”. (Perussuomalaiset 1995, yleisohjelma.) Vaikka Perussuomalaisten käsitys perustulosta ei vastaakaan perustulon määritelmiä (ks. luku 2), on puolueen linjaus sinänsä kiinnostava esimerkki äärimmilleen viedystä työhön aktivoivasta perustuloideasta.

Omatoimisuus ja toimeentulon kerääminen useasta lähteestä

Vihreän liiton argumentoinnissa perustulo esitettiin usein olevan tulo, jonka ei ole tarkoituskaan turvata koko toimeentuloa, vaan sen tarkoituksena on kannustaa ja jopa pakottaa saaja hankkimaan itselleen lisäansioita esimerkiksi osa-aika- ja matalapalkkatyöstä tai yrittäjyydestä (Vihreä liitto 1997, erityisohjelma). Puolueen vuonna 1997 tehty maaseutuohjelman kansalaispalkkamalli pohjautuu juuri lisäansioiden hankkimiselle. Myös Keskusta esittää omatoimisuuteen ja lisätulojen hankkimiseen tähtäävää perustulomallia, joka pohjautuisi negatiivisen tuloveron käyttöön tai osittaiseen perustuloon (Keskusta 1994, erityisohjelma).

Elinikäinen opiskelu

Elinikäisen oppimisen ajatus on jo nyt vaatimus monella työelämän alueella ja vastuu oppimisesta ja sen vaatimasta rahoituksesta on kaatunut työntekijän vastuulle. Tämä voidaan nähdä myös veloitteena, jolloin yksilön velvollisuutena on kouluttaa itseään yhä uudelleen työmarkkinoiden vaatimusten mukaiseksi työntekijäksi. Ehdotuksissa, joissa perustulo mahdollistaisi elinikäisen opiskelun, voidaan nähdä oletus, että työkäiset ovat halukkaita ja kykeneviä opiskelemaan joko uuteen ammattiin tai päivittämään tietojaan nykyisestä ammatista.

Keskustan ohjelma toteaa, että opiskelu ei ole enää vain nuoruuteen kuuluva vaihe, vaan opintojen pariin palataan myös myöhemmin aikuisiällä (Keskusta 1989, yleisohjelma). Perustulon avulla puolue mahdollistaisi opiskelun työn ohella tai sen sijaan. Perustulo turvaisi toimeentulon opiskeluaikana. Vasemmistoliitto sen sijaan haluaisi työelämässä olevien sijaan ”pelastaa” perustulolla työelämän ulkopuolelle jääneet työntekijät. Vasemmistoliiton ohjelmissa puhutaan uudelleenkoulutusjaksoista, joiden avulla työelämän ulkopuolelle syrjäytyneiden työntekijöiden olisi mahdollista päästä uudelleen mukaan työelämään (Vasemmistoliitto 1990A; Vasemmistoliitto 1990B).

Elämäntilanteesta toiseen siirtyminen ja joustavuus

Vihreä liitto puolustaa perustuloa tulona, joka mahdollistaa elämänvaiheesta toiseen siirtymisen. Perustulon avulla yksilö voisi olla palkkatyössä, aloitella yritystä, hoitaa lapsia kotona ja opiskella uutta tutkintoa. Jos yksilön elämänhallinta on kunnossa, tämä voi onnistua, mutta näissäkin ehdotuksissa on mahdollisuus, että oikeus tällaiseen moniosaamiseen kääntyy velvollisuudeksi. Perustulosta voisi lisätä vaatimuksia työntekijän loputtomasta joustamisesta. Vihreän liiton ohjelmissa perustulon nähdään helpottavan siirtymistä osa-aikatyön, keikkatyön ja matalapalkkatyön sekä työn ja koulutuksen välillä (Vihreä liitto 1990, yleisohjelma; Vihreä liitto 1994, yleisohjelma).

5.2. Puolueohjelmat 1998–2008

Vuosina 1998–2008 puolueiden perustulokeskustelu keskittyi pääasiassa työllisyyden ja toimeentulon kehyksiin. Velvoitteiden kehykseen painottuvat teemat pysyivät ennallaan, mutta yksilönvapauden kehykseen painottuvat perustuloehdotukset vähenivät huomattavasti, sillä yksilönvapauden kehystä sivuttiin vain kolmessa ohjelmassa.

Työllisyyden kehyksessä keskustelu keskittyi kolmeen teemaan: työllisyyden parantamiseen, kansalaisprojekteihin sekä yrittäjyyden ja työnteon kannattavuuteen. Teemat vähentyivät ja ainoa yhteinen teema verrattuna aiempaan tarkastelujaksoon oli työntekoon kannustamisen teema. Toimeentulon kehysten teemoja olivat sosiaaliturvan uudistaminen, työnteon ja sosiaaliturvan yhdistäminen, oikeudenmukaisuus ja turvallisuus, byrokratian ja holhouksen vähentäminen sekä konkreettiset sosiaaliturvan uudistukset. Teemat olivat jokseenkin sanoja kuin aiemmalla tarkastelujaksolla, mutta uutta olivat sosiaaliturvan uudistamiseen tähtäävät konkreettiset muutosehdotukset.

Yksilönvapauden kehys

Vuosina 1987–1997 useimmat puolueet aloittivat perustulokeskustelun yksilönvapauden kehyksellä. Yksilönvapauden kehysten käyttö kuitenkin heikentyi vuosituhannen vaihteessa, sillä vain Vihreä liitto ja Vasemmistoliitto puolustivat perustuloa tämän kehysten arvoilla.

Vihreän liiton ohjelmassa ehdotettiin kuukausittaisen perustulon käyttöönottoa jokaiselle aikuiselle kansalaiselle. Ohjelman mukaan ”kansalaispalkkakin kutsuttu kaikille samansuuruinen perustulo” takaisi kohtuullisen toimeentulon. Perustulo antaisi ihmisille vapautta ja aikaa tehdä toivomiaan elämänvalintoja (Vihreä liitto 2006, yleisohjelma). Perheille perustulo antaisi mahdollisuuksia tehdä työaikaratkaisuja elämäntilanteen ja lasten tarpeiden ehdoilla (Vihreä liitto 2005, erityisohjelma; Vihreä liitto 2007, vaaliohjelma). Vasemmistoliiton ohjelmassa vaadittiin, että erilaisten perustulomallien vaikutukset naisten elämään olisi selvitettävä (Vasemmistoliitto 2008, erityisohjelma). Nykyisten sosiaalipalveluiden mahdollistamana naiset voivat valita kotona tapahtuvan hoitotyön tai palkkatyön välillä, mutta perustulo voisi tuoda mahdollisuuden myös näiden yhdistämisen. Perustulo voisi toisaalta lisätä työkäisten naisten kotiin jäämistä, jonka seurauksena heidän eläkekarttumansa olisi aiempaa pienempi.

Työllisyyden kehys

Työllisyyden kehyksessä puolueet puolustavat perustuloa sen kannustavuudella yrittäjyyteen ja työn tekoon sekä muilla työllisyysvaikutuksilla. Uutena teemana työllisyyden kehukseen on tullut kansalaisprojektien ja muiden työllisyys Hankkeiden mahdollistaminen perustulon avulla.

Yrittäjyyteen ja työhön kannustava perustulo

Keskusta tähtäsi perustulolla vuoden 1998 erityisohjelmassaan yrittäjyyden ja työnteon kannattavuuteen. Tähän lopputulokseen tarvittaisiin puolueen ohjelman mukaan ”yrittäjän maksurasituksen keventäminen, työn verotuksen alentaminen, sosiaaliturvan remontti ja perustulojärjestelmän rakentaminen” (Keskusta1998, erityisohjelma). Näillä toimenpiteillä on puolueen mukaan mahdollista ”säilyttää hyvinvointiyhteiskunnan perusta” (Keskusta1998, erityisohjelma). Samassa ohjelmassa puolue suunnitteli myös työmarkkinatuen liittämistä perustulojärjestelmään, mikä helpottaisi lyhyiden työsuhteiden vastaanottamista sekä siirtymiä erilaisten elämäntilanteiden välillä (Keskusta1998, erityisohjelma). Perustuloajatusta puolue haluaisi laajentaa koskemaan koko Eurooppaa, sillä puolueen Eurooppa-ohjelma vaaditaan, että ”sosiaaliturvan kehittämiseksi on siirryttävä kohti perustuloa ja negatiivista tuloveroa” (Keskusta 1999, erityisohjelma).

Vihreän liiton ohjelmassa perustulon katsottiin tukevan ”yritteliään ja luovan, kulttuuriin ja palveluihin panostavan talouden syntymistä” (Vihreä liitto 2007, vaaliohjelma) ja parantavan työnteon kannattavuutta (Vihreä liitto 2007, vaaliohjelma).

Muut työllisyysvaikutukset

Vihreän liiton mukaan ”perustulon mahdollisesta toteutumisesta huolimatta palkkatyö tulee jatkossakin olemaan yhteiskunnan taloudellisen rakenteen perusta” (Vihreä liitto 2005, erityisohjelma). Työllisyyttä puolueen ohjelmissa ehdotetaan edistettäväksi perustulolla, työtä jakamalla ja pieni- ja keskituloisiin suunnattavalla verouudistuksella (Vihreä liitto 1998, yleisohjelma; Vihreä liitto 2002, yleisohjelma). Tämä lisäisi ohjelman mukaan työllisyyttä ”varsinkin palvelualalla, jossa on luotavissa eniten uusia työpaikkoja” (Vihreä liitto 1998).

Kansalaisprojektit ja työllisyyttä lisäävät hankkeet

Aiemmalla tarkastellulla aikajanelalla vuosina 1987-1997 Vihreän liiton ohjelmat esittivät uutta, maaseudulle suunnattua kansalaisrahamallia. Myös tällä tarkastelujaksolla maaseudun kansalaisrahamalli pysyi Vihreän liiton ohjelmissa (esim. Vihreä liitto 1998, yleisohjelma; Vihreä liitto 2003, vaaliohjelma). Vihreän liiton lisäksi seudullisen mallin ottivat ohjelmiinsa Vasemmistoliitto ja Keskusta (Vasemmistoliitto 1998, yleisohjelma; Keskusta 1999, erityisohjelma). Maaseutumallin lisäksi Vasemmistoliiton ohjelmissa pohdittiin

kansalaisjärjestöjen ja yhteisöjen luomien sosiaalityöpaikkojen mahdollistamista perustulon avulla (Vasemmistoliitto 1998, erityisohjelma; Vasemmistoliitto 1999, erityisohjelma).

Vihreän liiton ”syrjäseutujen perustulojärjestelmä” oli mukana lähes jokaisessa puolueen perustuloa käsittelevässä ohjelmassa (esim. Vihreä liitto 1998, yleisohjelma; Vihreä liitto 2000, erityisohjelma, Vihreä liitto 2002, erityisohjelma; Vihreä liitto 2003, vaaliohjelma). Syrjäseutujen perustulomallissa syrjäseuduilla asuva henkilö saisi peruspäivärahan suuruisen tulon yrittäjätulon tai osa-aikatyön päälle (Vihreä liitto 2002, erityisohjelma). Mallin tarkoituksena olisi edistää ”sosiaalitalouden ja kolmannen sektorin kehittymistä sekä ihmisten omaehtoista työllistymistä ja pienimuotoista yritystoimintaa (Vihreä liitto 2003, vaaliohjelma).

Vasemmistoliiton ohjelman mukaan ”nais-Suomessa työn käsite on laaja, palkkatyö ei ole ainoa tapa ansaita elantonsa” (Vasemmistoliitto 1998, erityisohjelma). Kansalaistulo mahdollistaisikin naisille ”erilaiset työn tekemisen mallit” (Vasemmistoliitto 1998, erityisohjelma). Puolue kaavaili ohjelmassaan ”lähiöprojekteja, jotka ovat luonteeltaan sosiaalisia ja sivistäviä ja samalla paikallisyhteisöä peruskorjaavia” (Vasemmistoliitto 1999, erityisohjelma). Lisäksi ehdotettiin ”kumppanuushankkeita, joissa ratkotaan työllistymisen, työelämän, sosiaalitoimen ja yhteisöjen toimivuuskysymyksiä – esimerkiksi kansalaispalkkakokeilujen avulla sekä ”sosiaalityöpaikkoja ja kansalaistyön muotoja kansalaisjärjestöissä” (Vasemmistoliitto 1999, erityisohjelma). Ennen perustulon varsinaista alkua puolue haluaisi tehdä kokeiluja, sillä ”erityisesti vaikeilla työttömyys- ja muuttotappioalueilla voidaan kokeilla kansalaistyöhön perustuvaa kansalaispalkkamallia” (Vasemmistoliitto 1998, yleisohjelma).

Myös Keskusta kehitti oman ”maaseutumallinsa”. Keskustan ohjelman mukaan ”kaikilla kansalaisilla on oltava mahdollisuudet ihmisarvoiseen toimeliaisuuteen”. Toimeliaisuutta puolueen mukaan voitaisiin lisätä kansalaistyöprojekteilla, joissa ”valtion on yhdessä työttömien yhdistysten, kylätoimikuntien ja kaupunginosayhdistysten kanssa kehitettävä konkreettinen toimenpideohjelma, jossa pohditaan niiden henkilöiden työllistymismahdollisuuksia, jotka eivät löydä paikkaa markkinatalouden työmarkkinoilta” (Keskusta 1999, erityisohjelma).

Toimeentulon kehys

Toimeentulon kehys kokoaa niitä tavoitteita, joita puolueet ovat asettaneet perustulolle sosiaaliturvan uudistajana. Tarkastellulla aikajanelalla päätavoitteena oli sosiaaliturvan selkiyttäminen ja uudistaminen, joiden lisäksi puolueet olivat tehneet myös konkreettisia nykyisen sosiaaliturvan uudistusehdotuksia. Muita tavoitteita perustulolle olivat työnhaun ja sosiaaliturvan yhdistämisen helpottaminen, byrokratian ja holhoamisen vähentäminen sekä turvallisuuden ja oikeudenmukaisuuden parantaminen.

Perustulo sosiaaliturvan uudistajana

Vihreän liiton ohjelmassa kaivataan nykyisen sosiaaliturvan ”radikaalia uudistamista”. Perustulo tarjoaisi kaikille perusturvan, ”joka olisi nykyistä tukiviidakkoa selkeämpi ja reilumpi” (Vihreä liitto 2007, vaaliohjelma). Perustulo myös vähentäisi rakenteellista työttömyyttä ja poistaisi kannustinloukut, sekä toimisi ”paitsi turvaverkkona myös trampoliinina, joka auttaisi ponnistamaan omaehtoiseen selviytymiseen” (Vihreä liitto 2002, yleisohjelma). Perustulosta olisi puolueen mukaan tehtävä myös ”Euroopan unionin yhteiskuntamallin perusta”, jota kokeiltaisiin ensin EU:n taantuneissa maissa (Vihreä liitto 2004, erityisohjelma).

Keskustan ohjelman mukaan ”sosiaaliturvan kehittämiseksi on siirryttävä kohti perustuloa ja negatiivista tuloveroa” (Keskusta 1999, erityisohjelma). Perustuloa puolueen ohjelmassa perustellaan kannustinloukkujen poistajana ja sosiaaliturvan yksinkertaistajana. Malliksi ohjelma ehdottaa negatiivista tuloveroa, joka ”palkitsee työn tekemisen, yrittämisen ja ehkäisee köyhyysloukkujen syntymisen (Keskusta 1998, erityisohjelma). Vasemmistoliitto kertoo vuoden 1998 yleisohjelmassa tavoitteekseen sosiaali- ja työllisyyspolitiikan uudistamisen kansalaistulo- ja kansalaispalkkamallien avulla (Vasemmistoliitto 1998, yleisohjelma). Lisäksi puolue haluaa nykyiseen sosiaaliturvajärjestelmään selkeyttä eri etuuksien yhteensovittamisessa (Vasemmistoliitto 2004, yleisohjelma). Ruotsalaisen kansanpuolueen ohjelmassa pelätään, että ”siirtyminen yhtenäiseen perustulojärjestelmään johtaisi liian suuriin riskeihin” (RKP 1998, erityisohjelma). Puolue haluaisi perustulon sijaan kehittää edelleen syyperustaista sosiaaliturvaa. Ohjelmassaan puolue kertoo kannattavansa hyvinvointitileihin perustuvan järjestelmän selvittämistä, mutta ”pelkää pahoin, että tällaisesta järjestelmästä tulisi nykyistäkin sekavampi (RKP 1998, erityisohjelma).

Konkreetitset uudistukset

Puolueet olivat tehneet perustulon pohjalle myös konkreettisia uudistus- ja muokkausehdotuksia. Ne sisälsivät ehdotuksia, joissa nykyistä sosiaaliturvaa yhdistettiin, muokattiin, selkiytettiin tai korvattiin perustulon avulla. Vuonna 1988 Vihreä liitto julkaisi kolmiosaisen mallin, johon siirryttäisiin perustulojärjestelmän avulla. Mallin ensimmäinen osa koostui ansiosidonnaisista tuista. Toinen osa perustui pienituloisille maksettavasta lisätuesta ja kolmas osa koostui tarveharkintaisesta työkyvyttömiön tuesta. Perustulojärjestelmään olisi liitettävä mukaan myös asumisen tuki (Vihreä liitto 1998, yleisohjelma). Myöhemmin puolue ehdotti perustulon rinnalle yksilöllistä sosiaalityötä ja ”erityistilanteet huomioon ottavaa sosiaalietuusjärjestelmää (Vihreä liitto 2004, vaaliohjelma). Myös Keskusta otti ohjelmassaan kantaa opiskelun mahdollistamiseen ja ehdotti, että ”suunnitellun aikuiskoulutustuen elementtejä on liitettävä sekä yleiseen Työttömyysvakuutukseen että kattavaan perustuloon niin, että erillistä koulutusvakuutuslakia ei tarvita” (Keskusta 1998, erityisohjelma).

Suomen työväenpuolue halusi ohjelmassaan turvata kaikille ”oikeudenmukaisen ja riittävän toimeentulon”. Tähän päästäisiin ohjelman mukaan korottamalla perusturva ja muuttamalla se verottomaksi perustuloksi (STP 2007, vaaliohjelma). Kommunistisen työväenpuolueen ohjelman mukaan tulisi toteuttaa perustulouudistus, jossa vähimmäisperusturva olisi 840 euron perustulo. Myös muut sosiaalitet olisi nostettava samalle vähimmäisperusturvasolulle (KTP 1998, erityisohjelma; KTP 2002, vaaliohjelma; KTP 2006, vaaliohjelma). Vähimmäisperusturvan minimin lisäksi puolue haluaisi määritellä myös sosiaaliturvaetuksille euromääräisen kuukausikaton, joka olisi 2522 euroa (KTP 2002, vaaliohjelma). Perustuloksi nimitetyn vähimmäisperusturvaan ei puolueen ohjelman mukaan kuulu asumistuki ja lääkehoitokorvaukset, vaan ne määriteltäisiin perustulon päälle (KTP 2002, vaaliohjelma; KTP 2006, vaaliohjelma).

Liberaalit vaativat vuoden 2006 ohjelmassaan negatiivisen tuloveron mallia, jossa jokainen saisi kuukausittain ennakoveronpalautuksen eli perustulon, mutta jokaisesta ansaitusta eurosta maksettaisiin veroa 25 - 30 % (Liberaalit 2006, yleisohjelma). Myös kaikille eläkeikäisille maksettaisiin perustulo, jonka lisäksi maksettaisiin ansiosidonnaista työeläkettä.

Työnteon ja sosiaaliturvan yhdistäminen

Vihreä liitto vaatii perustuloa pienten ansiotulojen täydentäjäksi (Vihreä liitto 2002, yleisohjelma; Vihreä liitto 2003, vaaliohjelma). Puolue pitää tärkeänä työnteon ja sosiaaliturvan yhdistämisen kannustavuutta. Se kertoo vuoden 2006 ohjelmassaan perustulon mahdollistavan pientenkin lisäansioiden hankkimisen. Tämä parantaisi pätkätyöläisten, opiskelijoiden ja muiden työelämän ulkopuolella olevien asemaa (Vihreä liitto 2006, yleisohjelma). Vihreä liitto ilmoittaa ohjelmassaan torjuvansa sen, että ”työllisyyden nimissä pienipalkkaisten ihmisten olisi köyhdyttävä, vaan työtä olisi verovaroin subventoitava ja perustulo on siihen hyvä keino” (Vihreä liitto 2005B). Puolue näkee perustulon mahdollistavan myös yrittäjyyden, kulttuurisen luovuuden ja pienen toimeentulon taiteilijoille (Vihreä liitto 2006, yleisohjelma; Vihreä liitto 2005A). Kommunistinen puolue haluaisi 800 euron perusturvan heille, joilla ”ei ole mahdollisuutta osallistua työelämään tai saada muuten toimeentuloaan työttömyyden pätkätoiden, opiskelun, vanhuuden sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi” (Suomen kommunistinen puolue 2006, erityisohjelma).

Byrokratian ja valvonnan vähentäminen

Vihreän liiton ohjelmissa moitittiin nykyiseen sosiaaliturvaan liittyvää byrokratiaa, syyllistämistä ja tukien saajiin liittyvää kontrollia (Vihreä liitto 2002, yleisohjelma; Vihreä liitto 2004, vaaliohjelma; Vihreä liitto 2006, yleisohjelma). Perustulo ”vähentäisi hallinnollista kankeutta ja etuuksien saajien alistamista” (Vihreä liitto 2004, vaaliohjelma). Vaikka perustulo auttaisi ihmisiä suunnittelemaan elämäänsä (Vihreä liitto 2006, yleisohjelma) vaatisi se kuitenkin ”rinnalleen yksilöllistä sosiaalityötä ja erityistilanteet huomioonottavamman sosiaalietuusjärjestelmän” (Vihreä liitto 2002, yleisohjelma).

Suomi nousee – kansa yhdistyy -puolue vaati ohjelmassaan siirtymistä ”nykyisestä passivoivasta sosiaaliturvajärjestelmästä” kansalaispalkkajärjestelmään (Suomi nousee – kansa yhdistyy 2003, vaaliohjelma). Liberaalien tavoite vuoden 2006 ohjelmassa oli puolestaan perustulomalli, jossa ”töitä tekevän ei tarvitsisi mitenkään taktikoida tai pelätä tukien takaisinperintää” (Liberaalit 2006, yleisohjelma).

Kommunistisen työväenpuolueen ohjelmassa todetaan, että ”apua tarvitseva eksyy usein sosiaaliviidakoon, joka on nöyryyttävä, holhoava ja luukuttava”. Vaikka ohjelmassa ei puhuta perustulosta, siinä kerrotaan, että toimeentulotukinormeja pitäisi nostaa ja jokaiselle kuntalaiselle olisi turvattava ”perustoimeentulo” (KTP 2004, vaaliohjelma). Myös Suomen

Kommunistinen puolue esitti, että jokaiselle olisi taattava ilman turhaa byrokratiaa kunnollinen toimeentulo. Tämä olisi järjestettävissä kattavalla perusturvajärjestelmällä (Suomen Kommunistinen Puolue 2006, erityisohjelma). Puolue ei myöskään mainitse perustuloa nimeltä, mutta kuvailee tuloa, joka olisi tarkoitettu ”työttömälle, opiskelijalle, eläkeläiselle, sairaalle, vammaiselle ja muille, jotka eivät voisi sitä (toimeentuloa) saada” (Suomen Kommunistinen Puolue 2006, erityisohjelma).

Oikeudenmukaisuus ja turvallisuus

Oikeudenmukaisuus ja turvallisuus ovat arvoja, jotka kuvaavat yksilönvapauden kehystä. Tässä tutkimuksessa ja tässä tarkastelujaksossa nämä arvot kuuluvat kuitenkin toimeentulon kehykseen. Syynä tähän jakoon on se, että puolueet ovat kuvanneet näillä adjektiiveilla sitä, miten yhteiskunta voisi lisätä oikeudenmukaisuutta ja kansalaistensa turvallisuutta perustulon avulla.

Vihreän liiton ohjelmassa ”vihreässä kunnassa kaikki ovat yhteisön yhdenvertaisia jäseniä. Vähävaraiset ihmiset pärjäävät nykyistä paremmin, kun perustulo muodostaa perimmäisen turvaverkon” (Vihreä liitto 2008, kunnallisvaaliohjelma). Oikeudenmukainen yhteiskunta tarvitsee hyvää sosiaaliturvajärjestelmää, joka puolueen mukaan parhaiten toteutuisi perustulon pohjalle (Vihreä liitto 2005, työelämäohjelma). Puolueen ohjelmissa kerrotaan, että kaikille maksettava perustulo toimisi sekä turvaverkkona, mutta myös ”trampoliinina, joka auttaisi omaehtoiseen selviämiseen, helpottaisi lapsiperheiden tilannetta sekä torjuisi syrjäytymistä (Vihreä liitto 1998, yleisohjelma; Vihreä liitto 2002, yleisohjelma; Vihreä liitto 2005, erityisohjelma; Vihreä liitto 2005, työelämäohjelma). Perustulolla olisi myös ”myönteisiä vaikutuksia kunnan sosiaalipalveluihin”, sillä se vapauttaa sosiaalityöntekijöiden aikaa ihmisten ja perheiden auttamiseen (Vihreä liitto 2004, vaaliohjelma; Vihreä liitto 2008, kunnallisvaaliohjelma).

Kommunistisen työväenpuolueen ohjelman mukaan ”ihmisillä on oltava perusoikeus turvallisiin elämänoloihin, ja jokaiselle kuntalaiselle olisi turvattava perustoimeentulo”. Sosiaalinen perusturva olisi taattava perustulouudistuksella (KTP 1998, erityisohjelma; KTP 2004, vaaliohjelma). Samaa mieltä oli myös Vapaan Suomen liitto, joka vaati vuoden 2003 ohjelmassa ”sosiaalisesti oikeudenmukaista” perustulojärjestelmää, joka mahdollistaisi riittävän toimeentulon kaikissa elämäntilanteissa (Vapaan Suomen liitto 2003, vaaliohjelma).

Velvoitteiden kehys

Velvoitteiden kehukseen liitettävät asiat jakaantuvat tarkastellulla ajanjaksolla kahteen teemaan: 1. työn ja opiskelun yhdistämisen mahdollistaminen ja 2. epätyypillisten työsuhteiden mahdollistaminen

Työn ja opiskelun yhdistäminen

Vasemmistoliiton ohjelmassa koulutus nähtiin tärkeänä perustulon tavoitteena. Vuoden 2007 erityisohjelmassa tavoitteeksi asetettiin siirtyminen ”kohden perustuloa ja tämän yhteydessä parantaa myös opintotukea ja muuta sosiaaliturvaa perustoimeentulon turvaavaksi etuudeksi” (Vasemmistoliitto 2007, erityisohjelma). Ohjelma ehdottaa myös aikuiskoulutuksen suuntaamista matalan koulutustason omaaville henkilöille. Sen mukaan ”työehtosopimusten osaksi on kirjattava suunnitelma työntekijän koulutustason nostamisesta”, ja työn ja opiskelun sujuva vuorottelu on tehtävä mahdolliseksi opintopalkalla (Vasemmistoliitto 2007, erityisohjelma). Ruotsalaisen kansanpuolueen ohjelmasta ei löydy kannatusta perustulolle. Ohjelman mukaan ”niin sanottu kansalaispalkka ei ratkaise ongelmia”. Sen sijaan puolue ehdottaa ”toimeliaisuuteen kannustamiseksi” työttömille annettavaa koulutusta, joka perustuu työelämän tarpeisiin (RKP 1999, vaaliohjelma).

Epätyypillisten työsuhteiden mahdollistaminen

Vihreän liiton ohjelmissa jatkuu vahvana tälläkin tarkastelujaksolla ajatus, jonka mukaan perustulo varmistaisi perustoimeentulon, ja jonka päälle yksilön olisi mahdollisuus tai pakko kerätä lisätuloa ns. epätyypillistä työsuhteista eli erilaisista osa-aika-, keikka-, satunnais- ja matalapalkkatöistä ja osa-aikayrittäjyydestä. Vihreän liiton ohjelmien mukaan perustulo turvaisi kansalaisille kuuluvat nykyiset minimietuudet, jolloin työn vastaanottamien kannattaisi aina (esim. Vihreä liitto 1998, yleisohjelma; Vihreä liitto 2005, työelämäohjelma; Vihreä liitto 2007, vaaliohjelma).

5.3. Puolueohjelmat 2008-2019

Vuosina 2008–2019 puolueiden perustulokeskustelu keskittyi pääasiassa työllisyyden ja toimeentulon kehyksiin. Toimeentulon kehysten teemoja olivat sosiaaliturvan uudistaminen, työnteon ja sosiaaliturvan yhdistäminen, byrokratian ja holhouksen vähentäminen sekä konkreettiset sosiaaliturvan uudistukset. Työllisyyden kehyyksessä keskustelu keskittyi

kolmeen teemaan: työllisyyden parantamiseen, kansalaisprojekteihin sekä yrittäjyyden ja työnteon kannattavuuteen. Teemat vähentyivät ja ainoa yhteinen teema verrattuna aiempaan tarkastelujaksoon oli työntekoon kannustamisen teema. Yksilönvapauden kehukseen painottuvat perustuloehdotukset vähenivät, sillä yksilönvapauden kehystä sivuttiin vain kolmessa ohjelmassa. Velvoitteiden kehyksessä jatkuvan oppimisen, elämäntilanteesta toiseen siirtymisen ja joustavuuden, yrittäjyyden teemat olivat aiempaa vahvempina esillä.

Yksilönvapauden kehys

Kolmannella tarkastelujaksolla yksilönvapauden kehyksessä puolueet tavoittelivat perustulon avulla mahdollisuutta vapautua palkkatyöstä ja keskittyä mielekkääseen tekemiseen (esim. Vasemmistoliitto 2010B; Itsenäisyyspuolue 2019, vaaliohjelma; Eläinoikeuspuolue 2019, vaaliohjelma, Keskusta 2010, yleisohjelma; Vihreä liitto 2014A). Tarkastelujakson loppupuolella vuosina 2015-2019 perustulon tavoitteeksi asetettiin myös ns. aktiivimallin vastavoimana toimiminen, sillä ohjelmissa vaadittiin irtautumista suoritepohjaisesta sosiaaliturvasta (esim. Vihreä liitto 2018A; Piraattipuolue 2019, vaaliohjelma; Vasemmistoliitto 2016, erityisohjelma; Eläinoikeuspuolue 2019, vaaliohjelma).

Uudet perustulokokeilut

Uusi teema yksilönvapauden kehukseen syntyi Suomen perustulokokeilun innoittamana. Vaikka Sipilän hallituksen perustulokokeilu ei miellyttänyt kukaan puolueita, antoi se niille toivoa ja intoa suunnitella uusia kokeiluja. Uusia perustulokokeiluja ovat ohjelmissaan toivoneet Vasemmistoliitto, Piraattipuolue, Vihreä liitto ja Eläinoikeuspuolue (esim. Vihreä liitto 2019, vaaliohjelma; Piraattipuolue 2015, vaaliohjelma; Vasemmistoliitto 2018B; Eläinoikeuspuolue 2019, vaaliohjelma).

Palkkatyöstä vapautuminen

Vasemmistoliiton ohjelmassa muistutetaan, ettei voida olettaa, että palkkatyötä riittää kaikille sitä haluaville. Puolueen mukaan perustulo ”tarkoittaa muutosta kohti ihmisten suurempaa itsenäisyyttä ja vähemmän palkkatyökeskeistä yhteiskuntaa. Perustulo myös vähentää ihmisten riippuvuutta sekä epätyytyttävästä palkkatyöstä sekä sosiaalisesta holhouksesta”. (Vasemmistoliitto 2010B).

Eläinoikeuspuolueen mukaan työn automatisoituminen ja tekniikan kehittyminen muuttavat suhtautumista työntekoon. ”Yhteiskunnan työkeskeisyydestä onkin luovuttava, ja työsuoritusten linkittäminen yksilön ihmisarvoon, elantoon tai selviytymiseen tulee purkaa”. Perustulon puolue näkee ”askeleena kohti yhteiskuntaa, jossa palkkatyö ei ole olemassaoloamme olennaisesti määrittävä tekijä (Eläinoikeuspuolue 2019, vaaliohjelma).

Vastikkeeton perustulo

Osa puolueista haluaisi pitää perustulon alkuperäisen määritelmän mukaisena tulona, jonka mukaan perustulo on ”vastikkeetonta ja säännöllistä tuloa” (esim. De Whispelaere 2012,15). Perustulo nähdään ohjelmissa myös vastatoimena vuonna 2018 alkaneille osallistavan sosiaaliturvan mallille ja ns. aktiivimallille. Vihreä liitto toivoi vuonna 2016 ohjelmassaan testata perustulomallia, ”jonka tulee täyttää perustulon kriteerit”. Tämä tarkoitti sitä, että perustulon täytyisi olla vastikkeeton ja elämäntilanteesta riippumaton tulo, joka korvaisi nykyiset minimietuudet ja joka vähenisi tötulojen noustessa (Vihreä liitto 2016A). Perustuloon olisi oikeutettu ”jokainen suomalainen” ja sen tarkoitus olisi turvata toimeentulo nykyistä sosiaaliturvaa yksinkertaisemmalla tavalla. Vuonna 2018 Vihreä liitto ehdotti vastikkeettoman ja riittävän perustulon takaamista kaikille. Sitä ennen tarvitaan kuitenkin nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän selkeyttämistä. Tavoitteena nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän selkeyttämisellä ja perustulon käyttöönotolla on tulo- ja varallisuuserojen kaventaminen ja yhdenvertaisuuden lisääminen (Vihreä liitto 2018, erityisohjelma). Vastikkeeton perustulo olisi puolueen mukaan paras ratkaisu nykyisen 2000-luvun yhteiskunnan ongelmiin (Vihreä liitto 2019, vaaliohjelma).

Vasemmistoliitto lähtee ajatuksesta, että osa tuotannon tuloksesta jaettaisiin kaikille vastikkeettomana perustulona. Perustulosta täytyisi puolueen mukaan muodostaa ”kansalaisyhteisyys, jonka toteuttamista edistettäisiin kansainvälisellä politiikalla” (Vasemmistoliitto 2013, erityisohjelma). Perustulo olisi vaihtoehto osallistavalle sosiaaliturvalle. Perustuloon ei saisi liittää vastikkeen vaatimista, sillä silloin se puolueen mielestä ”muuttuu käytännössä vain matalapalkkatueksi” (Vasemmistoliitto 2016, erityisohjelma). Vuonna 2018 puolue ehdotti työllisyystakuun ja muun vastikkeellisen edun sijaan etenemistä vastikkeettoman perustulon suuntaan. Vasemmistoliiton perustulo-ohjelmassa ”kaikille täysi-ikäisille maksettaisiin säännöllisesti ja vastikkeetta rahaa toimeentuloa vastaan (Vasemmistoliitto 2018C). Perustulo korvaisi nykyiset

perusturvaetuudet ja perustoimeentulon ja takaisi työttömille mahdollisuuden opiskella ja päivittää osaamistaan (Vasemmistoliitto 2018C; Vasemmistoliitto 2018B).

Piraattipuolueen mukaan ”sosiaaliturvan tulee pääosin perustua kaikkien kansalaisten vastikkeettomaan perustuloon”, joka korvaisi suuren osan nykyisistä tuista (Piraattipuolue 2011, yleisohjelma; Piraattipuolue 2014, vaaliohjelma; Piraattipuolue 2019, vaaliohjelma). Myös Itsenäisyyspuolueen katsoi perustulon olevan ”vastikkeetonta tuloa, joka mahdollistaa vaatimattoman elintason tyytymisen ilman tarvetta todistella jotain” (Itsenäisyydenpuolue 2019 vaaliohjelma). Puolue uskoi perustulon vapauttavaa ”valtavan määrän potentiaalia sellaisiin kohteisiin, jotka ihmisiä kiinnostaa” ja se näki perustulon olevan ”täysin vastakkainen kuin aktiivimallissa, jossa ajatellaan ihmisen olevan lähtökohtaisesti haluton tekemään mitään” (Itsenäisyydenpuolue 2019, vaaliohjelma). Eläinoikeuspuolue esittää ohjelmassaan, että ”ihmisvoimin tehtävän työn vähentyessä palkkatyön rooli yksilön tulonlähteenä ja identiteetin rakentajana vähenee”. Tämän vuoksi puolue ehdottaa vastikkeetonta perustuloa, jonka rinnalla se kuitenkin säilyttäisi myös hyvinvointiyhteiskunnan sosiaalipalvelut (Eläinoikeuspuolue 2019, vaaliohjelma).

Tekemisen mielekkyys

Vihreä puolue kannattaa ohjelmassaan vähintään nykyisen perusturvan tasoista perustuloa, joka lisäisi ihmisten mahdollisuutta päättää omasta elämästään (Vihreä liitto 2014A). Puolueen mukaan perustulo myös ”vapauttaa ihmiset valitsemaan ja etsimään itselleen mielekästä tekemistä”. Samalla perustulo tekisi työn vastaanottamisesta kannattavaa ja mahdollistaisi erilaiset työn tekemisen muodot (Vihreä liitto 2014A). Perustulon aktivoivaan voimaan uskoo myös Itsenäisyyspuolue, joka toteaa, että ”vastikkeeton perustulo ei passivoita suurinta osaa, vaan päinvastoin se vapauttaa ihmiset toimimaan (Itsenäisyyspuolue 2019, vaaliohjelma). Vasemmistoliitto uskoo, että automaation kehittymisen myötä työaika voitaisiin lyhentää ja samalla keskittyä sisällöllisesti mielekkäisiin töihin. Perustulolla kompensoitaisiin tällöin työnajan lyhentämisestä johtuvaa ansionmenetystä (Vasemmistoliitto 2013, erityisohjelma).

Keskusta toteaa lähtökohtana olevan se, että ”ihminen kantaa vastuunsa omasta elämästään ja lähimmäistään sekä huolehtii niistä, joiden omat voimat eivät riitä”. Sosiaalipolitiikan tavoitteeksi puolue näkee ihmisten omavoimaisuuden lisäämisen ja palvelutarpeen vähentämisen, jotta ”joka tapauksessa palveluita tarvitseville” riittäisi

resursseja (Keskusta 2010, yleisohjelma). Keskusta toteaa myös, että ”raha ei ole onnen tae, mutta taloudellinen turva vapauttaa ihmisen itsensä kehittämiseen ja toimintaa toisten hyväksi” (Keskusta 2018, yleisohjelma).

Uudet perustulokokeilut

Vaikka Sipilän hallituksen perustulokokeilu ei ole saanut Suomessa suurta suosiota, on se kuitenkin innostanut puolueita kehittämään jo uusia kokeiluita. Voimakkaimmin uusia perustulokokeiluita on ehdottanut Vihreä liitto. Avauksen perustulokokeiluun teki Keskusta, kun se ohjelmassaan ehdotti perustuloa vuonna 2015. Tämä ehdotus toteutui, kun Juha Sipilän hallitus otti yhdeksi kärkihankkeekseen perustulokokeilun vuonna 2015. (Keskusta 2015C). Keskustan ohjelmassa haluttiin kokeilla alueellista perustuloa sosiaaliturvan, verotuksen ja työn yhdistämiseksi (Keskusta 2015B).

Vuoden 2015 Varjo-ohjelmassa Vihreä liitto esitti perustulokokeilua, jonka tarkoituksena olisi ollut arvioida perustulon vaikutuksia eri elämäntilanteissa olevilla ihmisillä (Vihreä liitto 2015A). Tämän perustulokokeilun tulokset puolue olisi siirtänyt nykyisen sosiaaliturvan uudistamisen pohjaksi (Vihreä liitto 2015A). Suomen nykyisen sosiaaliturvan uudistaminen oli tavoitteena myös Vihreän liiton ohjelmassa, jossa puolue ehdotti perustulokokeilun laajentamista erilaisiin ihmisryhmiin. Kokeilua ei ohjelman mukaan saisi rajata vain tiettyyn ihmisryhmään, ”sillä se vääristää kokeilun tuloksia ja toimii koko perustulon ideaa vastaan” (Vihreä liitto 2016A.) Perustulokokeilun tulosten perusteella olisi muutettava nykyistä sosiaaliturvajärjestelmään, joka ”on aikoinaan ollut aivan erinomainen, mutta jäänyt auttamatta työelämän muutosten jalkoihin” (Vihreä liitto 2016A.) Vihreä liitto esitti Vihreämpi yhteinen Eurooppa – Euroopan unionin perusohjelmassaan perustulokokeilun laajentamista eurooppalaiseksi perustulokokeiluksi (Vihreä liitto 2013, erityisohjelma).

Myös Vasemmistoliitto toivoi uutta perustulokokeilua. Vuonna 2018 puolue halusi jatkaa ja laajentaa perustulokokeilua. Samalla se esitti toteutettavaksi maakunta- ja kuntakohtaisia perustulokokeiluja (Vasemmistoliitto 2018, erityisohjelma). Perustulokokeilussa olisi puolueen mukaan otettava huomioon esimerkiksi se, että yksi kokeiluryhmä vastaisi suomalaista työikäistä väestöä. Tämän lisäksi täytyisi luoda toinen ryhmä, joka muodostuisi alueesta, jonka kaikki asukkaat olisivat kokeilussa mukana. Kokeilun työllisyysvaikutusten lisäksi olisi arvioitava myös hyvinvointi- ja terveystuloksia sekä kokemuksia järjestelmästä, jonka lisäksi mukaan tulisi ottaa verovaikutukset. Puolue olisi halunnut myös

kokeilla erilaisia perustulomalleja (Vasemmistoliitto 2018C). Vuonna 2019 Vasemmistoliitto ehdotti ”aiempaa laajempaa perustulokokeilua, jonka avulla tutkitaan perustulon vaikutuksia suomalaiseen työikäiseen väestöön” (Vasemmistoliitto 2019, vaaliohjelma).

Sosiaalityön lisääminen

Keskusta ja Suomen kommunistinen puolue toivat perustulon tavoitteisiin uuden näkökulman yhdistäessään siihen sosiaalityön mahdollistamisen. Keskusta uskoi, että perustulojärjestelmän myötä ihmisten turvallisuus on taattu. Tämä vapauttaa kuntien sosiaalityöntekijöille aikaa ja mahdollisuuksia huolehtia paremmin ennaltaehkäisevästä sosiaalityöstä (Keskusta 2010, yleisohjelma). Suomen kommunistinen puolue haluaisi perustulon turvaaman toimeentulon kaikille täysi-ikäisille. Tämän lisäksi puolue haluaisi lisätä sosiaalityön määrää, ”jotta jokaiselle tukea tarvitsevalla on mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti sosiaalityöntekijän kanssa, saada tukea viivytyksettä ja jotta ehkäisevää sosiaalityötä voidaan kehittää” (SKP 2011, vaaliohjelma).

Työllisyyden kehys

Työllisyyden kehyksessä puolueet puolustavat perustuloa sen yrittäjyyteen ja työn tekoon kannustavuudella sekä muilla työllisyysvaikutuksilla.

Työn tekemisen ja toimeliaisuuden kannustaminen perusturvan uudistuksilla

Keskustan ohjelmissa työllisyyden kehyksessä korostuu työntekoon kannustava perustulo. Keskusta liittyy työllisyyden kehykseen usein myös toimeliaisuutta lisäävän sosiaaliturvan uudistamisen. Vuonna 2010 Keskusta kertoi tavoitteekseen ”työntekoon kannustava ja yksinkertainen sosiaaliturva, joka voidaan toteuttaa negatiivisen tuloveron tai perustulon keinoin” (Keskusta 2010, yleisohjelma). Vuonna 2015 puolue halusi ohjelmassaan kehittää sosiaaliturvaa sekä turvaamaan perustoimeentuloa, mutta myös kannustamaan työn vastaanottamiseen. Perustuloa tulisi testata ja kehittää alueellisin kokeiluin (Keskusta 2015, vaaliohjelma).

Työhön kannustava perustulo

Työllisyyden parantaminen oli Keskustan tärkein vuoden 2016 erityisohjelman tavoite. Tavoitteen puolue halusi toteuttaa kehittämällä nykyistä sosiaaliturvaa perustulon suuntaan

(Keskusta 2016 erityisohjelma). Perusturvan uudistaminen työtekkoon kannustavaksi oli Keskustan tavoitteena myös vuonna 2019. ”Kannustava perustulo” poistaisi Keskustan mukaan tuloloukut, helpottaisi tulojen yhteen sovittamista ja kannustaisi työn vastaanottamiseen (Keskusta 2019, vaaliohjelma). Perustulomalliksi Keskusta ehdotti negatiivisen tuloveron mallia, ”joka pienenee ja poistuu verotuksen kautta tulojen kasvaessa” (Keskusta 2019, vaaliohjelma).

Vihreä liitto halusi työn vastaanottamiseen kannustavan perustulon, joka olisi helpottanut sosiaaliturvan ja työtulojen yhdistämistä. Puolue ehdotti myös työhön kannustavaa, kaikille aikuisille maksettavaa nykyisen perusturvan suuruista etuutta: ”Uudistetaan sosiaaliturva perustuloksi – tehdään työn vastaanottamisesta aina kannattavaa” (Vihreä liitto 2015B). Perustulo oli Vihreän liiton mukaan paras tapa kannustaa työn tekemiseen (Vihreä liitto 2016, erityisohjelma hyvinvointi). Perustulon etuna nykyiseen järjestelmään on puolueen mukaan se, että se tekee työn teosta aina kannattavaa, koska ”jokainen ansaittu euro näkyy ihmisen kukkarossa” (Vihreä liitto 2016, muu ohjelma perustulo). Perustulo vaikuttaisi myös yrittäjiin: yrittäjien sosiaaliturva paranisi perustulon avulla, mutta sosiaaliturvaa olisi puolueen mukaan parannettava jo ennen perustulon käyttöönottoa (Vihreä liitto 2014A).

Itsenäisyydenpuolue haluaisi ”lisää osallisuutta, toimeliaisuutta ja toimeentuloa. Sekä perustulon ja oikeuden työhön”. Puolue haluaisi luoda ”perustulojärjestelmän, joka rohkaisee toimeliaisuuteen ja turvaa kohtuullisen toimeentulon kaikissa elämäntilanteissa” (Itsenäisyydenpuolue 2015, vaaliohjelma). Myös Kommunistinen puolue ehdottaa perustuslakiin kirjattavaksi oikeuden työhön. Ja perustuloksi 1200 euroa (KTP 2019, vaaliohjelma). Sininen tulevaisuus ehdottaa ohjelmassaan, että ”matalapalkkaisille maksetaan palkan päälle ”käänteistä tuloveroa”, joka tekee työnteosta aina kannattavaa” (Sininen tulevaisuus 2018, erityisohjelma).

Sen sijaan Perussuomalaisten mielestä ”vastikkeettoman rahan ei pitä olla politiikan lähtökohtana”. Perussuomalaiset haluaisivat painottaa enemmän kannustavuutta siten, että osallistumisesta työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin ja aktiivisesta työnhausta nykyistä paremmin (Perussuomalaiset 2011, vaaliohjelma).

Työstä vapautuminen

Osa puolueista näki työntekoon kannustamisen perustulon tavoitteeksi, mutta muutaman puolueen tavoitteet olivat täysin päinvastaisia. Vasemmistoliiton ja Eläinoikeuspuolueen tavoitteisiin kuului työstä vapautuminen perustulon avulla.

Vasemmistoliitto uskoi vuoden 2010 erityisohjelmassaan, ettei palkkatyötä riitä kaikille sitä haluaville. Koska yhteiskunnan on kuitenkin turvattava yksilön toimeentulo, on puolueen mukaan perustulo tähän ”turvallisin, joustavin ja oikeudenmukaisin tapa” (Vasemmistoliitto 2010, erityisohjelma Rikkaus lisääntyy...). Turvaverkon lisäksi perustulo myös ”tarkoittaa yhteiskunnallista muutosta kohti ihmisten suurempaa itsenäisyyttä ja vähemmän palkkatyökeskeistä yhteiskuntaa, jossa tunnustetaan, että muukin inhimillinen toiminta kuin palkkatyö on mahdollistamisen arvoista” (Vasemmistoliitto 2010, erityisohjelma Rikkaus lisääntyy...). Lisäksi ”perustulo vähentää ihmisten riippuvuutta sekä epätyydyttävästä palkkatyöstä että sosiaalisesta holhouksesta” (Vasemmistoliitto 2010, erityisohjelma Rikkaus lisääntyy...).

Eläinoikeuspuolueen mukaan ”yhteiskunnan työkeskeisyydestä on luovuttava, ja työsuorituksen linkittäminen yksilön ihmisarvoon, elantoon tai selviytymiseen tulee purkaa” (Eläinoikeuspuolue 2019, vaaliohjelma On eläinpolitiikan aika). Perustulo nähdään ohjelmassa ”askeleena kohti yhteiskuntaa, jossa palkkatyö ei ole olemassaoloamme olennaisesti määrittävä tekijä” (Eläinoikeuspuolue 2019, vaaliohjelma On eläinpolitiikan aika). Ohjelmassa vaaditaan myös palkattoman ja vapaaehtoistyön arvostuksen lisäämistä (Eläinoikeuspuolue 2019, vaaliohjelma On eläinpolitiikan aika).

Yrittäjyys ja itsensä työllistäminen

Vihreän liiton mukaan perustulo olisi aloittelevalle yrittäjälle turva kausiluontoisten tulojen varalle. Puolueen mukaan ”uusien yritysten syntymistä voidaan vauhdittaa viranomaisasiointia helpottamalla, matalapalkkaisen työn verotusta keventämällä, yrittäjän sosiaaliturvaa uudistamalla ja ottamalla käyttöön perustulo”. Perustulo antaisi myös yrittäjälle turvaa kausiluontoisten tulojen varalle (Vihreä liitto 2016D). Myös Vasemmistoliiton ohjelman mukaan perustulo helpottaisi sekä itsensä työllistäjien ja freelancereiden että työttömien ja osa-aikatyössä olevien toimeentuloa (Vasemmistoliitto 2015, vaaliohjelma).

Vihreä liitto, Vasemmistoliitto ja Itsenäisyydenpuolue tavoittelivat perustulolla turvampaa toimeentuloa myös taiteilijoille, urheilijoille ja muille kulttuurialan itsensä työllistäjille (Itsenäisyydenpuolue 2015, vaaliohjelma; Vasemmistoliitto 2018E; Vihreä liitto 2013, muu ohjelma; Vihreä liitto 2018B). Esimerkiksi Vasemmistoliitto ehdotti perustuloa ratkaisuna ”taiteilijoiden ja kulttuurialan itsensä työllistäjien aseman helpottamiseksi”. Perustulo turvaisi taide- ja kulttuurialojen ammattilaisten perustoimeentulon, mutta apurahajärjestelmää ei perustulo kuitenkaan korvaisi (Vasemmistoliitto 2018E.) Perustulon lisäksi olisi puolueen mukaan rakennettava ansiosidonnaista järjestelmää kohti oikeudenmukaisempaa ja joustavampaa yhdistelmävakuutusta. Lisäksi Itsenäisyydenpuolue vaati, että tieteen ja taiteen takaamiseksi olisi työn taloudellisen tuottavuuden ja toimeentulon välinen suhde katkaistava. Perustulo mahdollistaisi puolueen mukaan tekijänoikeus- ja rahoitusjärjestelmien uudistamisen (Itsenäisyydenpuolue 2015, vaaliohjelma).

Työtuntien kompensointi

Itsenäisyydenpuolue näki, että automaatio ja digitalisoituminen vähentävät työn määrää. Samalla vähenevät työtunnit ja työurat, jonka kompensoimiseksi olisi otettava käyttöön perustulo (Itsenäisyydenpuolue 2019, vaaliohjelma). Vasemmistoliiton mukaan ”Suomesta tulee tehdä maailman johtava maa niin teknologisessa kehityksessä kuin yhteiskunnan kyvyssä ennakoida teknologista kehitystä. Teknologian tuottamaa eriarvoistumista puolue vähentäisi työaika lyhentämällä, työaikapankeilla ja verouudistuksilla sekä perustulolla (Vasemmistoliitto 2016, erityisohjelma; Vasemmistoliitto 2018D).

Toimeentulon kehys

Viimeisellä tarkastellulla jaksolla toimeentulon kehityksessä puolueet keskittyivät lähinnä sosiaaliturvan yhtenäistämiseen ja selkeyttämiseen. Sosiaaliturvaan haluttiin myös joustavuutta työnteon mahdollistamiseksi ja byrokratian vähentämiseksi. Osa puolueista näki perustulon myös mahdollistavan asumisen nykyistä asumistukea paremmin.

Sosiaaliturvan yhtenäistäminen

Vasemmistoliiton 2000-luvun ohjelmissa perustulon tavoitteeksi on usein asetettu nykyisen perusturvan yhtenäistäminen. Vasemmistoliiton vuoden 2010 vaaliohjelman mukaan perusturvan taso on jäänyt yleisestä ansiokehityksestä, ja sitä olisi yhtenäistettävä, korotettava ja sidottava ansioindeksiin. Yhtenäisen perusturvan alle kuuluisivat työttömät,

pientä eläkettä, sairaus-, äitiys-, isyys- ja vanhempainrahoja saavat sekä opintorahaa, kodinhoidontukea ja yrittäjien starttirahaa saavat. Yhtenäistetty perusturva olisi puolueen mukaan ”ensimmäinen askel kohti perustuloa” (Vasemmistoliitto 2010, vaaliohjelma; Vasemmistoliitto 2010B; Vasemmistoliitto 2016, erityisohjelma).

Vuonna 2018 Vasemmistoliitto ilmoitti ohjelmassaan edelleen tavoittelevansa sosiaaliturvan uudistamista perustulon avulla. Uudistamisella purettaisiin sosiaaliturvan byrokratiaa ja korotettaisiin ja yhtenäistettäisiin pienimpiä etuuksia (Vasemmistoliitto 2018D). Uusi sosiaaliturva yhdistäisi työmarkkinatuen, peruspäivärahan, kansaneläkkeen, perustason sairaus- ja vanhempainpäivärahat, kodinhoidontuen, opintorahan ja yrittäjien starttirahan. Erillisinä pysyisivät asumistuki sekä osa syyperustaisista etuuksista, kuten vammaistuki (Vasemmistoliitto 2018C; Vasemmistoliitto 2018B).

Suomen kommunistinen puolue halusi vuoden 2011 vaaliohjelmassaan koosta yhtenäiseksi perusturvaksi peruspäivärahan, työmarkkinatuen, pienten eläkkeiden, opintorahan, toimeentulotuen perusosan, kuntoutusrahan sekä alimpien sairaus- ja vanhempainrahojen, nostaa niiden tasoa ja sitoa ne indeksiin. Uusi perusturva korvaisi pääosin perustoimeentulon, mutta sen rinnalla säilyisivät lapsilisät, ansiosidonnainen työttömyysturva ja harkinnanvaraiset tuet. (SKP 2011, vaaliohjelma.) Vuonna 2019 puolue esitti ohjelmassaan 1200 euron suuruista, verotonta perusturvaa, joka olisi suunnattu kaikille täysi-ikäisille Suomen kansalaisille tai muuten maassa oleskeleville. Perusturvaa kansalaiset saisivat ”niissä elämäntilanteissa, joissa heillä ei ole mahdollisuutta osallistua työelämään tai saada muutoin riittävää toimeentuloa työttömyyden, opiskelun, sairauden, vanhuuden tai muun syyn vuoksi” (Suomen kommunistinen puolue 2019, vaaliohjelma).

Kommunistinen työväenpuolue vaati oikeudenmukaista, tasa-arvoista ja solidaarista sosiaalipolitiikkaa. Puolue halusi perustulouudistusta, jossa ”vähimmäisperusturva on 1100 euroa verottomana, indeksiin sidottuna”. Sairaus- ja äitiyspäivärahaa, eläkkeitä ja opintotukea nostettaisiin samalle tasolle. Asumistuki ja lääkekorvaukset olisivat erillisiä perusturvasta (Kommunistinen työväenpuolue 2010, vaaliohjelma). Vuoden 2014 ohjelman ehdotus sisälsi samat tavoitteet, mutta vähimmäisperusturvan määrä oli 1200 euroa (Kommunistinen työväenpuolue 2014, erityisohjelma).

Feministisen puolueen vuoden 2019 ohjelman mukaan perustulon tulisi kattaa todelliset elinkustannukset, joka puolueen mukaan olisi takuueläkkeen määrä eli 785 euroa. Perustulo kattaisi kaikki ”perustason etuudet”, paitsi vanhempainrahaa, vammaistukea, asumistukea

tai ehkäisevää tai täydentävää toimeentulotukea. ”Feministinen perustulo” on kaikille suunnattu tulo, joka koostuu perustulosta ja syyperusteisista lisistä (Feministinen puolue 2019, vaaliohjelma). Itsenäisyyspuolueen vuoden 2019 vaaliohjelmassa vaaditaan kaikille maksettavaa perustuloa. Perustuloa maksettaisiin kaikille täysi-ikäisille, mutta se perustuisi negatiiviseen perustuloon ja vähenisi työtulojen lisääntyessä. Eläkeläisten perustulon määrään vaikuttaisi myös työhistoria, mutta tuloa rajoitettaisiin eläkekatolla (Itsenäisyyspuolue 2019, vaaliohjelma).

Sinisen tulevaisuuden Sininen perusturva on ”työkykyisille ja-ikäisille tarkoitettu sosiaaliturvamalli. Se rakentuu käänteisen tuloveron idealle, jossa useita eri sosiaaliturvan tukimuotoja yhdistetään yhdeksi perustueksi”. Perustukeen kuuluisivat asumistuki, peruspäiväraha, työmarkkinatuki sekä toimeentulotuki osittain. Perustuen päälle on mahdollista ansaita ansiosidonnaista päivärahaa. He, jotka eivät ole työmarkkinoilla, saavat perustulona nykyisenkaltaisen toimeentulotuen (Sininen tulevaisuus 2018, erityisohjelma).

Sosiaaliturvan selkeyttäminen

Vihreä liitto haluaisi uudistaa sosiaaliturvaa perustulolla, ”joka tuo tasa-arvoa ja selkeyttä sekä todennäköisesti myös säästöjä ja tuottoja, kun kansalaiset voivat keskittyä työntekoon tukihakemusten sijaan” (Vihreä liitto 2015B). Puolueen pitkän aikavälin tavoitteena on siirtyä perustulomalliin ja tällä hetkellä on ”jatettava määrätietoisia askeleita kohti perustuloa ja kohti yksinkertaisempaa ja kannustavampaa perusturvaa” (Vihreä liitto 2014A).

Vasemmistoliitto haluaa, että ”joutuessaan työttömäksi, yllättävien elämänmuutosten edessä tai yritystoiminnan epäonnistuessa yhteiskunta varmistaa riittävän perustoimeentulon”. Nykyistä perusturvaa kuvataan ohjelmassa monimutkaiseksi, passivoivaksi ja lannistavaksi (Vasemmistoliitto 2016, erityisohjelma).

Itsenäisyydenpuolue uskoo, että ”perustulo on paljon nykyistä sosiaaliturva yksinkertaisempi järjestelmä, joten sen hallinto olisi edullisempaa”. Perustulo rahoitettaisiin nykyisen sosiaaliturvan tavoin verovaroista (Itsenäisyydenpuolue 2019, vaaliohjelma). Piraattipuolue tavoittelee ohjelmassaan ”toimeentulon turvaavaa perustuloa” heille, joiden tulot tulevat epäsäännöllisinä tai satunnaisina piikkeinä. Perustulo varmistaisi sen, ettei tukien vuoksi tarvitsisi ”taistella”, eikä työnteko johtaisi tulo- tai kannustinloukkuihin (Piraattipuolue 2011, yleisohjelma).

Joustava sosiaaliturva

Vasemmistoliiton ohjelmassa perustulon nähdään korvaavan nykyisen starttirahajärjestelmän. Vasemmistoliitto haluaisi parantaa sosiaaliturvaa ja uudistaa sitä kohti perustuloa” (Vasemmistoliitto 2019, vaaliohjelma). Samalla kannalla ovat Vihreät, jotka haluaisivat työn ja sosiaaliturvan yhdistämisen ”saumattomaksi ottamalla askeleita kohti perustuloa” (Vihreä liitto 2014B). Joustavan sosiaaliturvan tarve nousee esiin erityisesti yrittäjien asemaa tarkasteltaessa. Vasemmistoliitolle perustulo auttaisi yritystoiminnan käynnistämistä ilman viiveitä (Vasemmistoliitto 2018B). Vihreä liitto varmistaisi yrittäjien ja itsensä työllistäjien sosiaaliturvan suomalla heille palkansaajia vastaavan toimeentuloturvan. (Vihreä liitto 2014B). Myös Liberaalipuolue (entinen Viskipuolue) korvaisi nykyisen sosiaaliturvan perustulolla ja laajentaisi sitä pätkätyöläisiin ja yrittäjiin. Puolueen mukaan ”kannustinloukut olisi korvattava joko perustulolla, perustilillä tai nykyjärjestelmää parantamalla esimerkiksi kehittämällä tulon suojaosaa”, sillä ”järkevä sosiaaliturva parantaisi palkansaajan asemaa työmarkkinoilla” (Liberaalipuolue 2016, vaaliohjelma). Vuonna 2016 ohjelmassa puolue halusi ulottaa sosiaaliturvan ”yhdenvertaisesti sekä opiskelijoihin, pätkätyöläisiin että yrittäjiin”. Uuden sosiaaliturvan malliksi puolue halusi sosiaaliturvatilimallin tai perustulon (Liberaalipuolue 2016, yleisohjelma).

Itsenäisyyspuolueen ohjelmassa toivottiin ”perustulojärjestelmää, joka rohkaisee toimeliaisuuteen ja turvaa kohtuullisen toimeentulon kaikissa elämäntilanteissa” (Itsenäisyyspuolue 2015, vaaliohjelma). Sininen tulevaisuus ehdotti puolestaan ”käänteistä tuloveroa eli verotuksen ja sosiaaliturvan yhdistelmää, jossa pienituloisten työntekijöiden ansioita lisätään yhteiskunnan varoin” (Sininen tulevaisuus 2018, erityisohjelma).

Työhön kannustava perustulo

Osa puolueista kannatti perustuloa sen joustavuuden vuoksi, toiset puolueet asettivat perustulon tavoitteeksi työhön kannustavuuden ja vähäistenkin tuntimäärien vastaanottamisen kannustamisen. Työhön kannustavaa perustuloa on tavoitellut pääasiassa Vihreä liitto, joka vuoden 2014 ohjelmassaan toteaa: ”Kaikkien yhteiskunnan nykyisten tukien tulee olla sovitettavissa osa-aikaiseen työskentelyyn” (Vihreä liitto 2014B). Uutta perustulomallia esitelleessä puolue ehdotti järjestelmää, joka ”olisi yksinkertaisempi,

paremmin köyhyyttä vähentävä ja jonka avulla työn ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen olisi nykyistä helpompaa (Vihreä liitto 2014B.)

Vuonna 2015 Vihreä liitto halusi uudistaa nykyisen sosiaaliturvan ”perustuloksi, jotta ihmiset pääsevät työhön ja sosiaaliturva nostaa ihmisiä köyhyydestä (Vihreä liitto 2015A). Saman vuoden vaaliohjelmassa perustuloa esiteltiin uudistuksena, joka ”kannustaa ja vapauttaa. Se takaa, että työ on kaikissa tilanteissa tekijälle kannattavaa” (Vihreä liitto 2015, vaaliohjelma). Puolueen mukaan ”suomalainen sosiaaliturva on aikoinaan ollut aivan erinomainen, mutta jäänyt auttamatta työelämän muutosten jalkoihin” (Vihreä liitto 2016A). Perustulo ”parantaisi työn tekemisen, itsensä työllistämisen ja sosiaalietuuksien yhteensovittamista” (Vihreä liitto 2016C) sekä ”tekisi työhön pääsystä helpompaa, turvasta parempaa ja työstä aina kannattavaa” (Vihreä liitto 2016E).

Keskustan mukaan ”kannustinloukkuja, väliinputoajia ja kannustavuuden puutetta on vielä jäljellä”. Ratkaisuksi tähän puolue esitti ”asteittain kannustavaa vähimmäisturvaa, jotta työn tai koulutuksen motivaatio ja vastaanottaminen helpottuu” (Keskusta 2010, yleisohjelma). Sinisen tulevaisuuden ohjelmassa negatiivisen tuloveron saamisen ehtona olisi puolestaan aktiivinen työnhaku tai viranomaisen osoittamiin palveluihin osallistuminen (Sininen tulevaisuus 2018, erityisohjelma). Itsenäisyydenpuolue rakentaisi työllistymisturvajärjestelmän, jolla varoja ohjattaisiin aloille, joilla on työvoimapulaa. ”Perustulon avulla työntekijöitä olisi huomattavasti helpompaa kohdentaa sinne, missä tarvetta on” (Itsenäisyydenpuolue 2019, vaaliohjelma).

Asumisen tuen uudistus

Vihreä liitto kertoi ohjelmassaan teettämästään mikrosimulaatiomallista, jolla oli mahdollista tutkia perustulon ja asumistuen yhteisiä kannustinvaikutuksia. Nykyinen sosiaaliturvamalli vaatisi Vihreän liiton mukaan laajaa perustuloon pohjautuvaa uudistusta. Myös asumistukijärjestelmä uusittaisiin perustuloon pohjautuvaksi, kuntakohtaisesti vaihtelevaksi tueksi. Puolue poistaisi uudistuksessa asumistuen hakijan yhteyden puolison tuloihin ja lisäisi ansiotulojen suojaosan myös eläkkeensaajan asumistukeen (Vihreä liitto 2014C). Samoin Liberaalipuolueen mukaan ”asumistukijärjestelmästä on nykyisessä laajuudessaan tullut kansantaloudellisesti kestävä”. Asumistukijärjestelmään käytettyä summaa tulisi puolueen mukaan vähentää ja korvata perustulolla tai sosiaaliturvatilillä (Liberaalipuolue 2016, yleisohjelma).

Vasemmistoliitto sen sijaan ei usko perustulon korvaavan asumistukea, sillä ”mikään lähitulevaisuudessa realistinen perustulo ei yllä niin korkealle, että se korvaisi sekä toimeentulotuen että asumistuen (Vasemmistoliitto 2018B).

Perustulo oikeudenmukaisuustekijänä

Itsenäisyyspuolue halusi vuonna 2011 perustulon, verotuksen ja ja tulonjaon oikeudenmukaisemmaksi (Itsenäisyydenpuolue 2011, vaaliohjelma). Kommunistisen työväenpuolueen mukaan ”sosiaalipolitiikan tulee olla oikeudenmukaista, tasa-arvoista ja solidaarista”. Tähän kuuluu puolueen mukaan kuukausittainen, määritelty perustulo, jonka lisäksi tulisivat asumistuki ja korvaukset lääkehoitokuluihin (KTP 2010, vaaliohjelma; KTP 2014, erityisohjelma). Vasemmistoliitto ehdotti vuoden 2016 ohjelmassaan asteittaista perustuloa, negatiivista tuloveroa, joka leikkautuisi pois tulojen kasvaessa. Perustulojärjestelmän puolue koki nykyistä järjestelmää selkeämpänä ja oikeudenmukaisempana (Vasemmistoliitto 2016, erityisohjelma).

Byrokratian vähentäminen ja toimeentulon turvaaminen

Vihreä liitto haluaisi perustulon, joka ”joka takaa perusturvan kaikissa elämäntilanteissa ja tekee työn vastaanotosta kannattavaa”. Perustulo myös vähentäisi sosiaaliturvajärjestelmän byrokraattisuutta (Vihreä liitto 2018A) ja takaisi perustoimeentulon heille ”joiden voimat eivät tällä hetkellä riitä byrokraattisessa tukiviidakossa luovimiseen (Vihreä liitto 2015C). Perustulo poistaisi Vihreän liiton mukaan byrokratian lisäksi kannustinloukkuja ja ”estäisi ihmisiä tippumasta sosiaaliturvaverkon aukoista ja kannustaisi vastaanottamaan töitä (Vihreä liitto 2010, erityisohjelma).

Vasemmistoliiton mukaan ”perustulo vapauttaisi ihmisiä sosiaaliturvan lamauttavista ominaisuuksista rakentamaan taloudellisesti itsenäistä omaa elämänsä ja yhteistä hyvinvointia” (Vasemmistoliitto 2013, erityisohjelma). Puolueen ohjelmassa vaaditaan, että tarpeeton tarveharkinnan nimissä tehty kontrolli ja ihmisten ”pallotteleminen luukulta toiselle” pitäisi lopettaa. Perustulon suuntaan päästäisiin perusturvan nostamisella ja sen aiheuttamalta sosiaalityöntekijöiden vapautumisella (Vasemmistoliitto 2010B). Vuonna 2019 Vasemmistoliitto halusi uudistaa nykyistä sosiaaliturvaa mm. byrokratian vähentämiseksi ja sukupuolten tasa-arvoa edistäväksi (Vasemmistoliitto 2019, vaaliohjelma).

Perustulon käyttöönotto vähentäisi Piraattipuolueen mukaan sosiaaliturvaan liittyvää byrokratiaa (Piraattipuolue 2011, yleisohjelma). Piraattipuolue haluaisi vähentää byrokratiaa, ”ihmisten yksityisasioiden ruotimista” ja viranomaiskontrollia ja lisätä ihmisten vapautta päättää omista asioista (Piraattipuolue 2011, yleisohjelma). Liberaalipuolue parantaisi työttömien asemaa yksinkertaistamalla sosiaaliturvaa ja poistamalla karensseja. Kannustinloukkuja tulisi purkaa perustulon tai sosiaaliturvatilin avulla (Liberaalipuolue 2016, yleisohjelma). Perustulo lopettaisi puolueen ohjelman mukaan ihmisten leimaamisen ja lokeroinnin sekä lisäisi tasa-arvoa (Liberaalipuolue 2019, vaaliohjelma). Sinisen tulevaisuuden ”perusturvamalli” takaisi heikoimmassa asemassa oleville perusturvan ”ilman byrokratiavuorta”. Mallin lisäksi puolue maksaisi matalapalkkaisille ”käänteistä tuloveroa” (Sininen tulevaisuus 2018B).

Opiskelun mahdollistaminen perustulon avulla

Opiskelun mahdollistaminen perustulon avulla on pääasiassa Vihreän liiton ohjelmissa esiintynyt tavoite. Vuonna 2013 Koulutuspoliittisessa ohjelmassa puolue näki perustulon mahdollistavan ”opiskeluun hakeutumisen myös niille, joilla ei ole mahdollisuutta rahoittaa opintojaan tuloilla, vanhempien tuella tai omilla säästöillä”. Perustulo antaisi myös mahdollisuuden opiskella kokopäiväisesti. (Vihreä liitto 2013, erityisohjelma, Vihreä liitto 2014D). Vihreä liitto pohjaa nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän uudistamisen perustuloon. Uudistuksessa perustulo korvaisi opintotukijärjestelmän (Vihreä liitto 2018A). Vihreä liitto haluaisi myös poistaa velvoitteen nostaa opintolainaa ennen toimeentulotukea ja siteen toimeentulon ja opintojen etenemisen väliltä (Vihreä liitto 2018). Vasemmistoliiton ohjelmassa esitettiin ehdotus, jonka mukaan opiskelija saisi opiskella maksuttomasti aina tohtoriopintojen loppuun saakka. Toimeentulon opiskelija saisi perustulosta (Vasemmistoliitto 2018C)

Velvoitteiden kehys

Velvoitteiden kehys tuo esiin ne velvollisuudet, joita perustulo toisi yksilölle tulleessaan. Vuosina 2009-2019 näitä velvollisuuksia olivat esim. jatkuva oppiminen, elämäntilanteesta toiseen (esim. palkkatyö – opiskelu – yrittäjyys) siirtyminen ja yrittäjyys tai yrittäjämäinen toiminta.

Jatkuva oppiminen

Vasemmistoliitto ja Vihreät näkevät perustulon opiskelun mahdollistajana. Vasemmistoliiton mukaan opiskelua tarvitaan työn pirstaloitumisen vuoksi yhä enenevässä määrin. Koska nykyisellä työttömyysturvalla opiskelu on rajoitettua, täytyisi sitä muuttaa. Muutos tapahtuisi perustulojärjestelmällä, joka helpottaisi opintojen suorittamista ja työn vastaanottamista (Vasemmistoliitto 2018B). Lisäksi Vihreät haluaisivat mahdollistaa työttömyyspäivärahalla tai sairauspäivärahalla suoritettavia opintoja (Vihreä liitto 2018C.) Puolue esittää ohjelmassaan, että ”yhteiskunnan tulee tukea täydentävien koulutuskokonaisuuksien tarjontaa, tehdä jatkuvasta oppimisesta kannattavaa myös koulutuksen järjestäjälle ja luoda elinikäiseen oppimiseen kannustavat toimeentulon turvan elementit sekä nykyiseen että perustuloon perustuvan sosiaaliturvajärjestelmän osaksi (Vihreä liitto 2018C).

Elämäntilanteesta toiseen siirtyminen ja joustavuus

Vasemmistoliitto, Vihreä liitto ja Piraattipuolue tavoittelevat ohjelmissaan perustuloa elämäntilanteesta toiseen siirtymisen mahdollistajana. Vasemmistoliiton mukaan nykyinen sosiaaliturva koetaan monimutkaiseksi järjestelmäksi, joka ei vastaa vaikeuksiin joutuneiden tarpeisiin. Vasemmistoliitto haluaisi nostaa nykyisen sosiaaliturvan tasoa ja siirtyä vähitellen kohti perustuloa (Vasemmistoliitto 2015, vaaliohjelma), sillä perustulo ”vapauttaa ihmiset siirtymään työn eri muotojen välillä ja osallistua eri elämäntilanteissa erisuuruisilla osuuksilla sekä ansiotyöhön että sen ulkopuolisiin aktiviteetteihin (Vasemmistoliitto 2013, erityisohjelma).

Vasemmistoliitto katsoo vuoden 2018 erityisohjelmassaan, että ”perustulo olisi myös askel kohti tulojen viranomaiskohtelun harmonisointia”, sillä nykyisessä järjestelmässä eri tulomuotoja käsitellään eri tavoin. Tämä tuottaa ongelmia heille, jotka saavat tulonsa eri lähteistä (Vasemmistoliitto 2018B). Perusturvan tarkoituksena olisi mahdollistaa nykyjärjestelmää paremmin siirtymät esimerkiksi palkansaajan, yrittäjän, opiskelijan, työttömän tai omaishoitajan välillä sekä näiden mahdollisen yhdistämisen (Vasemmistoliitto 2018B). Perustulo turvaisi myös maaseudun asukkaan ”monesta pienestä purosta” koostuvan toimeentulon (Vasemmistoliitto 2018B).

Vihreän liiton mukaan perustulo mahdollistaisi siirtymiset palkkatyön, yrittäjyyden, apurahatyön, opiskelun ja perhe-elämän välillä (esim. Vihreä liitto 2015, vaaliohjelma; Vihreä liitto 2019, vaaliohjelma), sillä se toisi vakaan perustoimeentulon ja joustavan turvan

eri elämäntilanteisiin (Vihreä liitto 2019, vaaliohjelma). Perustuloon siirtymisellä voidaan Vihreän liiton mukaan myös tukea toimintaa perinteisen palkkatyön ulkopuolella ja mahdollistaa ihmisille erilaiset tavat tehdä palkkatyötä (Vihreä liitto 2015C).

Myös Piraattipuolue luottaa siihen, että ”perustulo parantaa erityisesti pienyrittäjien, opiskelijoiden, tutkijoiden, toimeentulotuella elävien, pätkä- ja silpputyöläisten, freelancereiden, luovan työn tekijöiden ja urheilijoiden asemaa”. Perustulo tasoittaisi epäsäännöllisiä tuloja, eikä epätyypillisen työn tekeminen loisi tulo- tai kannustinloukkuja (Piraattipuolue 2011, yleisohjelma).

Yrittäjyys

Vihreä liitto ja Vasemmistoliitto näkevät perustulon tavoitteeksi myös yrittäjyyden ja yrittäjämäisen toiminnan lisäämisen. Vihreä liitto uskoi, että perustulon myötä aiempaa useampi uskaltautuisi kokeilemaan yrittämistä (Vihreä liitto 2018, erityisohjelma). Perustulon myös parantaisi yrittäjän ja itsensä työllistävän sosiaaliturvaa ja helpottaisi siirtymiä palkkatyön ja yrittäjyyden välillä (Vihreä liitto 2018, erityisohjelma).

Vihreän liiton ohjelmassa vuonna 2013 kannettiin huolta alueellisesti jakaantuneista työpaikoista ja toimeentulosta. Perustuloa puolue sovittaisi maaseudulle, jossa siitä hyötyisivät esimerkiksi matkailukeskusten kausityöntekijät tai alueiden työttömät, jotka voisivat täydentää perustuloa ”keruutuotteiden myyntituloilla tai muulla pienimuotoisella yritystoiminnalla”. Maaseudun lisäksi perustulo toisi Vihreän liiton mukaan helpotusta myös kaupunkien epätyypillistyville työmarkkinoille (Vihreä liitto 2013B).

Vasemmistoliitto uskoi myös perustulon rohkaisevan ihmisiä yrittäjyyteen. Tämän lisäksi perustulo vapauttais resursseja opiskeluun, harrastamiseen, läheisistä huolehtimiseen ja muun hyvinvointia lisäävään toimintaan (Vasemmistoliitto 2018C).

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkastelin tutkielmassani perustuloa puolueohjelmissa. Tarkasteluni tavoitteena oli selvittää, millaisilla argumenteilla puolueet kehystivät perustuloa. Lisäksi tarkastelin, olivatko argumentit tai kehykset muuttuneet tutkittavalla aikavälillä vuosina 1987-2019. Aineistonani oli ne Puolueohjelmien tietokanta POHTIVASTA (Pohtiva) löytyvät puolueohjelmat, joissa on

mainittu käsitteet perustulo, kansalaistulo, kansalaispalkka sekä negatiivinen tai käänteinen tulovero.

Tutkittavalla aikajanelalla perustuloon on ottanut kantaa yhteensä 19 puoluetta (ks. liite 2), joista Ruotsalaisen kansanpuolueen, Kristillisdemokraattien ja Perussuomalaisten kannat ovat kielteisiä. Kristillisdemokraatit tosin kannattivat perustuloa vuosina 1997-1999 Suomen Kristillinen liitto-nimellä. Suurimmista puolueista perustuloa ei ole kommentoinut lainkaan Kokoomus, eikä Suomen sosialidemokraattinen puolue.

Perustulo tuli määritellyksi tutkielmassani neljän eri kehyksen kautta, kun sijoitin puolueohjelmissa esiintyneet perustuloehdotukset luvussa kolme esitettyyn nelikenttään sen mukaan, käsittelivätkö ehdotukset työllisyyttä, toimeentuloa, yksilönvapautta vai perustulon mukanaan tuomia velvoitteita. Osa ehdotuksista oli sijoitettavissa selkeästi yhden kehyksen alle, mutta osa ehdotuksista sisälsi kahteen tai useampaan kehykseen liittyviä asioita. Näissä ehdotuksissa sijoitin ehdotuksen joko kehykseen, jota ehdotus pääasiassa käsitteli tai jos ehdotus oli jaettavissa usean kehyksen alle, jaoin sen. Jaettuani perustuloehdotukset neljän pääkehyksen alle, huomasin kehysten jakaantuvan vielä useaan eri osioon sen mukaan, millaiseen ongelmaan puolueet näkivät perustulon olevan ratkaisu.

Olen jakanut tutkittavan aikavälin kolmeen noin kymmenen vuoden jaksoon, jonka avulla olen voinut tarkastella puolueiden käyttämien kehysten muutoksia. Jako on tuonut esiin myös muutokset kehysten sisäisissä jaoissa joko yleisesti tai yksittäisen puolueen sisällä.

Perustulon argumentointi

Puolueet argumentoivat perustuloa puolueen ideologista lähtevin perustein, tosin ensimmäisellä tarkastelujaksolla vuosina 1987-1997 argumentit olivat eri puolueilla hyvin samankaltaiset. Perustulo lienee ollut tuolloin vielä uusi ilmiö, eivätkö puolueet olleet ehtineet pohtia perustuloa oman ideologiansa kautta.

Vihreä liitto

Vihreä liitto on keskustellut perustulosta hyvin aktiivisesti käyttäen kaikkia kehyksiä. Vihreän liiton argumentointi perustuu pääosin työhön ja yrittäjyyteen kannustavaan perustuloon, tosin puolue on pyrkinyt tavoittelemaan muutamissa ohjelmissaan myös työn ja toimeentulon erottamiseen ja vastikkeettomaan perustuloon.

Nykyisen sosiaaliturvamallin puolue kokee vastaavan huonosti työelämän vaatimukseen ja ehdottaa perusturvan pohjaksi perustuloa. Perustulon avulla kansalaisten olisi mahdollista tehdä omia valintoja ja elämäntilannetta palkkatyön, opiskelun ja yrittäjyyden välillä. Perustuloon pohjautuvaan perusturvamalliin Vihreä liitto yhdistäisi myös uusia tukia kuten asumistuen ja opintotuen.

Viimeisellä tarkastelujaksolla vuosina 2008 – 2019 perustuloa argumentoitiin sekä työhön kannustamisella ja yrittäjyyden lisääntymisellä, mutta myös työstä vapautumisella ja vähenevien työtuntien ja -ansioiden kompensoinnilla. Kolmannella, kuten myös ensimmäisellä tarkastelujaksolla perustulon tavoitteeksi oli asetettu sekä työhön kannustaminen että työstä vapautuminen.

Vasemmistoliitto

Vasemmistoliitto on käyttänyt ohjelmissaan Vihreän liiton tavoin kaikkia kehyksiä. Ensimmäisellä tarkastelujaksolla puolue käytti suurimmalta osin yksilönvapauden, työllisyyden ja toimeentulon kehyksiä. Velvoitteiden kehyksen puolue otti käyttöön aktiivisesti vasta viimeisellä tarkastelujaksolla.

Perustulo selkeyttäisi puolueen mukaan sosiaaliturvaa, turvaisi toimeentulon ja vähentäisi sosiaaliturvaan liittyvää byrokratiaa. Perustulo koetaan oikeudenmukaisena järjestelmänä, joka antaa turvaa työelämän vaatimissa joustoissa sekä antaa työntekijälle paremman neuvotteluaseman tämän tavoitellessa mielekästä työtä.

Vasemmistoliitto tavoittelee perustulolla lähinnä työntekijän toimeentulon turvaamista, jopa työn ja toimeentulon erottamista, mutta on joissakin ohjelmissa myös hyväksynyt aktivoinnin ja kannustamisen perustulon tavoitteiksi. Viimeisellä tarkastelujaksolla puolueen tavoitteina oli velvoitteiden kehyksessä elämäntilanteesta toiseen siirtyminen ja joustavuus ja jopa yrittäjyyden mahdollistaminen.

Keskusta

Keskusta on ollut aktiivisin perustulokeskusteluissa ensimmäisen tarkastelujakson aikana. Keskustan perustulo on sidottu kaikkien tarkastelujaksojen aikana työn tekemiseen ja työhön kannustamiseen.

Myös Keskusta aloitti perustulokeskustelun yksilönvapauden kehyksessä, jossa puolueen tavoitteet perustulolle olivat erilaisten elämäntilanteiden yhdistäminen ja yleishyödyllisen yhteiskunnallisen toiminnan mahdollistaminen. Toisella tarkastelujaksolla ei puolue käyttänyt lainkaan yksilönvapauden kehystä, vaan tavoitteet keskittyivät työllisyyden ja toimeentulon kehysten tavoitteisiin.

Työllisyyden kehyksessä puolue tavoitteli aktivoivaa ja omatoimisuuteen kannustavaa perustuloa sekä erilaisia kansalaisprojekteja heille, jotka eivät jostain syystä työllisty yleisillä markkinoilla. Perustuloa tavoiteltiin myös työn käsitteen laajentamiseksi.

Toimeentulon kehyksessä Keskusta ehdotti nykyiseen sosiaaliturvaan käytettyjen varojen kohdentamista

Suomen kommunistinen puolue SKP

SKP on osallistunut perustulokeskusteluun lähinnä ensimmäisellä tarkastelujaksolla, jolloin se käytti yksilönvapauden ja toimeentulon kehyksiä. SKP argumentoi perustuloa tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Puolueen perustulo suunnattiin joko vain pienituloisille tai vähimmäistulona kaikille kansalaisille. Perustulon tavoitteena oli erilaisten elämäntilanteiden mahdollistaminen ja byrokratian vähentäminen. SKP tavoitteli perustulolla myös nykyisen sosiaaliturvan uudistamista, jonka rinnalle puolue haluaisi lisätä sosiaalityön palveluita niitä tarvitseville.

Kommunistinen työväenpuolue KTP

KTP otti osaa perustulokeskusteluun lähinnä toisella tarkastelujaksolla vuosina 1998-2008. Tuolloin puolue tavoitteli perustuloa toimeentulon kehyksessä. Perustulon tavoitteena puolueella oli työn ja sosiaaliturvan yhdistäminen, byrokratian vähentäminen sekä oikeudenmukaisuuden ja turvallisuuden lisääminen.

Piraattipuolue

Piraattipuolue osallistui perustulokeskusteluun vain viimeisellä tarkastelujaksolla. Puolueen tavoitteli vastikkeetonta perustuloa ja sosiaaliturvan uudistamista joustavammaksi, selkeämmäksi ja vähemmän byrokraattiseksi toimeentulon turvaajaksi. Lisäksi puolue haluaa uusia perustulokekeiluja.

Piraattipuolue on käyttänyt ohjelmissaan yksilönvapauden, toimeentulon ja työllisyyden kehyksiä.

Muut puolueet

Yllä olevien puolueiden lisäksi perustuloa on tavoitellut useat pienemmät puolueet yksilönvapauden, työllisyyden ja toimeentulon kehyksissä tavoitteilla, jotka ovat yhteneväisiä suurten puolueiden tavoitteisiin. Suosituin kehys on toimeentulon kehys.

Muutokset kehyksissä

Yksilönvapauden kehykset pysyivät ensimmäisellä ja toisella tutkimusjaksolla suhteellisen samanlaisina. Perustuloa argumentointiin elämänvalinnoilla ja eri elämäntilanteiden mahdollistamisen tavoitteilla. Ensimmäisellä tutkimusjaksolla tämän lisäksi perustulolla tavoiteltiin myös yleishyödyllistä yhteiskunnallista toimintaa. Toisella tarkastelujaksolla yksilönvapauden kehyksen suosio laski ja sitä käytti vain Vihreä liitto ja Vasemmistoliitto.

Kolmannella tutkimusjaksolla argumentointi muuttui ja useat puolueet tavoittelivat uusia perustulokokeiluja. Lisäksi perustulolla tavoiteltiin palkkatyöstä vapautumista, jonka uskottiin lisäävän resursseja sosiaalityöhön.

Työllisyyden kehyksiä yhdistävä argumentointi keskittyi työn ja yrittäjyyteen kannustamiseen. Muita yhteisiä tavoitteita olivat ensimmäisen ja viimeisen tarkastelujakson työstä vapautumisen teema, joka puuttui toiselta tarkastelujaksolta.

Vihreä liitto ja Vasemmistoliitto ehdottivat ensimmäisellä jaksolla työllisyyden kehyksen alla maaseudulle omaa perustuloa, joka perustui maaseudun asuttuna pysymiseen. Seuraavalla jaksolla tavoite oli vaihtunut tavoitteeksi lisätä kansalaisprojekteja ja muita työllisyyttä lisääviä hankkeita vaikeasti työllistyviä varten.

Toimeentulon kehyksen argumentointi keskittyi kaikilla tarkastelujaksoilla nykyisen sosiaaliturvan parantamiseen, selkeyttämiseen ja uudistamiseen sekä byrokratian ja kontrolloinnin vähentämiseen. Toisella ja kolmannella tarkastelujaksolla myös oikeudenmukaisuus ja turvallisuus olivat yhteisiä tavoitteita, mutta suuria eroja ei eri tarkastelujaksojen välillä ole.

Vihreä liitto ja Vasemmistoliitto ovat käyttäneet toimeentulon kehystä jokaisessa tarkastelujaksossa. Toisella jaksolla Vasemmistoliitolla oli vain yksi tavoite toimeentulon

kehyksessä, mutta kolmannella jaksolla tavoitteet lisääntyivät huomattavasti. Keskustalla sen sijaan tavoitteet ovat pääosin muualla kuin toimeentulon kehyksessä, vaikka puolue onkin kehystä jonkin verran käyttänyt. Useat pienet puolueet, esimerkiksi Vapaan Suomen liitto, Ihmisyyspuolue, Feministinen puolue ja Piraattipuolue ovat sen sijaan argumentoineet perustuloa juuri toimeentulon kehysten tavoitteilla.

Velvoitteiden kehyksessä perustulon argumentointi keskittyi kaikilla tarkastelujaksolla elämäntilanteiden välisen sujuvan liikkumisen mahdollistamiseen. Kehystä ovat käyttäneet pääasiassa Vihreä liitto ja Vasemmistoliitto, mutta myös Keskustan, Ruotsalaisen kansanpuolueen ja Piraattipuolueen puolueohjelmissa on velvoitteiden kehys esiintynyt.

Muutokset puolueiden argumenteissa

Vihreä liitto on puolustanut perustuloa aktiivisesti ja se on käyttänyt puolueohjelmissaan kaikkia neljää kehystä. Toimeentulon ja velvoitteiden kehysten tavoitteet ovat puolueella pysyneet tarkastelujaksolla samanlaisina, mutta yksilönvapauden ja työllisyyden kehysten tavoitteet ovat tarkastellulla ajanjaksolla muuttuneet.

Kahdella ensimmäisellä tarkastelujaksolla puolue puolusti perustuloa yksilönvapauden kehyksessä omien elämänvalintojen mahdollistajana, mutta viimeisellä jaksolla tavoite oli vaihtunut uusien perustulokokeilujen tavoitteluun. Työllisyyden kehyksessä puolueen argumentoinnit keskittyivät kahden ensimmäisen tarkastelujakson aikana työhön kannustamiseen, kansalaisprojekteihin ja maaseudun perustuloon. Viimeisellä tarkastelujaksolla aiempien lisäksi tavoitteeksi oli asetettu myös työstä vapautuminen perustulon avulla.

Vasemmistoliiton argumentointi on perustunut hyvin samankaltaisiin tavoitteisiin kuin Vihreällä liitolla. Myös Vasemmistoliitolla suurimmat muutokset ovat tapahtuneet työllisyyden ja yksilönvapauden kehyksissä. Vasemmistoliiton yksilönvapauden kehysten tavoitteena on ollut vastikkeeton, kaikille jaettava perustulo sekä omien elämänvalintojen mahdollistaminen. Toisella tarkastelujaksolla puolue kuitenkin hylkäsi yksilönvapauden kehysten.

Työllisyyden kehyksessä tavoitteet olivat työhön kannustaminen ja maaseudun perustulo sekä muut kansalaisprojektit. Ensimmäisen tarkastelujakson tavoitteena ollut työelämän joustojen ja työntekijän neuvotteluaseman parantaminen vaihtui viimeisellä jaksolla

perustulon mahdollistamaan yrittäjyyteen ja itsensä työllistämiseen. Muissa kehyksissä tavoitteet ja argumentointi on pysyneet lähes samanlaisina kaikilla tarkastelujaksoilla.

Keskustan perustulo alkoi yksilönvapauden kehyksellä, jossa perustuloa argumentoitiin oikeudenmukaisuudella, tasa-arvoisuudella ja erilaisten elämäntilanteiden mahdollistamisella. Toisella tarkastelujaksolla puolue keskittyi pääasiassa työllisyyden kehyksen tavoitteisiin, joissa argumentointi perustui yrittäjyyden mahdollistamiseen, työllisyyttä lisääviin toimiin sekä aktivoivaan ja työhön kannustavaan perustuloon. Toimeentulon kehyksessä myös Keskusta tavoitteli nykyisen sosiaaliturvamallin uudistusta, jossa puolue toivoi mallin olevan ”työhön kannustava”. Velvoitteiden kehystä Keskusta käytti vain ensimmäisellä tarkastelujaksolla, jolloin perustulon tavoitteena oli elinikäisen opiskelun mahdollistaminen sekä ”toimeentulon kerääminen useasta lähteestä”.

Perustulon aloittanut *Suomen kommunistinen puolue*, SKP puolusti perustuloa tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden argumenteilla yksilönvapauden kehyksessä. Puolue olisi halunnut perustulon vain pienituloisille maksettavana vähimmäistulona. Tavoitteena puolueella oli erilaisten elämäntilanteiden mahdollistaminen ja byrokratian ja valvonnan vähentäminen. Perustuloa tavoiteltiin puolueen puolueohjelmissa pääosin vain ensimmäisellä tarkastelujaksolla. Viimeisellä tarkastelujaksolla perustulolla tavoiteltiin vain sosiaaliturvan uudistusta sekä mahdollisuutta sosiaalityön lisäämiseen.

Kommunistinen työväenpuolue käsitteli perustuloa puolueohjelmissaan vain toisesta tarkastelujaksosta lähtien, toimeentulon kehyksessä. Puolueen toisen tarkastelujakson perustulon tavoitteisiin kuuluivat oikeudenmukaisuus ja turvallisuus, byrokratian ja valvonnan vähentäminen sekä työnteon ja sosiaaliturvan yhdistäminen. Viimeisellä tarkastelujaksolla tavoitteeksi oli asetettu vain sosiaaliturvan yhtenäistäminen.

Muutoksia muiden, pienempien puolueiden perustulon argumentoinnissa ei juurikaan ole nähtävissä, sillä useat puolueet ovat käsitelleet perustuloa puolueohjelmissa lähinnä vain yhden tarkastelujakson aikana.

Pohdintaa

Puolueet käsittelevät perustuloa oman ideologiansa kautta, jolloin ne pyrkivät ratkaisemaan perustulolla niitä yhteiskunnallisia ongelmia, jotka ovat puolueen ja sen kannattajakunnan mukaan heille tärkeitä.

Jos mukaan huomioidaan vain puolueet, jotka ovat ottaneet kantaa perustuloon, suurin yksimielisyys puolueilla on perustulosta toimeentulon kehyksessä. Tässä kehyksessä kolme suurinta puoluetta, Keskusta, Vihreä liitto ja Vasemmistoliitto ovat ehdottaneet koko perustulokeskustelun ajan perustuloa nykyisen sosiaaliturvan korvaajaksi tai uudistajaksi.

Keskusta haluaisi liittää perustuloon myös työhön kannustavuuden pelkän toimeentuloturvan sijaan. Vasemmistoliitto sen sijaan näkisi perustulon oikeudenmukaisuustekijänä, johon ei voisi liittää työnteon vaatimusta, vaan puolue haluaisi erottaa työn ja toimeentulon toisistaan. Vihreä liitto on myös halunnut erottaa työn ja toimeentulon toisistaan ensimmäisellä tarkastelujaksolla, mutta on samaan aikaan liittänyt perustulon tavoitteisiin työhön ja yrittäjyyteen kannustamisen.

Toimeentulon kehyksestä voisi näiden kolmen suurimman perustuloa kannattavan puolueen saada yhteisymmärryksen, mutta niiden lisäksi huomioon on otettava myös Kokoomus ja SDP, jotka kannattavat perustulon sijaan yleisturvamallia sekä Perussuomalaiset, Kristilliset ja RKP, jotka ovat ottaneet kielteisen kannan perustuloon.

Lähimpänä perustulomalleista Kokoomuksen (Kokoomus 2018) ja SDP:n (SDP 2018) yleisturvaa on negatiivinen tulovero, jota ovat kannattaneet perustulomyönteisistä esimerkiksi Keskusta, Vihreä liitto (Vihr 2003, vaaliohjelma) ja Sininen tulevaisuus (Sininen 2018A). Tulevaisuudessa olisi suotava tutkia, olisiko mahdollista löytää yhteisymmärrys perustulon toteuttamiseen Vasemmistoliiton, Vihreän liiton ja Keskustan yhteistyönä, joskin minkäänlaisia suunnitelmia ei ainakaan tällä hallituskaudella ole siihen ilmaistu. Toinen vaihtoehto olisi löytää yhteisymmärrys yleisturvan puolestapuhujien eli Kokoomuksen ja eli SDP:n sekä käänteisen tuloveron kannattajien eli Keskustan, Vihreän liiton ja mahdollisesti Sinisen tulevaisuuden välillä, joskin tämä ei puolueiden ideologioiden erilaisuuden vuoksi vaikuta todennäköiseltä.

Kansallisen perustulon lisäksi Vihreä liitto on ehdottanut perustuloa myös koko EU:n alueelle. Koko EU-alueen kattava samanlainen sosiaaliturvajärjestelmä olisi toimiva malli mahdollisen uuden maahanmuuttoaallon tullessa. Tällöin turvapaikanhakijat saisivat jokaisesta maasta samanlaisen sosiaaliturvan, eikä niin sanottua ”sosiaaliturvashoppailua” esiintyisi. Maahanmuuttajat jakaantuisivat tällöin tasaisemmin EU:n alueelle. ja he pääsisivät paremmin sosiaaliturvan piiriin, sillä hakemisprosessi olisi joka maassa samankaltainen. Lisäksi päätökset sosiaaliturvan saamisesta ja tasosta olisi mahdollista

säädellä EU:n tasolla. Toisaalta kannustaisiko perustulo hakeutumaan enenevässä määrin EU:n alueelle maista, jossa sosiaaliturva heikkoa tai vaatii vastikkeellisuutta.

EU:n kattavassa samanlaisessa sosiaaliturvamallissa voi olla myönteisiä puolia, mutta kun kansallinen perustulo vaikuttaa erittäin vaikeasti saavutettavalta, onko mahdollista saavuttaa yhtenäistä perustuloa maissa, joiden sosiaaliturvajärjestelmät eroavat toisistaan erittäin paljon. Lisäksi maiden poliittiset tilanteet vaihtelevat niin, että yhteisymmärrystä tuskin lähivuosina saavutettaisiin.

LÄHTEET:

- Aarnio, Eeva (1995). Teoksessa Aarnio Eeva ja Kanerva, Jukka Puolueohjelmatutkimuksen nykyuunnat. Jyväskylän yliopisto. Valtio-opin laitos. Julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 1995
- Aarnio, Eeva ja Kari Palonen (1995). Teoksessa Hänninen, Sakari ja Palonen, Kari (toim.), LUE POLIITTISESTI Profiileja politiikan tutkimukseen. SoPhi Jyväskylän yliopisto
- Aarnio, Eeva (2004). Esipuhe. Teoksessa Eeva Aarnio ja Kari Palonen (toim.), Puolueiden periaateohjelmat 1995. Jyväskylän yliopisto: Valtio-opin laitoksen julkaisuja 68.
- Andersson, Jan Otto: Kansalaistulo ja kansalaispalkka – toimeentulon välineet. Futura 2/1998, 25–33
- Andersson, Jan Otto, Hautamäki, Antti, Jallinoja, Riitta, Niiniluoto, Ilkka ja Uusitalo, Hannu. (1993). Hyvinvointivaltio ristiaallokossa: Arvot ja tosiasiat. Porvoo ; Helsinki ; Juva: Sitra. WSOY.
- Andersson, Jan Otto: Kansalaistulo ja kansalaispalkka – toimeentulon välineet. Futura 2/1998, 25–33
- Andersson, Jan Otto ja Kangas, Olli (2002). Perustulon kannatus Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 67 (2002):4.
- Anttonen, Anneli & Sipilä, Jorma (2000): Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Tampere: Vastapaino, 2000.
- Atkinson, T. (1996), The Case for a Participation Income. *Political Quarterly* 1/67.
- Bateson, Gregory ([1972]1987) A theory of play and fantasy. In Gregory Bateson Steps to an Ecology of Mind: Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution and Epistemology 177–93. London: Jason Aronson.
- Borg, Olavi (1995): Ohjelmatutkimuksen ja ohjelmakirjoituksen perinteestä ja muutoksesta. Teoksessa E. Aarnio & J. Kanerva (toim.): Puolueohjelmatutkimuksen nykyuunnat. Jyväskylän yliopisto. Valtio-opin laitos. Julkaisuja Publications 69
- BIEN, Basic Income Earth network. <http://basicincome.org/basic-income/> Viitattu 20.4.2017
- Björklund, Liisa (2008). Ideat politiikan muutoksessa. Janus vol. 16 (1) 2008.
- Chydenius, Miisa, Saarinen, Arttu, & Tynkkynen, Liina-Kaisa (2016). Terveystieteiden valinnanvapaus eduskuntapuolueiden ohjelmissa. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 53(4). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/sla/article/view/59669>.
- Demarinuoret (2016). Yleisturva. [Yleisturva – yksinkertaisesti parempi](https://yleisturva.fi/2015/10/27/demarinuoret-esittaa-sosiaaliturvajärjestelmän-korvaamista-yleisturvalla/) -esite. <https://demarinuoret.fi/2015/10/27/demarinuoret-esittaa-sosiaaliturvajärjestelmän-korvaamista-yleisturvalla/>
- Entman, Robert (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43(4), 51-58.
- Entman, Robert. (2004). Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and U.S. Foreign Policy. University of Chicago Press.
- HE 215/2016 Hallituksen esitykset. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perustulokokeilusta sekä tuloverolain 92 §:n ja ennakkoperintälain 17 §:n väliaikaisesta muuttamisesta. tutkimustoiminnan julkaisusarja <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160215> Viitattu 16.9.2020
- Friedman, M. (2009). Capitalism and freedom. University of Chicago press.
- Goffman, Erving. (1986). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Harvard University Press.
- Hamilo, Marko, Lillrank, Paul & Lepomäki, Elina. (2013). Perustili. Liberan julkaisusarja. Riika,

- Hiilamo Heikki, Kathrin Komp, Pasi Moisio, Thomas Babila Sama, Juha-Pekka Lauronen, Aasa Karimo(2017). Neljä Osallistavan Sosiaaliturvan Mallia. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 18/2017.
- Hiilamo, Heikki, Niemelä, Heikki, Pykälä, Pertti, Riihelä, Marja & Vanne, Reijo (2012). Sosiaaliturva ja elämänvaiheet. Suomen sosiaaliturvan kehitys esimerkkien ja tilastojen valossa. Helsinki: Kela
- Honkanen, Pertti, Soininvaara, Osmo & Ylikahri, Ville. (2007). Perustulo - kohti toimivaa perusturvaa. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto,
- Jallinoja, Riitta (1993). Arvojen ambivalenssit. Teoksessa: Anderson, J.O.; Hautamäki, A.; Jallinoja, R.; Niiniluoto, I.; Uusitalo, H: Hyvinvointivaltio ristiaallokossa. Porvoo. Helsinki, Juva: Sitra, WSOY, 1993
- Julkunen, Raija (2001). Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Tampere: Vastapaino
- Julkunen, Raija (2006). Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Helsinki: Stakes.
- Julkunen, Raija (2009). Teoksessa Kananen, Johannes & Saari, Juho(toim) Ajatuksen voima. Ideat hyvinvointivaltion uudistamisessa. SoPhi 113. Minerva kustannus Oy Helsinki/Jyväskylä.
- Kangas, Olli (2016). Teoksessa De Wispelaere, Jürgen Jokaisen oma tulo. Universaalien Perustulon Poliittinen Analyysi. Helsinki: Kela, Työpapereita, 87
- Kangas, Olli (2006) Poliitikka ja sosiaaliturva Suomessa. Teoksessa Tapani Paavonen & Olli Kangas (toim.) Eduskunta hyvinvointivaltion rakentajana. Helsinki: Edita
- Kangas, Olli; Niemelä, Mikko & Varjonen, Sampo (2011). Teoksessa Niemelä, Mikko (toim.) & Saari, Juho (toim.), Poliitikan polut ja hyvinvointivaltion muutos. Helsinki: Kela.
- Kangas Olli & Pulkka Ville-Veikko. (2016). Ideasta kokeiluun? Esiselvitys perustulokokeilun toteuttamisvaihtoehdoista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 13/2016.
- Kangas, Olli; Jauhiainen, Signe; Simanainen, Miska ja Ylikännö, Minna (toim.) (2020). Suomen perustulokokeilun arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:15.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162219/STM_2020_15_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 20.9.2020
- Kantola, Markus (2014). Perustulo Ja Vapaus: Onko Perustulo Sosiaalisesti Oikeudenmukainen. Janus, sosiaalipoliitikan ja sosiaalityön aikakauslehti, vol. 22/2, 2015.
- KELA (2018). Luettavissa: <https://www.kela.fi/sosiaaliset-oikeudet> Viitattu 20.8.2018.
- Keskusta (2019). Suomen Keskusta: Kannanotto: Keskustan varapuheenjohtaja Kulmuni: Seuraavaksi kokeiltava käännteistä tuloveroa Julkaistu: 8.2.2019.
<https://keskusta.fi/ajankohtaista/uutiset/keskustan-varapuheenjohtaja-kulmuni-seuraavaksi-kokeiltava-kaanteista-tuloveroa/> Luettu 2.2.2021.
- Kokoomus (2018). Kokoomus: Kannanotto: Tulevaisuuden sosiaaliturva.
<https://www.kokoomus.fi/kannanotto-tulevaisuuden-sosiaaliturva/> Julkaistu: 14.6.2018. Luettu 2.2.2021.
- Kopra, Ville (2007). Perustulo–kova vai pehmeä paketti. Kalevi Sorsan Säätiön Julkaisuja, 1.

- Kristillisdemokraatit. Puolueen ehdotus kannustavaksi perusturvaksi. <http://www.kd.fi/politiikka/kannustava-perusturva/> Luettu 16.3.2017
- Lahtinen, Ilpo (1992). Perustulo, kansalaisen palkka. Helsinki: Hanki ja jää.
- Lampinen, O. & Soininvaara, O. (1980) Suomi 1980-luvulla. Pehmeän kehityksen tie. WSOY, Helsinki.
- Mattila, Anita. (2001). Tarvitaanko perustuloa? Suomalaisten kansalaistulo-, kansalaispalkka- ja perustulomallien teoreettinen analyysi = is basic income needed? Theoretical analysis of the civic income, civic salary and basic income models of the finns. Väitöskirja 2001, Kuopion yliopisto.
- Metteri, Anna (2012). Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö. Akateeminen väitöskirja, yhteiskuntatieteet. Tampereen yliopisto.
- Mickelsson Rauli (2015). Suomen puolueet – Vapauden ajasta maailmantuskaan. Vastapaino, Tampere. 2015.
- More, Thomas (author), & Turner, Paul. (1968). Utopia (Repr ed.). Harmondsworth: Penguin Books.
- Mutka, Ulla (1998). Sosiaalityön neljän käänne. Asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. Jyväskylän yliopisto.
- Neue Züricher Zeitung (2018). Bereits erste Anmeldungen für das Grundeinkommen in Rheinau. <https://www.nzz.ch/zuerich/bereits-erste-anmeldungen-fuer-das-grundeinkommen-in-rheinau-id.1416458?fbclid=IwAR0yxwBG24xIkXE0Z2T2IVviJuXt4bhDuJC06Yi083JiThM77nYLOflhFM> Viitattu 30.11.2018
- Niemelä, Heikki & Salminen Kari (2006). Suomalainen sosiaaliturva. ETK, Kela, STM. Vammala, Helsinki 2006.
- North, Douglas C. (1990). Institutions, institutional change and economic performance. Cambridge: Cambridge University Press.
- Paine Thomas (1797). Agrarian Justice. Basingstoke, Palgrave, 2000.
- Van Parijs, Philippe (1992). Arguing for basic income: Ethical foundations for a radical reform. London: Verso Books.
- Van Parijs, Philippe (2002). Basic Income: A Simple and Powerful Idea for the Twenty-first Century. POLITICS & SOCIETY, Vol. 32 No. 1, March 2004 7-39 DOI: 10.1177/0032329203261095.
- Paavonen, Tapani (2006). Poliitikka ja sosiaaliturva Suomessa. Teoksessa Tapani Paavonen & Olli Kangas (toim.) Eduskunta hyvinvointivaltion rakentajana. Helsinki: Edita.
- Pateman, Carole. (2004). Democratizing citizenship: Some advantages of a basic income. POLITICS & SOCIETY, Vol. 32 No. 1, March 2004 89-105 DOI: 10.1177/0032329203261100.
- Pekonen, Kyösti (1995). Puolueohjelman idea. Teoksessa Eeva Aarnio & Jukka Kanerva (toim.) Puolueohjelmatuskimuksen nykysuunnat. Jyväskylän yliopisto: Valtio-opin laitos julkaisuja 69, 24–35.
- Perkiö, Johanna. (2013). Taistelu tulkinnasta: Perustulo suomen julkisessa keskustelussa 2006-2012. Teoksessa Eskelinen, Teppo & Heikkil, Suvi (Toim.) Talous ja Arvo. Sophi, Jyväskylä.
- Perkiö, Johanna. (2014). Perustulo-uuden tulonjaon perusta. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto.

- Perkiö, Johanna. (2016). Suomalainen perustulokeskustelu ja mallit. Helsinki: Kela, työpapereita 85.
- Pohtiva, Puolueohjelmien tietokanta [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva>>. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/lisatietoja/ohjeet> Viitattu 26.01.2021
- Puroila, A-M. 2002a. Kohtaamisia päiväkotiarjessa – kehysanalyttinen näkökulma varhaiskasvatustyöhön. Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.
- Pyöriä, Pasi ja Ojala, Satu (2016). Prekaarin palkkatyön yleisyys: liioitellaanko työelämän epävarmuutta. Sosiologia, 1, 45-63.
- Rauhala, Pirkko-Liisa (2001). Sosiaaliturvan reformikaudet Suomessa. Teoksessa: Tuulio-Henriksson, Annamari; Kalliomaa-Puha, Laura ja Rauhala. Pirkko-Liisa, Harkittu tutkittu avoin. Marjatta Rajavaaran juhlakirja. Helsinki:Kela 2017.
- Rönkä, A.-L. (2011). Matkapuhelinsäteily mediassa – Terveysriskikeskustelun kehysanalyysi. Media & Viestintä, 34(2).
- Saari, Juho (2009). Teoksessa Kananen, Johannes & Saari, Juho (toim.) Ajatuksen voima. Ideat hyvinvointivaltion uudistamisessa. Minerva/SoPhi, Jyväskylä
- Saari, Juho (2011). Teoksessa Niemelä, M & Saari, J (toimittajat), Poliitiikan polut ja hyvinvointivaltion muutos. Helsinki: Kela
- Jorma (1979): Sosiaalisten ongelmien synty ja lievittäminen. Helsinki: Tammi.
- [Soininvaara, Osmo \(1994\). Hyvinvointivaltion eloonjäämisoppi.](#) Juva: WSOY, 1994
- Soininvaara, Osmo (1994b). Hahmotelma perustulomallista. Monisteita 2. STM.
- Soininvaara, Osmo (2007). Perustulon yhteiskunnallisista vaikutuksista. Teoksessa Honkanen, Pertti; Soininvaara, Osmo & Ylikahri, Ville (2007). Perustulo. Kohti toimivaa perusturvaa. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry.
- Standing, Guy. (2004). Income security: why unions should campaign for a basic income. Transfer: European Review of Labour and Research, 10.
- Sdp (2018). Suomen sosialidemokraattinen puolue/blog: SDP esittää sosiaaliturvan uudistamista. Yleisturvamallin pohjalta. Ajankohtaista 13.4.2018 09:25. <https://sdp.fi/fi/blog/sdp-esittaa-sosiaaliturvan-uudistamista-yleisturva-mallin-pohjalta/> Viitattu 2.2.2021.
- Tannen, Deborah. (1993). Framing in discourse. Oxford University Press on Demand.
- Tirronen, Jarkko (2011). Teoksessa Niemelä, M & Saari, J (toimittajat), Poliitiikan polut ja hyvinvointivaltion muutos. Helsinki: Kela.
- Sarajärvi, Anneli ja Tuomi, Jouni (2004). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Uotila, Jaakko ja Uusitalo, Paavo (1984). Työttömyys, laki ja talous. Helsinki : Tammi, c1984
- Uusitalo, Hannu (1993). Pohjoismaisen hyvinvointivaltion arvot ja käytäntö. Teoksessa: Anderson, J.O.; Hautamäki, A.; Jallinoja, R.; Niiniluoto, I.; Uusitalo, H: Hyvinvointivaltio ristiaallokossa. Porvoo. Helsinki, Juva: Sitra, WSOY, 1993
- Valtioneuvosto, perustulokokeilu. Hallitusohjelman toteutus. Kärkihanke-toimenpiteet. <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/hyvinvointi/karkihanke1> Luettu 13.2.2017

- Valtioneuvosto. Ratkaisujen Suomi Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015.
http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82 Luettu 12.2.2017
- De Wispelaere, Jürgen. (2016). Jokaisen oma tulo. Universaalin Perustulon Poliittinen Analyysi. Helsinki: Kela, Työpapereita, 87
- Vives Juan Luis (1526, 1973) De Subventione Pauperum. Brujas 1526.
- Wright, Erik Olin (2015). Envisioning real utopias (Vol. 98). London: Verso Books.
- Yle Uutiset (2017). Perustulokokeilu ihastuttaa ja ihmetyttää maailmalla – "Suomesta saa ilmaista rahaa".
<https://yle.fi/uutiset/3-9390040>
- Ylikahri, Ville (2007). Teoksessa Honkanen, P., Soininvaara, O. & Ylikahri, V. 2007. Perustulo. Kohti toimivaa perusturvaa. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry

LIITE 1.

Vuosi	Esittäjä(t)	Tavoitteet
1984	Professorit Jaakko Uotila ja Paavo Uusitalo sapattivapaa ja kansalaispalkka (Uotila ja Uusitalo 1984)	Työttömyysongelmien ratkaiseminen työtä jakamalla, automaation luomien hyötyjen tasapuolisempi jako ja yhteiskunnan polarisaation ehkäisy
1987	Sosiologi Matti Virtanen: perustulo (Virtanen 1987)	Yhteiskunnallisen rakennemuutoksen sekä opiskelun ja itse-organisoidujen aktiviteettien ja työn uusien muotojen tukeminen.
1988	Vasemmistolainen taloustieteilijä Jan Otto Andersson: kansalaistulo (Andersson 1988)	Punavihreän "uuden vasemmiston" visio ekologisesti kestävästä ja sosiaalisesti oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta.
1989	Taloustieteilijä ja sosiaalidemokraatti Pekka Korpinen: kansalaistulo (Korpinen 1989)	Työntekijäomistuksen lisääminen yrityksissä, työajan lyhennys, työn kehittäminen itsensä toteuttamiseksi, hyvinvointivaltion supistaminen ja tuloverotuksen keventäminen
1992	Suomen Ylioppilaskuntien liiton sihteeri Ilpo Lahtinen osittainen perustulo (Lahtinen 1992)	Sosiaaliturvan byrokratian ja monimutkaisuuden vähentäminen, vähimmäisturvan takaaminen kaikille.
1994	Vihreä poliitikko Osmo Soininvaara: perustulo (Soininvaara 1994a ja b)	Matalapalkkatyön, taloudellisen tehokkuuden ja palvelusektorin kehityksen tukeminen, julkisten menojen madaltaminen, työttömyyden alentaminen.
1997	Sosiaalipoliitikan asiantuntija, vasemmistopoliitikko Kati Peltola: pohjatulo ja kansalaistyö (Peltola 1997)	Vero- ja sosiaaliturvajärjestelmän yksinkertaistaminen ja kaikkine työkykyisten osallistaminen yhteiskunnalliseen työhön. Työn jakaminen (30 viikkotyöntuntiin). Tukijärjestelmän yksinkertaistaminen, saajien tasa-arvoisempi kohtelu, yksilöiden omavastuun ja elämänhallinnan lisääminen, sosiaaliturvan sovitteleva työmarkkinoiden muutokseen. Perustulon tarkoitus ei tarjota koko toimeentuloa, vaan mahdollistaa elämä pienillä ansiotuloilla.
1998	Nuorsuomalaiset: perustulo (Nuorsuomalaiset 1998)	Perusturvan yksinkertaistaminen ja vahvistaminen kattamaan paremmin riskejä, työllisyyden parantaminen ja työn tekeminen aina kannattavaksi, työn, yrittämisen ja tamin, työn jakaminen ja työn käsitteen laajentaminen, köyhyyden ja työn jakaminen,
1998	Keskusta: työreformi ja perustulo (Keskusta 1998)	Työllisyyden tukeminen ja tulojen jatkuvuuden takaaminen epäsäännöllisissä töissä, mahdollistaa vetäytymisen työmarkkinoilta ja itsenäisen ja kansalaistyön.
2001	Tutkija Anita Mattila soviteltu perustulo I ja II (Mattila 2001)	Byrokratian ja työttömien kontrollin vähentäminen, itsenäisten valintojen mahdollisuuksien parantaminen,
2007	Vihreät: perustulo	Byrokratian vähentäminen, järjestelmän yksinkertaistaminen, loukkujen poisto, pienyrittämisen, epäsäännöllisen työn sekä työn ja opiskelun uusien muotojen tukeminen. ihmisten kategorisointien vähentäminen ja jokaisen vapaus määrittellä oma elämäntapansa ja
2011	Vasemmistoliitto: perusturvan kehittäminen ja perustulo (Vasemmistoliiton perusturvan ja -tulo työryhmä 2011)	Tuloerojen tasaaminen ja köyhyyden vähentäminen, sosiaaliturvan saajiin, kohdistetun kontrollin vähentäminen, sosiaaliturvan ja ansiotulojen yhteensovittelun helpottaminen. pienituloisten neuvotteluvoiman vahvistaminen, työn käsitteen laajentaminen ja ihmisten emansipaatio.
2013	Ajatuspaja Libera: perustili (Lillrank ym. 2013)	Kannustus tulonsiirtojen säästeliääseen käyttöön, matalapalkkatyön helpottaminen (etenkin kotitaloustyö), henkilökohtaisuuden ja ihmistenoman vastuun lisääminen sosiaaliturvassa, kannustus työntekoon, työllistämiseen ja säästämiseen sosiaaliturvassa.
2014	Vihreät: perustulo (Vihreät2014, päivitetty vuoden 2007 mallista)	Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentäminen, sosiaaliturvajärjestelmän muuttaminen yksinkertaisemmaksi ja oikeudenmukaisemmaksi, työn vastaanottamisen tekemisen tavaksi kaikissa tilanteissa. ihmistenomien valintojen tukeminen ja valtion holhoamisen vä-
2015	15 Kristillisdemokraatit: kannustava perusturva (Kristillisdemokraatit 2015)	Työnteon kannusteiden parantaminen. Esikuva: Iso-Britannian Universal Credit -järjestelmä
2015	Demarinuoret: yleisturva (Demarinuoret 2015)	Sosiaaliturvan ja tuloerojen parempi yhteensovittelu, työllistymisen esteiden alentaminen ja lisätulojen hankinta kannattavaksi. Sosiaaliturvan yksinkertaistaminen. Riittävän toimeentulon takaaminen. Opintojen ja sosiaaliturvan yhteensovitus. Yrittäjien ja muiden epäsäännöllistä tuloa saavien sosiaaliturvan parantaminen.
2015	Pääministeri Juha Sipilän hallitus Ehdotus perustuloa koskevaksi laiksi.	Kokeilun tarkoitus selvittää, minkälaisia vaikutuksia ilman tarveharkintaa maksettavalla perustulolla on lähtötilanteessa työttöminä olevien, työmarkkinatukea saavien henkilöiden työmarkkinakäyttämiseen ja osallisuuteen, sekä kannustinloukkujen purkamisen työmarkkinavaikutuksiin.

LIITE 2.

Puolueohjelmat, Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva>>. (Viitattu 26.01.2021.)

	ELÄINOIKEUSPUOLUE
2019	Vaaliohjelma: On eläinpolitiikan aika
	FEMINISTINEN PUOLUE
2019	Vaaliohjelma: 100 aloitetta yhdenvertaisuudesta
	IHMISYYDENPUOLUE
1992	Yleisohjelma: Ihmisyydenpuolueen Puolueohjelma
	ITSENÄISYYSPUOLUE, 8/2019 LÄHTIEN TASAPAINON PUOLESTA
2011	Vaaliohjelma: Itsenäisyyspuolueen eduskuntavaaliohjelma
2015	Vaaliohjelma: Itsenäisyyspuolueen eduskuntavaaliohjelma
2019	Vaaliohjelma: Kohti tasapainoa – kasvutaloudesta kohtuutalouteen
	Keskusta, SUOMEN KESKUSTA
1989	Yleisohjelma: Suomen Keskustan ohjelma 1990-luvulle (luonnos)
1994A	Erytisohjelma: Keskustan Oikeudenmukaiseen hyvinvointiin
1994B	Yleisohjelma: Keskustan Suomen Selviytymisohjelma
1996A	Yleisohjelma: Keskustan periaatteet
1996B	Erytisohjelma: Ihannekunnassa elämä maistuu - Keskustan kunnallispoliittinen asiakirja
1998	Erytisohjelma: Keskustan työreformi
1999A	Erytisohjelma: Keskustan Eurooppa-ohjelma
1999B	Erytisohjelma: Keskustan Turvallisuus on perusoikeus -ohjelma
2010	Tavoiteohjelma: Tämä maa rakennetaan yhdessä - Suomen Keskustan tavoiteohjelma
2015A	Vaaliohjelma: Keskustan vaaliohjelma
2015B	Erytisohjelma veropoliittiset linjaukset
2015C	Erytisohjelma: Lisää työpaikkoja
2016	Erytisohjelma: Rohkeilla uudistuksilla kohti parempaa huomista
2018	Yleisohjelma: Tasapainossa, eteenpäin - Keskustan 101 periaatetta
2019	Vaaliohjelma: Suomen arvoisia tekoja
	KRISTILLINEN LIITTO
1997	Erytisohjelma: Lapsipoliittinen ohjelma
	KRISTILLISDEMOKRAATIT
2006	Yleisohjelma: Kristillisdemokraattien tavoiteohjelma vaalikaudelle 2007-2011

	KTP, RAUHAN JA SOSIALISMIN PUOLESTA - KOMMUNISTINEN TYÖVÄENPUOLUE
1998	Erytisojhelma: Irti nykyisestä talouspolitiikasta
2002	Vaaliojhelma: Eduskuntavaaliojhelma
2004	Vaaliojhelma: Kunnallispoliittinen ohjelma
2006	Vaaliojhelma: KTP:n tavoitteet talouspolitiikan suunnan muuttamiseksi
2010	Vaaliojhelma: KTP:n tavoitteet talouspolitiikan suunnan muuttamiseksi
2014	Erytisojhelma: KTP:n tavoitteet talouspolitiikan suunnan muuttamiseksi
2019	Vaaliojhelma
	LIBERAALINEN KANSANPUOLUE
1994	Yleisohjelma: LKP:n Periaateohjelma
2006	Yleisohjelma: Liberaalit Rp:N tavoiteohjelma
	LIBERAALIPUOLUE - VAPAAUS VALITA
2016	Tavoiteohjelma: Puolueohjelma
2019	Vaaliojhelma: Liberaalipuolueen eduskuntavaaliojhelma 2019
	NUORSUOMALAISET (1994)
1994	Yleisohjelma: Nuorsuomalaisen Puolueen yleisohjelma
	PERUSSUOMALAISET
1995	Yleisohjelma: Oikeutta kansalle - Perussuomalaisen puolueen yleisohjelma
2011	Vaaliojhelma: Suomalaiselle sopivin. Perussuomalaiset r.p:n eduskuntavaaliojhelma
	PIRAATTIPUOLUE
2011	Yleisohjelma: Piraattipuolueen puolueohjelma
2014	Vaaliojhelma: Piraattipuolueen vaaliojhelma eduskuntavaaleihin 2015
2019	Vaaliojhelma: Piraattipuolueen vaaliojhelma eduskuntavaaleissa 2019
	RKP, RUOTSALAINEN KANSANPUOLUE
1998	Erytisojhelma: Kanssa ihmisen - Rkp:n hyvinvointipoliittinen ohjelma
1999	Vaaliojhelma: Ruotsalaisen kansanpuolueen vaalijulistus 1999.
	SININEN TULEVAISUUS
2018A	Erytisojhelma: Sinisen tulevaisuuden sosiaaliturvaohjelma
2018B	Erytisojhelma 25 toimenpidettä
	SKP, SUOMEN KOMMUNISTINEN PUOLUE
1987	Yleisohjelma: SKP:n puolueohjelma
2006	Erytisojhelma: SKP:n aloite perusturvan takaamiseksi jokaiselle
2011	Vaaliojhelma: Kenkää rahaelitille! SKP:n eduskuntavaaliojhelma 2011
2019	Vaaliojhelma: Rahan vallasta kansan valtaan

	SUOMI NOUSEE - KANSA YHDISTYY
2003	Vaaliohjelma: 14 julistusta eduskuntavaaleihin
	VAPAAAN SUOMEN LIITTO
1994	Yleisohjelma: Periaate- ja yleisohjelma
1995	Erityisohjelma: Vapaan Suomen Liiton sosiaali- ja terveystoiminnallinen ohjelma
2003	Vaaliohjelma: Ohjelma vuoden 2003 eduskuntavaaleissa
	VAS, VASEMMISTOLIITTO
1990A	Yleisohjelma: Vasemmistoliiton sata tapaa arvostaa ihmistä ja säästää luontoa
1990B	Yleisohjelma: Vasemmistoliiton ohjelma
1995	Yleisohjelma: Vasemmistoliiton Puolueohjelmateesit
1998	Yleisohjelma: Vasemmistoliiton poliittinen tavoiteohjelma 1998-2001
1998	Erityisohjelma: HYVÄ NAISSUOMI! Naispoliittinen asiakirja
1999	Erityisohjelma: KÖYHYYS POIS SUOMESTA - Vasemmistoliiton toimintaohjelma
2004	Yleisohjelma: Vasemmistoliiton Poliittinen tavoiteohjelma
2007	Erityisohjelma: Sivistys ja elämänmakuinen opiskelu - kaikkien perusoikeus
2008	Erityisohjelma
2010A	Vaaliohjelma
2010B	Erityisohjelma: Rikkaus lisääntyy jakamalla. Tavoitteet vuosille 2010-2015
2013	Erityisohjelma: Punavihreä tulevaisuus
2015	Vaaliohjelma: Jälleenrakennetaan hyvinvointivaltio - Vasemmiston vaaliohjelma 2015
2016	Erityisohjelma: Vasemmiston tavoitteet 2016-2019
2018A	Erityisohjelma: Vasemmistoliiton koulutus- ja tiedepoliittinen ohjelma
2018B	Erityisohjelma: Työ on murroksessa – Nyt tehtävät ratkaisut määrittävät Suomen suunnan
2018C	Erityisohjelma: Kohti vapaiden ihmisten luottamusyhteiskuntaa
2018D	Erityisohjelma: Tehdään yhdessä inhimillinen Suomi
2018E	Erityisohjelma: Vasemmistoliiton taide- ja kulttuuripoliittinen ohjelma (korjattu)
2019	Vaaliohjelma: Oikeudenmukainen Suomi kaikille, ei harvoille.
	VIHREÄ LIITTO
1988	Yleisohjelma
1990	Yleisohjelma
1994	Yleisohjelma
1997	Yleisohjelma: Vihreiden lähivuosisien tavoitteet
1997	Erityisohjelma: Vihreän liiton maaseutuohjelma
1998	Yleisohjelma: Vihreän liiton Periaateohjelma
2000	Erityisohjelma: Tasapainoinen vihreä Suomi - Vihreän liiton aluepoliittinen ohjelma
2002	Yleisohjelma: Vihreän liiton periaateohjelma
2002	Erityisohjelma: Suomen soreat salot - Tasa-arvoisen maaseutupolitiikan vihreät linjat
2003	Vaaliohjelma: Eduskuntavaaliohjelma 2003 - Pallo haltuun
2004	Erityisohjelma: Vihreän liiton EU-ohjelma
2004	Vaaliohjelma: Maailma tehdään lähelläsi -vaaliohjelma
2005A	Erityisohjelma: Kulttuuripoliittinen ohjelma
2005B	Erityisohjelma: Vihreän liiton työelämäohjelma

2006	Yleisohjelma: Vihreän liiton periaateohjelma: Tehtävänä reilu muutos
2006	Vaaliohjelma: Eduskuntavaaliohjelma 2007
2008	Oikeudenmukaisuus, valinnanvapaus, ilmastovastuu - kunnallisvaaliohjelma 2008
2013A	Erytisohjelma: Vihreämpi yhteinen Eurooppa - Euroopan unionin peruskorjausohjelma
2013B	Erytisohjelma: Hyvinvointia koko Suomeen: vihreä alueiden politiikka
2013C	Muu ohjelma: Vihreä kulttuurimanifesti
2013D	Erytisohjelma: Koulutuspoliittinen ohjelma
2014A	Erytisohjelma: Vihreä perustulomalli
2014B	Erytisohjelma: Vihreä työllisyysohjelma
2014C	Vihreitä ratkaisuja kohtuuhintaiseen ja kestäväan asumiseen - asumispoliittinen ohjelma
2014D	Erytisohjelma: Vihreiden koulutuspoliittinen ohjelma - Tasa-arvoisin koulutus, osaavin kans
2015A	Erytisohjelma: Vihreä varjohallitusohjelma 2015-2019 - Rakennetaan parempi huomien
2015B	Erytisohjelma: Uudistetaan Suomi kestäväksi
2015C	Erytisohjelma: Kestävää, reilua ja yhteistä hyvinvointia
2015D	Vaaliohjelma: Äänelläsi rakennetaan parempi huomien
2016A	Muu ohjelma: Vihreät: Onnistunut perustulokokeilu on avain parempaan sosiaaliturvaan
2016B	Muu ohjelma: Vihreä vaihtoehto valtion talousarviolle 2016
2016C	Erytisohjelma: Kestävä hyvinvointivaltio ja kannustavuus
2016D	Erytisohjelma: Uusi yrittäjyys -linjapaperi
2016E	Erytisohjelma: Yhdessä rakennamme paremman huomisen -vaaliohjelma
2018A	Erytisohjelma: Vihreiden poliittinen tavoiteohjelma 2019-2023
2018B	Erytisohjelma: Kulttuuripoliittinen ohjelma
2018C	Erytisohjelma: Pelastetaan maailman paras koulutus
2019	Vaaliohjelma: Millaisen huomisen haluat rakentaa? Näytä luontososi ja äänestä!